

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ΜΟΝΤΕΛΟ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ HOOD

*Προσαρμογή της μεθοδολογίας
στις ανάγκες του πρωταρχικού*

Στόχου

Ενδιάμεση έκδοση

Μάρτιος 2022

Σύνοψη

1. ΤΟ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΟ ΕΚΚΙΝΗΣΗΣ

- 1.1 Ανοικτός διάλογος και ο Ενεργοποιητικός συν- σχεδιασμός
- 1.2 Από τις διαγνωστικές πρακτικές μέχρι τη δυνατότητα συν-προγραμματισμού
- 1.3. Κύρια χαρακτηριστικά της μεθοδολογίας

2. ΠΡΩΤΟΣ ΠΙΛΟΤΙΚΟΣ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΣ: ΠΡΟΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ

- 2.1 Εισαγωγή στο πεδίο εργασίας
- 2.2 Κύριες προσαρμογές: στρατηγικές συλλογής
 - 2.2.1 Αίτηση συμμετοχής
 - 2.2.2 Πρώτη συνεδρίαση και συγκεκριμένος καθορισμός
 - 2.2.3 Διάθεση νοοτροπίας και επαγγελματική στάση
 - 2.2.4 Συλλογή του ονείρου
 - 2.2.5 Δικτύωση
 - 2.2.6 Τεκμηρίωση
- 2.3 Συμπεράσματα σχετικά με την πιλοτική φάση

3. ΑΠΟ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

- 3.1 εισαγωγή και τρόπος εργασίας σε αυτήν τη φάση
- 3.2 Αποτελέσματα της πιλοτικής φάσης: μεθοδολογία και μοντέλο παρέμβασης
 - 3.2.1 Από τη μεθοδολογία στις συστημικές δράσεις
- 3.3. Αποτελέσματα της πιλοτικής φάσης: προτάσεις εκπαίδευσης

4. ΕΝΔΙΑΜΕΣΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΒΗΜΑΤΑ

- 4.1 βιωσιμότητα και σκοπιμότητα
- 4.2 ελλείψεις και αδυναμίες
- 4.3 τι ακολουθεί

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο βασικός πυλώνας του έργου HOOD συνίσταται στην προσαρμογή και τη δοκιμή της προσέγγισης του Ενεργοποιητικού Συν-Σχεδιασμού, σε ένα πλαίσιο έγκαιρης παρέμβασης, στο πλαίσιο της καθημερινής εργασίας διαφορετικών οργανώσεων που εργάζονται με άστεγους σε διαφορετικές χώρες. Συγκεκριμένα, οι επιχειρησιακοί εταίροι του HOOD, που περιλαμβάνονται στη δραστηριότητα αυτού του έργου, έχουν έδρα στην Ελλάδα, την Ιταλία, την Ισπανία και τη Δανία. Διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τις διαστάσεις, την αποστολή και το είδος των υπηρεσιών. Το Project UDENFOR (DK) εκτελεί εξωστρεφείς εργασίες με αστέγους που διαμένουν στον δρόμο, το Ufficio Pio (IT) λειτουργεί με μια προσέγγιση έγκαιρης παρέμβασης με άτομα που έγιναν πρόσφατα άστεγοι, η SJD (SP) έχει ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών, μεταβαίνοντας από κέντρα ημέρας σε Housing First project, όπως και η Κλίμακα (GR), που, επιπλέον, έχει τις ρίζες της στην παράδοση υποστήριξης ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας.

Το δοκίμιο δομείται ως εξής: το πρώτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στον Ενεργοποιητικό Συν-Σχεδιασμό, λαμβάνοντας υπόψη τις ρίζες του που εδραιώνονται στη Διαλογική Προσέγγιση που αναπτύχθηκε στη Φινλανδία στον τομέα της ψυχικής υγείας και στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Οι βασικοί πυλώνες και τα χαρακτηριστικά της προσέγγισης θα συζητηθούν λεπτομερώς, λαμβάνοντας υπόψη την ουσιαστική αλλαγή που προωθεί στην κοινωνική εργασία. Το δεύτερο κεφάλαιο επαναλαμβάνει τα βήματα που έκαναν οι εταίροι στη λεγόμενη «πιλοτική φάση». Το τρίτο εξετάζει την επόμενη φάση, με στόχο την περαιτέρω διάδοση της προσέγγισης, πέρα από τον μικρό αριθμό πιλοτικών περιπτώσεων. Τέλος, μια ενότητα αφιερωμένη στα ενδιαμέσως συμπεράσματα και στα περαιτέρω βήματα του έργου ολοκληρώνει το έγγραφο.

Για βαθύτερη γνώση του έργου και της μεθοδολογίας του Ενεργοποιητικού Συν-Σχεδιασμού για άστεγους, μπορείτε να επισκεφτείτε τον ιστότοπο του έργου: <https://hoodproject.org/>. Εκεί θα βρείτε περαιτέρω υλικό: βίντεο, αναφορές, έγγραφα, άρθρα σε περιοδικά σχετικά με το θέμα που παρουσιάζεται σε αυτό το δοκίμιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΑΦΕΤΗΡΙΑ

1.1 Ανοικτός Διάλογος και Ενεργητικός Συν-σχεδιασμός

Ο αρχικός στόχος του HOOD project ήταν να εφαρμόσει τον Ανοικτό Διάλογο και – με μια ευρύτερη έννοια – μια νοοτροπία που δίνει έμφαση στον διάλογο, στην εργασία για την υποστήριξη των αστέγων. Η έκφραση «Διαλογικές Πρακτικές» αναφέρεται σε μια ψυχοκοινωνική προσέγγιση που δημιουργήθηκε για να φροντίσει με αποτελεσματικότερο τρόπο από τις παραδοσιακές προσεγγίσεις ανθρώπους που ζουν την εμπειρία του ψυχικού πόνου (Ulland et al 2014). Από το 1987, έχοντας ως επιρροή την εργασία του Alanen (1991) με θέμα τη θεραπεία που προσαρμόζεται στις ανάγκες του ατόμου («Need-Adapted Treatment»), η προσέγγιση εφαρμόστηκε πειραματικά στη Δυτική Λαπωνία, σε συνεργασία με το τμήμα ψυχολογίας του Πανεπιστημίου της Jyväskylä. Εκεί, στο Keropudas, μια ομάδα επαγγελματιών ενδιαφέρθηκε να αναπτύξει μια οικογενειοκεντρική προσέγγιση για πιο σύνθετα προβλήματα ψυχικής υγείας (Seikkula, Arnkil 2013). Παράλληλα, ο επιστημονικά υπεύθυνος του εγχειρήματος Jaakko Seikkula, όρισε την προσέγγιση που χρησιμοποίησαν ως "Ανοικτό Διάλογο" (Seikkula et al., 1995). Μετά από αυτό, με την πάροδο των ετών, οι δοκιμές που διεξήγαγε η ομάδα του ψυχιατρικού νοσοκομείου Keropudas σταδιακά συστηματοποιήθηκαν έως ότου, στα τέλη της δεκαετίας του '90, αποτέλεσαν τη βάση για τη μεταρρύθμιση του συστήματος κοινοτικής φροντίδας της περιοχής (Seikkula Arnkil 2006). Χάρη στα εντυπωσιακά αποτελέσματα, αυτός ο τρόπος εργασίας έχει σταδιακά προσελκύσει την προσοχή της επιστημονικής και επαγγελματικής κοινότητας (Aaltonen et al 2011). Ο κύριος λόγος για αυτό είναι ότι οι Διαλογικές Πρακτικές διαμορφώνουν μία διαφορετική αφήγηση για τη φροντίδα των ατόμων που βιώνουν ψυχικό πόνο, ενώ τοποθετούνται, σε θεωρητικό επίπεδο, στο σημείο τομής μεταξύ της σκέψης του Gregory Bateson, ιδιαίτερα όσον αφορά τους προβληματισμούς στο θεμελιώδες κείμενό του « Βήματα για μία Οικολογία του Νου » (Towards an ecology of mind, Bateson 1972) και τα γραπτά του Ρώσου φιλοσόφου Mikhail Bakhtin (Holquist 2003).

Ο κύριος στόχος της Διαλογικής Προσέγγισης είναι η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου μοντέλου θεραπείας με επίκεντρο την οικογένεια και το δίκτυο των κοινωνικών επαφών. Ως εκ τούτου, η παρέμβαση αυτή οραματίζεται το κοινωνικό δίκτυο ως ενεργό φορέα αλλαγής (Olson, Seikkula, Ziedonis, 2014). Έτσι, το δίκτυο γύρω από το άτομο και την οικογένεια τίθεται σε κίνηση μέσα στο θεραπευτικό πλαίσιο, προκειμένου να αναδυθούν νέες οπτικές και ιδέες για το πρόβλημα. Στο πλαίσιο της Διαλογικής Πρακτικής μπορούμε να δηλώσουμε ότι το δίκτυο είναι το κύριο εργαλείο για την παραγωγή θετικών αλλαγών (Tarantino, 2014cit.).

Από αυτή την άποψη, ο Ανοικτός Διάλογος ενσωματώνει την κοινωνική εργασία και τη θεραπευτική παρέμβαση (Freeman, Tribe, Stott, Pilling, 2019) καθώς συνεπάγεται συνοχή μεταξύ όλων των θεμάτων που εμπλέκονται στη δικτυακή προσέγγιση. Η παρέμβαση πραγματοποιείται μέσω συναντήσεων που εμπλέκουν ολόκληρο το δίκτυο, περιλαμβάνοντας το άτομο που χρειάζεται υποστήριξη (Razzaque, Stockmann, 2016). Ωστόσο, ο Ανοικτός Διάλογος δεν είναι μέθοδος, υπό την έννοια ότι δεν είναι τεχνική, αλλά είναι περισσότερο ένας τρόπος σκέψης και διαχείρισης εννοιών, ή μια στάση (Barone, Morretta, Gulino, 2017). Ο Ανοικτός Διάλογος, όπως προτείνει ο Cutolo (2017), είναι μια «συνομιλητική παρέμβαση» που εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι σχετίζονται, ιδιαίτερα στον τρόπο με τον οποίο αλληλοεπιδρούν μέσω της γλώσσας (Cutolo, 2017cit), προκειμένου να συναισθανθούν την κινητικότητα των εσωτερικών δυνατοτήτων που κατέχουν

οι άνθρωποι και τα δίκτυά τους. (Razzaque, Stockmann, 2016). Σύμφωνα με τον Seikkula "για να θεωρήσουμε τη συνείδησή μας ως διυποκειμενική χρειάζεται να εγκαταλείψουμε τον τρόπο σκέψης που παρουσιάζει το άτομο ως υποκείμενο της ζωής του, δηλαδή να εγκαταλείψουμε την ιδέα ότι το κέντρο συντονισμού των ενεργειών υπάρχει μέσα στο άτομο. Αντίθετα, περιγράφουμε τον Εαυτό ως πολυφωνικό" (Seikkula, 2014). Για να υπογραμμίσουν αυτή τη διαδικασία, ο Seikkula και οι συνεργάτες του επέμειναν στη μεταφορά της πολυφωνίας του Bakhtin (στην οποία θα επανέλθουμε στις επόμενες σελίδες) που δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον διάλογο. Στον Ανοιχτό Διάλογο, ο διάλογος είναι ανάμεσα σε πολλές φωνές που συνυπάρχουν μέσα στο δίκτυο, χωρίς να δίνει προνόμια σε καμία από αυτές (Arnkil, Seikkula, 2013). Αυτός ο τρόπος κατανόησης εισάγεται από τον γλωσσολόγο Bakhtin (1984) για να περιγράψει τις σχέσεις μεταξύ των χαρακτήρων στα μυθιστορήματα του Ντοστογιέφσκι, τις οποίες χαρακτηρίζει ως πολυφωνία. Πράγματι, μια θεμελιώδης πτυχή της γραφής του Ντοστογιέφσκι, σύμφωνα με τον Bakhtin, ήταν οι διαλογικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των χαρακτήρων στη δόμηση της ίδιας της ιστορίας, χωρίς να δεσμεύονται από έναν συγγραφέα που μονολογεί (Bakhtin, 1984cit). Η έννοια της «πολυφωνίας» επέτρεψε στον Seikkula και τους συναδέλφους να ασχοληθούν με την πολλαπλότητα των εσωτερικών και εξωτερικών φωνών που υπήρχαν σε μια συλλογική συνάντηση που χαρακτηρίζεται από σχέσεις δικτύου, με στόχο τη δημιουργία νέων κοινών επιπέδων κατανόησης (Olson et al., 2014 cit).

Όπως αναφέρθηκε από την ομάδα που εργάστηκε στην Φινλανδία (1995) σε μία από τις πρώτες δημοσιεύσεις για το θέμα, υπάρχουν επτά βασικές αρχές που χαρακτηρίζουν τον Ανοιχτό Διάλογο (όπως περιγράφεται λεπτομερώς στο Seikkula, Arnkil, 2014): α) Άμεση βοήθεια β) Προοπτική του κοινωνικού δικτύου γ) Ευελιξία και κινητικότητα δ) Ευθύνη ε) Ψυχολογική συνέχεια στ) Ανοχή στην αβεβαιότητα ζ) Διάλογος και πολυφωνία. Ο Seikkula επισημαίνει ότι αυτά τα στοιχεία δεν διαχωρίζονται αλλά, αντίθετα, συχνά επικαλύπτονται και εμφανίζονται ταυτόχρονα στην πράξη (Olson, Seikkula, Ziedonis, 2014). Αυτές οι επτά αρχές αντιπροσωπεύουν το εύρος των αξιών όπου εστιάζονται οι Διαλογικές Πρακτικές, οι οποίες αναφέρουν τους ακόλουθους δώδεκα παράγοντες που στοιχειοθετούν την αξιοπιστία (περιγράφονται λεπτομερώς στο Olson, Seikkula, Ziedonis, 2014cit): 1) δύο ή περισσότεροι επαγγελματίες στη συνάντηση της ομάδας 2) οικογενειακή συμμετοχή και κοινωνικό δίκτυο 3) χρήση ερωτήσεων ανοιχτού τύπου 4) απάντηση σε όσα ανέφερε το άτομο 5) έμφαση στη στιγμή 6) ενθάρρυνση για έκφραση πολλαπλών απόψεων 7) εστίαση στο πλέγμα των σχέσεων κατά τη διεξαγωγή του διαλόγου 8) ανταπόκριση σε προβλήματα διαλόγου και συμπεριφοράς με τρόπο που χαρακτηρίζεται από πρακτικότητα και σημασία για όλους τους συμμετέχοντες 9) έμφαση στις λέξεις που χρησιμοποιεί το άτομο και στις διηγήσεις του, όχι στα συμπτώματά του 10) ανάκληση μεταξύ των επαγγελματιών στις μεταξύ τους συναντήσεις 11) διαφάνεια 12) ανοχή στην αβεβαιότητα.

Πρόσφατα, τα αποτελέσματα πολλών μελετών υποδηλώνουν ότι εφόσον οι συναντήσεις δικτύου που διεξάγονται με τη μέθοδο του Ανοιχτού Διαλόγου μπορούν να βελτιώσουν την ομαλότητα και την ανακατανομή της εξουσίας μεταξύ των μελών του δικτύου, η διαδικασία διαλόγου θα μπορούσε να είναι κατάλληλη στο πλαίσιο ατόμων που έχουν υποστεί τραύματα και βία (Dawson, Einboden, McCloughen and Buus, 2021). Αυτοί οι ερευνητές υπογραμμίζουν την πιθανότητα ότι οι Διαλογικές Πρακτικές μπορεί να προσφέρουν οφέλη σε διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια, καθώς παράγουν μια εμπειρία που δεν βασίζεται στην παθολογία, και όπου οι άνθρωποι ορίζουν τα προβλήματά τους και αισθάνονται ότι ακούγονται και επικυρώνονται, (Dawson, Einboden, McCloughen and Buus, 2021cit) . Επιπλέον, έχει αναγνωριστεί η συμβατότητα μεταξύ της Διαλογικής Πρακτικής και των

διαδικασιών αποϊδρυματοποίησης. Σύμφωνα με τον Cutolo (2017cit), π.χ., ο Ανοιχτός Διάλογος "φαίνεται να ολοκληρώνει αυτό που είχε διαισθανθεί και ξεκινήσει στην Ιταλία η επανάσταση του Basaglia. Εάν λοιπόν δεχθούμε ότι το πλαίσιο (οι θεσμοί συνολικά) είναι κεντρικής σημασίας για τον προσδιορισμό της διαταραχής, είναι απαραίτητο να εργαστούμε στο κοινωνικό πλαίσιο χωρίς να παραμείνουμε συνδεδεμένοι με μια παλιά θεσμική κουλτούρα, αλλά αναπτύσσοντας πιο σύγχρονα και πιο «αφηρημένα» εργαλεία, ώστε να παράγουμε αλλαγή [...]. Υπάρχει κάτι ισχυρό που ενεργεί ο Ανοιχτός Διάλογος και είναι η σημασία που αποδίδεται (σιωπηρά) στο πλαίσιο και τη γλώσσα ή τις δύο «κοινωνικές» κατηγορίες μέσα στις οποίες εκτυλίσσεται η ανθρώπινη ζωή. Η προσέγγιση εστιάζει στον διάλογο, επιτρέποντας στην αυθόρμητη ροή του να δημιουργήσει νέα επίπεδα πραγματικότητας» (Cutolo, 2017, σ.13).

Εάν ο Ανοιχτός Διάλογος είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος παρέμβασης για άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας, ένα άλλο σημαντικό μέρος των Διαλογικών Πρακτικών είναι ο Συμμετοχικός Διάλογος (Anticipatory Dialogue, Arnkil 2018). Αυτός ο τύπος λειτουργικής απόκλισης της προσέγγισης γεννήθηκε στο πεδίο της έγκαιρης παρέμβασης (Arnkil 2013). Δεδομένου ότι πράγματι η επιστημονική κοινότητα είναι υπέρ της έγκαιρης παρέμβασης, το ζήτημα που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες εκφράζεται εύγλωττα από τον Tom Arnkil: το ερώτημα είναι εάν ο προσανατολισμός της έγκαιρης παρέμβασης είναι να «κατευθύνει» το μέλλον του ατόμου ή να προωθήσει την ενδυνάμωσή του με τέτοιο τρόπο ώστε το ίδιο το άτομο, μαζί με την οικογένειά του και τους σημαντικούς άλλους, να αναλαμβάνει την κατεύθυνση της ύπαρξής του (Bergstrom et al., 2018). Επομένως, η κατεύθυνση του μέλλοντος του άλλου ατόμου από τον επαγγελματία και η προώθηση της ενδυνάμωσης είναι δύο διακριτές λειτουργίες: δεν είναι δυνατόν μέσα σε μια παρέμβαση να γίνουν και τα δύο (Toomey, 2011). Αυτό θέτει τον επαγγελματία μπροστά σε μια προκαταρκτική επιλογή σχετικά με τη φύση του 'δρόμου' που θέλει να ακολουθήσει. Αν κινούμαστε σε παραδοσιακούς δρόμους, όντως ο επαγγελματίας έχει στη διάθεσή του μια σειρά από «φακούς» για να παρατηρήσει τη ζωή του ατόμου. Μέσα από πλέγματα αξιολόγησης ή συνήθεις πρακτικές, ο επαγγελματίας έχει στη διάθεση του εργαλεία που τον βάζουν σε μια θέση διαμόρφωσης προγνωστικών για τη ζωή του ατόμου (Curto, Marchisio 2020). Σχεδόν αυτόματα, συχνά χωρίς καν να το συνειδητοποιήσει, καθώς συλλέγει πληροφορίες, ο επαγγελματίας διατυπώνει υποθέσεις για το τι θα ήταν καλύτερο για το άτομο, άσχετα με το αν αυτό που ο επαγγελματίας επιθυμεί υπάρχει ή δεν υπάρχει στο παρόν και στο μέλλον αυτού του ατόμου. Η κατανόηση της πρώιμης παρέμβασης υπό το πρίσμα της αύξησης της ενδυνάμωσης (αντί για τον προσανατολισμό του ατόμου από τον επαγγελματία) προϋποθέτει, αντίθετα, ότι ο επαγγελματίας θέτει τον εαυτό του σε μια διαλογική θέση: παραιτείται από τη γνώση του προορισμού και του καλύτερου δρόμου που θα πρέπει να ακολουθήσει το άτομο και τοποθετείται σε μια νέα θέση που προσφέρει όχι προσανατολισμό αλλά υποστήριξη (Cain Fanshawe, 2021). Μόνο με αυτόν τον τρόπο μπορεί το άτομο να βοηθηθεί ώστε να φανταστεί το επιθυμητό μέλλον, αφού το μέλλον διαμορφώνεται στο μυαλό των ανθρώπων μόνο εάν τους δοθεί χώρος. Χώρος για να το φανταστούν αλλά και χώρος για να μην μπορούν να το φανταστούν τη συγκεκριμένη στιγμή και να προσπαθήσουν ξανά την επόμενη φορά. Σε αυτήν την διαδικασία ενεργοποίησης του ατόμου, οποιαδήποτε υπόδειξη από πλευράς του επαγγελματία δεν θα καθοδηγούσε, αλλά, αντίθετα, θα κινδύνευε να μπλοκάρει τη διαδικασία, αφού θα την οδηγούσε αμέσως πίσω στη σχεσιακή θέση στην οποία εσείς-ο επαγγελματίας γνωρίζετε (πράγματι μου προτείνετε) πού πρέπει να βρω και τι είναι καλύτερα να κάνω, και εγώ-το-άτομο-που-χρειάζομαι πρέπει απλώς να φτάσω εκεί: μια ασύμμετρη δηλαδή θέση.

Αντίθετα, μια εντελώς διαφορετική θέση είναι αυτή στην οποία βρισκόμαστε μαζί μπροστά στο μέλλον, βλέποντάς το ως ανοιχτό πεδίο. Σε αυτό το πλαίσιο, το άτομο δεν χρειάζεται να μαντέψει το μέλλον που ο επαγγελματίας πιστεύει ότι είναι καλύτερο για αυτόν, αλλά μπορεί να το οικοδομήσει μέσω της αυθεντικής ελευθερίας και της δύναμης να το επιλέξει.

Ως εκ τούτου, στην πρώτη παρέμβαση, η Διαλογική Πρακτική εισάγει τους Συμμετοχικούς Διαλόγους με μια κυρίως ενδυναμωτική –και καθόλου προγνωστική– λειτουργία. Είναι ένας τρόπος με τον οποίο το άτομο και η οικογένεια καλούνται να «θυμηθούν το μέλλον», δηλαδή να τοποθετηθούν σε μια θετική μελλοντική στιγμή και να κοιτάξουν πίσω, ανασυνθέτοντας ποια είναι αυτά τα στοιχεία που σε εκείνη τη (μελλοντική) στιγμή κάνουν τη ζωή τους ευτυχισμένη, και ποια είναι τα βοηθήματα και οι επιλογές που οδήγησαν σε αυτές (Seikkula et al., 2003). Με αυτόν τον τρόπο, το παρόν, το οποίο είναι γεμάτο ανησυχίες και αναποφασιστικότητα, «προσεγγίζεται από το μέλλον» (Seikkula, 2014), για να θεωρηθεί ως μια συνθήκη που όχι μόνο θα μπορούσε να ξεπεραστεί αλλά έχει ήδη ξεπεραστεί προς την κατεύθυνση του κάτι θετικού. Ο ρόλος των επαγγελματιών είναι να διευκολύνει τέτοιους διαλόγους, χωρίς να «σκηνοθετούν» την ιδέα του μέλλοντος, αλλά με το να θέτουν ερωτήσεις που στοχεύουν στο να αναδείξουν τι σκέφτεται το άτομο και να το επικυρώσουν (Seikkula et al., 2001). Ακόμη και οι ερωτήσεις που σημειώνει ο επαγγελματίας δεν έχουν τη λειτουργία «σημειώσεων» από τις οποίες θα πρέπει να συνάγει ή να διατυπώσει ενδείξεις αλλά λειτουργούν ως οπτική υποστήριξη του συλλογισμού του ατόμου. Με αυτόν τον τρόπο, οι άνθρωποι παρατηρούν τον κόσμο από μια οπτική γωνία που είναι η μοναδική για αυτούς, ευρισκόμενοι σε έναν κοινωνικό χώρο από τον οποίο μπορούν να δουν μόνοι τους το πεδίο των δυνατοτήτων τους (Arnkil, 2018).

1.2. Από τις διαλογικές πρακτικές στον ενεργητικό συν-σχεδιασμό

Ως εκ τούτου, οι Διαλογικές Πρακτικές έχουν δείξει σημαντικές δυνατότητες τόσο όσον αφορά την αποτελεσματικότητα τους όσο και το εύρος εφαρμογής τους (Seikkula et al., 2011). Από τα πρώτα πειράματα στον τομέα της ψυχικής υγείας, μάλιστα, η μεθοδολογία έχει επεκταθεί και σε άλλους τομείς στους οποίους είναι απαραίτητο να οικοδομήσουμε μαζί αλλαγές στη ζωή ενός ατόμου (Massi et al., 2019). Οι αλλαγές που μπορούν να δημιουργήσουν οι Διαλογικές Πρακτικές έχουν αποδειχθεί με την πάροδο των ετών πιο έντονες από αυτές που επιφέρουν οι κλασικές μεθοδολογίες, τόσο σε βάθος όσο και σε εύρος και ανθεκτικότητα (Seikkula et al., 2011cit).

Τα τελευταία χρόνια, στο πλαίσιο της υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία σε μια πλήρη ενήλικη ζωή, υπήρξε επίσης ανάγκη να αναπτυχθούν μεθοδολογίες και προσεγγίσεις που να είναι πιο συνεπείς με τις νέες κατευθυντήριες γραμμές που παρέχονται από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (Marchisio, Curto 2019). Σε αυτό το πλαίσιο, η ερευνητική ομάδα «Κέντρο για τα Δικαιώματα και την Ανεξάρτητη Ζωή» του Πανεπιστημίου του Τορίνο έχει αναπτύξει μια καινοτόμο προσέγγιση με στόχο την παροχή υποστήριξης για το έργο ζωής που ονομάζεται ενεργητικός συν-σχεδιασμός (Marchisio, 2019).

Ο ενεργητικός συν-σχεδιασμός δεν είναι αυστηρά μια Διαλογική Πρακτική: δεν θα ήταν ορθό να πούμε ότι ο Συν-σχεδιασμός δεν χρησιμοποιεί ούτε τον Ανοιχτό Διάλογο ούτε τον Συμμετοχικό Διάλογο: υπάρχουν ορισμένες ουσιαστικές διαφορές.

Η κύρια διαφορά είναι ότι ο Ανοιχτός Διάλογος είναι μια πρακτική με θεραπευτική κλίση, ενώ ο Ενεργοποιητικός Συν-προγραμματισμός είναι μια προσέγγιση ενδυνάμωσης, που στοχεύει στην υποστήριξη έργων ζωής. Κατά τη χρήση αυτής της μεθοδολογίας, η «αλλαγή» που δημιουργείται στη ζωή του ατόμου δεν ξεκινά απαραίτητα από την ανάγκη ή την επιθυμία να ξεπεράσει μια κρίση, ούτε ακόμη λιγότερο από τον εντοπισμό ενός παθολογικού στοιχείου, αλλά μπορεί επίσης να είναι όργανο για τη συνοδεία μιας πορείας ζωής που για κοινωνικούς, ή προσωπικούς λόγους χρειάζεται να υποστηριχθεί για μια περίοδο ή για ολόκληρη την πορεία της ζωής.

Μια άλλη διαφορά είναι η αναφορά στο μοντέλο που βασίζεται στο δικαίωμα (Lang 2009) και, κατά συνέπεια, στην ελευθερία και την πλήρη συμμετοχή στην κοινωνία, που στις Διαλογικές Πρακτικές δεν είναι βασικό στοιχείο, ενώ είναι θεμελιώδες στον Ενεργοποιητικό Συν-Σχεδιασμό (δεδομένης της εξαγωγής από το παράδειγμα της Σύμβασης του ΟΗΕ). Υπό αυτή την έννοια, ενώ οι Διαλογικές Πρακτικές είναι ουσιαστικά συμβατές με τη λήψη φροντίδας σε ένα πλαίσιο ιδρυματοποίησης –για παράδειγμα, γεννιούνται σε ένα ψυχιατρικό νοσοκομείο– ο Ενεργοποιητικός Συν-Σχεδιασμός χρειάζεται, για να είναι αποτελεσματικός, να αναπτυχθεί σε ένα πλαίσιο αποϊδρυματοποίησης (Mezzina, 2014). Υπό αυτή την έννοια, ο Ενεργοποιητικός Συν-Σχεδιασμός συλλέγει την πρόταση που σχετίζεται με την πολυφωνία , αλλά την ενσωματώνει με το θέμα της αποκατάστασης της υποκειμενικότητας ως κλειδί για το μονοπάτι της αποϊδρυματοποίησης που αποτελεί τη βάση της ανάλυσης που κάνει ο Pier Aldo Rovatti για τη σκέψη του Franco Basaglia (Rovatti, 2013).

Εμβαθύνοντας σε κάθε αναφορά, είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου ότι η υποδιαίρεση σε διαφορετικά ρεύματα έμπνευσης του Ενεργοποιητικού Συν-σχεδιασμού επιτρέπει μια πιο γραμμική περιγραφή της μεθοδολογίας, αλλά επιβάλλει την αναπαράσταση της προσέγγισης που είναι δομικά ολοκληρωμένη.

Ο ενεργητικός συν-σχεδιασμός είναι μια μεθοδολογία που συνοδεύει τον ορισμό ενός έργου ζωής, που βασίζεται στην ισότητα δικαιωμάτων, ευκαιριών και πρόσβασης στην ιθαγένεια (Marchisio, 2019). Όσο απλό κι αν είναι, το πρώτο βήμα για να ξεκινήσετε να σχεδιάζετε το μέλλον μαζί είναι να συναντηθείτε. Αυτή η δήλωση, που φαίνεται εντελώς ασήμαντη, δεν είναι καθόλου για όσους –επαγγελματίες, άτομα που έχουν ανάγκη ή μέλος της οικογένειας– γνωρίζουν πόσο δύσκολη είναι μια αυθεντική συνάντηση του κοινωνικού λειτουργού, του ατόμου και της οικογένειας στο κοινωνικό και εκπαιδευτικό σύστημα. Οι μεθοδολογίες και τα οργανωτικά μοντέλα που είναι επί του παρόντος πιο διαδεδομένα, στην πραγματικότητα υποδηλώνουν ότι οι επαγγελματίες συναντιούνται για να αξιολογήσουν: έχουν το δικαίωμα να καθορίσουν τους στόχους, τα εργαλεία και την κατεύθυνση του έργου ζωής του ατόμου που βρίσκεται σε ανάγκη, ο οποίος καλείται να συμμορφωθεί με την παρέμβαση που προβλέπεται. Τα κυρίαρχα μοντέλα κοινωνικής εργασίας κινούνται δομικά σε ένα πλαίσιο διάγνωσης-παρέμβασης-συμμόρφωσης: ο επαγγελματίας αξιολογεί την κατάσταση και προτείνει παρέμβαση. Η οικογένεια και το άτομο μπορούν να αποφασίσουν αν θα συμμορφωθούν ή θα αρνηθούν. Το γεγονός ότι στα κλασικά μοντέλα παρέμβασης οι κρίσιμες φάσεις βρίσκονται στα χέρια των κοινωνικών υπηρεσιών δεν εξαρτάται επομένως από τη διάθεση των επαγγελματιών αλλά ανταποκρίνεται σε ένα ακριβές μοντέλο οργάνωσης και διαχείρισης. Σε αυτό το πλαίσιο γίνεται ο διάλογος με το άτομο και την οικογένεια, αλλά διατηρείται δευτερεύοντας ρόλος στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι διαδικασίες, στην πραγματικότητα, δεν παρέχουν στον επαγγελματία εργαλεία για να υποστηρίξει αποτελεσματικά την επιθυμία και το σχέδιο ζωής που φτιάχνει το άτομο στον

εαυτό του ή με οποιονδήποτε τρόπο στοχεύει στο να βασίσει το σχέδιο σε αυτήν την επιθυμία και τις φιλοδοξίες.

Στο πλαίσιο ενεργητικού συν-σχεδιασμού λοιπόν, ο επαγγελματίας πρέπει να εργαστεί για να δημιουργήσει έναν χώρο ώστε η οικογένεια και το άτομο να διαμορφώσουν το έργο της ζωής τους. Ωστόσο, αυτός ο χώρος δεν δημιουργείται μια για πάντα: μέσω των συνομιλιών, στην πραγματικότητα, και μόνο μέσω αυτών, αποφασίζουμε ποια πλευρά θα προχωρήσουμε, αν θα ακολουθήσουμε την κατεύθυνση που καθορίστηκε από κοινού ή θα την τροποποιήσουμε, σύμφωνα με ένα πρόβλημα, σε μια αλλαγή. Τίποτα δεν αποφασίζεται μόνο από τον επαγγελματία και δεν υπάρχει τίποτα σύμφωνα με το οποίο το πρόσωπο που χρειάζεται βοήθεια να πρέπει να συμμορφωθεί.

Στον Ενεργοποιητικό Συν-Σχεδιασμό, η συνάντηση πραγματοποιείται μέσω διαλογικών σχέσεων. Σχετικά με αυτές, έχουμε δει κάποια χαρακτηριστικά μέχρι στιγμής, είναι εξ ορισμού σχέσεις χωρίς στρατηγική πρόθεση, και ειδικότερα, χωρίς τη στρατηγική πρόθεση αλλαγής του άλλου (σε όλες τις πτυχές που μπορεί να έχει αυτό ο άλλος, στην απλή για να τον κάνει να αλλάξει γνώμη). Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η προσπάθεια εισαγωγής ενός τρόπου διαλόγου σε ένα κλασικό μεθοδολογικό ή οργανωτικό μοντέλο διατρέχει τον κίνδυνο να το παραμορφώσει εντελώς. Εάν βρισκόμαστε σε έναν τρόπο παρέμβασης στον οποίο ο επαγγελματίας είναι αυτός που καθορίζει και υποδεικνύει τους στόχους και η οικογένεια επιθυμεί να συμμετέχει στο πλάνο παρέμβασης, τότε το καθήκον του επαγγελματία γίνεται αναγκαστικά να προσπαθήσει να προσανατολίσει τα μονοπάτια των άλλων προς την κατεύθυνση που θεωρεί πιο σωστή για το άτομο. Ωστόσο, η καθοδήγηση, ο προσανατολισμός είναι στρατηγικά καθήκοντα, τα οποία εξ ορισμού δεν μπορούν να διεξαχθούν μέσω μιας πρακτικής διαλόγου. Ως εκ τούτου, μια διαλογική σχέση είναι εξ ορισμού «μια ανοιχτή, μη δεσμευτική σχέση χωρίς τη στρατηγική πρόθεση αλλαγής του άλλου» (Seikkula Arnkil, 2013, σ. 13).

Και εδώ είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι αυτές οι περιγραφές στερούνται ηθικής αξιολόγησης: η ιδέα μιας στρατηγικής σχέσης δεν πρέπει να οδηγεί στη σκέψη ενός είδους «δεύτερου στόχου» στον οποίο το καλό του άλλου εργαλειοποιείται για να κερδίσει πλεονεκτήματα ο ίδιος. «Στρατηγικά» και «διαλογικά» είναι απλά διαφορετικοί τρόποι που ξεκινούν από διαφορετικές υποθέσεις και δημιουργούν διαφορετικούς τρόπους υποστήριξης των μονοπατιών της ζωής. Σε γενικές γραμμές, η πιο σταθερή επιρροή που έχουν οι Διαλογικές Πρακτικές στον Ενεργοποιητικό Συν-Σχεδιασμό αφορά ακριβώς τη συνάντηση με τον άλλον: οι Διαλογικές Πρακτικές μας λένε ότι δεν μπορούμε ποτέ να κατανοήσουμε ή να εξηγήσουμε πλήρως ένα άλλο άτομο από τη δική μας άποψη. (Seikkula Arnkil, 2014cit). Κατά συνέπεια, όταν προσπαθώ να το κάνω, όταν πιστεύω ότι μπορώ να το κάνω, ή όταν η οργάνωσή μου, τα εργαλεία μου, οι στόχοι μου απαιτούν αναγκαστικά να πραγματοποιήσω αυτό το είδος αξιολόγησης, προκύπτουν τρόποι άσκησης εξουσίας που είναι ασυμβίβαστοι με μια υποστήριξη που υπερασπίζεται τα δικαιώματα και την αυτοδιάθεση. Η θεμελιώδης εξωστρέφεια του άλλου θεωρείται επομένως σε αυτές τις προσεγγίσεις όχι ως πρόβλημα αλλά ως προϋπόθεση για τον διάλογο, εφόσον ο λόγος που καθιστά αυτόν τον διάλογο απαραίτητο. Δεν απέχουμε πολύ από αυτό που είπε ο Basaglia στο δοκίμιό του «Το σώμα, το βλέμμα και η σιωπή» στο οποίο δηλώνει ότι «η δυνατότητα επικοινωνίας, οικοδόμησης ενός τρόπου ετερότητας, δημιουργίας διαλόγου προϋποθέτει έναν ευρύ χώρο, μια σιωπή από την οποία γεννιέται η λέξη, μια ματιά από την οποία γεννιέται η όραση» (Basaglia, 1965, σ.31). Ακόμη και σε αυτό το δοκίμιο, ο Basaglia στοχάστηκε τη σχέση μεταξύ υποκειμένου και αντικειμένου, και ειδικότερα, εστιάζει στον

ρόλο που είχε η διαδικασία της «αντικειμενοποίησης του αρρώστου» στην κατασκευή του συστήματος ισχύος των επιστημών της θεραπείας (Basaglia , 1979).

Ως εκ τούτου, όταν μεταβαίνουμε από τη στρατηγική σχέση στη διαλογική, είναι τελικά θέμα αλλαγής της κατανόησής μας για τη φύση των σχέσεων που προκαλούν αλλαγές. Μπαίνουμε στην προοπτική ότι σκοπός είναι να επιφέρουμε μια διαρκή και θετική αλλαγή στη ζωή των ανθρώπων, αλλά όχι να καθορίσουμε την κατεύθυνση τους. Αυτό το στοιχείο αποτελεί έναν θεμελιώδη κόμβο όταν μιλάμε για σχεδιασμό υποστήριξης, καθώς βρισκόμαστε σε ένα σύμπαν νοημάτων και πρακτικών στο οποίο ο στρατηγικός τρόπος είναι σήμερα ο πιο διαδεδομένος, κηρυγμένος και ασκούμενος. Σε πολλούς τομείς της κοινωνικής εργασίας, πράγματι, η σχέση μεταξύ των επαγγελματιών και των ατόμων που αναζητούν βοήθεια δομείται από μια βασική ασυμμετρία, δηλαδή δομική, και δημιουργείται από την αποκρυστάλλωση της θέσης «ποιος βοηθάει» και «ποιος έχει ανάγκη». . Ως εκ τούτου, η βασική υπόθεση του κλασικού τρόπου διεξαγωγής της υποστήριξης έρχεται σε αντίθεση με αυτήν του Ενεργοποιητικού Συν-σχεδιασμού, που δεν οφείλεται στη χειρότερη ηθική στάση του επαγγελματία, αλλά στην υπόθεση ότι ο επαγγελματίας θα μπορούσε να δει τη ζωή του ατόμου καλύτερα από το ίδιο το άτομο.

Αντίθετα, ο Ενεργοποιητικός Συν-Σχεδιασμός δεν ισχυρίζεται ότι το άτομο βλέπει καλύτερα από τον επαγγελματία, αλλά ότι η άποψη του ατόμου για τη ζωή του είναι μοναδική και αόρατη για τον επαγγελματία. Ο προγραμματισμός πρέπει να βασίζεται στη μεθοδολογία που περιγράφουμε με όρους έργου ζωής: η σύγκρουση εξουσίας για να προσδιοριστεί ποιος βλέπει καλύτερα είναι παραπλανητική. Αυτό που χτίζει και συντηρεί μια πορεία ζωής δεν είναι η επίτευξη του σωστού οράματος για την ύπαρξη του ατόμου, αλλά η δυναμική μέσω της οποίας χτίζεται αυτό το όραμα, το θεμέλιο κάθε επιλογής στον σεβασμό της άποψης του ατόμου και η οικοδόμηση μιας σχέσης εμπιστοσύνης μέσω της οποίας επιτυγχάνεται κάθε μία από τις επιλογές να καταλήγουν να συνθέτουν την ύπαρξη της.

Είναι η διαδικασία που συνιστά το έργο της ζωής, όχι το περιεχόμενο κάθε μεμονωμένης επιλογής.

Υπό αυτή την έννοια, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αν στην «Ενεργοποίηση συν-σχεδιασμού» υπάρχει ένας επικρατέστερος όρος είναι σίγουρα ο δεύτερος: εδώ στην πραγματικότητα η διαλογική έμπνευση της μεθοδολογίας του συν-προγραμματισμού διασταυρώνεται με τον άλλο βασικό παράγοντα: την ενδυνάμωση.

1.3. Κύρια χαρακτηριστικά της μεθοδολογίας

Η εμπειρία των Διαλογικών Πρακτικών βασίζεται, όπως είδαμε, στην κατασκευή ενός μετασχηματιστικού διαλόγου που βρίσκεται μέσα σε ένα κοινωνικό δίκτυο (Gergen et al., 2002). Η Μπαχτινική πρόταση λαμβάνεται ακριβώς για να ορίσει τον βαθιά κονστρουκτιβιστικό χαρακτήρα αυτού του διαλόγου (Bachtin, 1929). Ο διάλογος μεταξύ επαγγελματιών, ανθρώπων που χρειάζονται υποστήριξη και άλλων υποκειμένων του δικτύου δεν χαρακτηρίζεται, όντως, ως λόγος για την πραγματικότητα, ένα επεισόδιο, ένα προφίλ προσωπικοτήτων που υπάρχει «έξω», αλλά είναι ο ίδιος τόπος ορισμού. και επαναπροσδιορισμός του αντικειμένου και της έννοιας της αλληλεπίδρασης (Seikkula Olson, 2003).

Ο Διάλογος στον οποίο αναφέρονται αυτές οι πρακτικές είναι επομένως πολύ διαφορετικός από τη συζήτηση που συνήθως γίνεται μεταξύ επαγγελματία και ανθρώπου. Στο συνηθισμένο θετικιστικό επιστημολογικό μοντέλο, το καθήκον του επαγγελματία είναι να συγκεντρώσει πληροφορίες για μια κατάσταση, μια «αντικειμενική» πραγματικότητα. Οι Διαλογικές Πρακτικές, αντίθετα, συγκεντρώνουν την πρόταση του Bakhtin να προχωρήσει πέρα από την ιδέα της «εξαγωγής» πληροφοριών: ο ίδιος ο διάλογος χρησιμοποιείται για την οικοδόμηση της γνώσης σε ένα κοινό πεδίο νοημάτων. Ως εκ τούτου, ο Πολυφωνικός Λόγος είναι, σύμφωνα με τον Bakhtin, «κατασκευασμένος από στρώματα»: το νόημα δεν προϋπάρχει αλλά δημιουργείται από τη διαδοχή των παρεμβάσεων των διαφορετικών παραγόντων στο διάλογο. Αυτή η έννοια της πολυφωνικής λέξης βρίσκεται επίσης στη σκέψη του Roland Barthes, ο οποίος κατανοεί τον εκφραστικό τρόπο σύμφωνα με τον οποίο «η λέξη στριφογυρίζει κάτω από το βάρος της αναπαραγωγής του φανταστικού αναμενόμενου συνομιλητή» (Barthes Flahault 1980) στον οποίο ο συνομιλητής που βοηθά στη οικοδόμηση του χώρου του λόγου δεν είναι μόνο ο σωματικά παριστάμενος αλλά μπορεί να είναι και εσωτερικός.

Αυτή η απήχηση εσωτερικών και εξωτερικών φωνών σχηματίζει αυτό που ο Bakhtin ονομάζει πολυφωνική κοινωνία προσώπων και προσωποποιήτων (Pontius 2014): όλα είναι παρόντα στο διάλογο και συμβάλλουν στην οικοδόμηση ενός κοινού νοήματος.

Αυτό είναι το αντίθετο από αυτό που συμβαίνει στον κλασικό επαγγελματικό λόγο όπου ο επαγγελματίας στηρίζει τη δράση του σε μια θετικιστική προοπτική αγνοώντας την εναλλαγή των φωνών –εσωτερικών και εξωτερικών– και θεωρώντας τις «θόρυβο». Σε ένα θετικιστικό πλαίσιο, στην πραγματικότητα, ο στόχος του επαγγελματία σε μια συνέντευξη θα ήταν να εξάγει τις «σωστές» και «τελικές» πληροφορίες, όχι να «κατασκευάσει» ένα κοινό νόημα.

Η συμβολή της Seikkula αμφισβητεί αυτή τη θετικιστική στάση, καθώς αρχικά αντιλαμβάνεται τη θεραπευτική συνομιλία ως «διαλογική» με την έννοια που περιγράφεται μέχρι τώρα, δίνοντάς της μια μήτρα ουσιαστικά κονστρουκτιβιστική. Ως εκ τούτου, η θεραπευτική συνομιλία γίνεται ο τόπος όπου, με την προϋπόθεση ότι χρησιμοποιούνται ορισμένοι κανόνες και προσοχή, χτίζεται το νόημα.

Μπορεί κανείς να καταλάβει γιατί αυτός ο τρόπος επανεξέτασης της συνάντησης μεταξύ του επαγγελματία και του ατόμου που έχει ανάγκη οδηγεί σε έναν κρίσιμο ρόλο των άλλων φωνών, του δικτύου. Όταν πρόκειται για την κατασκευή ενός κοινού νοήματος, πράγματι, ο επαγγελματίας δεν επικεντρώνεται πλέον στη συλλογή πληροφοριών (τις οποίες θα μπορούσε να συλλέξει από το επίσημο δίκτυο και τα έγγραφα), αλλά ενδιαφέρεται να απεικονίσει τα πράγματα που συμβαίνουν στο τι η ζωή σημαίνει για κάθε άτομο που συμμετέχει.

Η επικέντρωση στα δίκτυα είναι στενά συνδεδεμένη με ένα άλλο από τα βασικά στοιχεία που έλαβε ο Ενεργητικός Συν-Σχεδιασμός από τις Διαλογικές Πρακτικές: την πολυφωνία. Στην πραγματικότητα, είναι η εμπλοκή των δικτύων που ορίζει την ίδια τη δυνατότητα μιας πολυφωνικής λέξης, η οποία δεν επιβάλλει την ομιλία εντός των στενών ορίων μεταξύ ατόμου και επαγγελματιών (Seikkula et al. 2001). Είναι σημαντικό να είμαστε σαφείς: στον Ενεργητικό Συν-Σχεδιασμό όπως και στον Ανοιχτό Διάλογο το να είσαι διαλογικός δεν σημαίνει απλώς να είσαι ευγενικός. Οι επαγγελματίες τείνουν να κατανοούν την πρόσκληση να συμμετάσχουν σε διάλογο ως μια πρόσκληση για να είναι πιο ευγενικοί. Φυσικά, η λειτουργία διαλόγου δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί εάν ο επαγγελματίας έχει μια απότομη στάση, αλλά η συμπεριφορά είναι μόνο ένα μικρό μέρος του διαλόγου. Η διαλογική στάση

είναι πρωτίστως ένας τρόπος κατανόησης της σχέσης μεταξύ υποκειμένου και αντικειμένου στην κατασκευή του νοήματος. Μπορείς να είσαι πολύ πιο εύκολα διαλογικός και αγενής παρά να είσαι διαλογικός και θετικιστής. Ως εκ τούτου, ο διάλογος πρέπει να γίνει κατανοητός –όπως λέει ο Gergen– ως μια «αυθεντική δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα από κοινού μεταξύ των ανθρώπων». Αυτή η δραστηριότητα είναι ταυτόχρονα επικοινωνία, παραγωγή ταυτότητας και νοήματος (Gergen, 1999). Στον Ενεργητικό Συν-Σχεδιασμό, η δυσκολία που περνά το άτομο γίνεται η ευκαιρία να δημιουργήσει και να επαναπροσδιορίσει τον ιστό των ιστοριών, των ταυτοτήτων και των σχέσεων που χτίζουν τον εαυτό και τον κοινωνικό κόσμο. Εδώ βρίσκεται το πέρασμα μεταξύ της πολυφωνίας που θεωρητικοποιήθηκε στη φιλοσοφία της γλώσσας και του πολυφωνικού λόγου με τη θεραπευτική κλίση του αντικείμενο της διαίσθησης της Seikkula και των συνεργατών της. Η έννοια του διαλογισμού μετασχηματίζεται σε μια διαδικασία συν-επίκλησης νοημάτων, ακρόασης και κατανόησης. Δεν είναι μια φωνή που καθορίζει το αντικείμενο του λόγου: η διαλογικότητα και η πολυφωνία συνδέονται στενά.

Ο Ενεργητικός Συν-Σχεδιασμός δανείζεται επίσης από τις Διαλογικές Πρακτικές μία από τις μεγαλύτερες διαφορές μεταξύ αυτής της μεθόδου και της συστημικής οικογενειακής θεραπείας, καθώς δεν εστιάζει στη δομή της οικογένειας, αλλά σε όλα τα άτομα που εμπλέκονται. Αυτό σημαίνει ότι το «σύστημα» δημιουργείται σε κάθε νέο διάλογο, στον οποίο η ίδια η συνομιλία χτίζει την πραγματικότητα, όχι τους κανόνες της οικογένειας ή τη δομή του συστήματος.

Ως εκ τούτου, όσον αφορά τον Ενεργητικό Συν-Σχεδιασμό, η πολυφωνία τίθεται υπό αμφισβήτηση τόσο κατά τις συμπαραγωγές με όλους τους συμμετέχοντες όσο και κατά τη διάρκεια της εμπλοκής του δικτύου. Το άτομο είναι ακατανόητο, περιγράφεται και συνοδεύεται μέσα σε μια πολυφωνική ύπαρξη, στην οποία κάθε πτυχή κατασκευάζεται δομικά από πολλαπλές φωνές, αλληλεπιδράσεις, στηρίγματα, προσδοκίες, δράσεις. Το άτομο δεν περιγράφεται από μια φωνή, δεν υποτίθεται ότι υπάρχει ένα εργαλείο, μια λίστα ελέγχου, ή ακόμα και απλώς μια ομιλία ή μια επαγγελματική γλώσσα που μπορεί να περιγράψει την ύπαρξή του.

Το άτομο στη ζωή του περιγράφεται και επαναπεριγράφεται σταδιακά από ένα σύνολο φωνών, εικόνων, καταστάσεων που αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους και μεταξύ των οποίων υπάρχει πάντα, και όλο και πιο συνειδητά, η φωνή του ίδιου του ατόμου. Αυτό το σύνολο φωνών καθορίζει επίσης τον δρόμο της υποστήριξης προς την ανεξάρτητη ζωή: δεν βρισκόμαστε πλέον στα κλασικά έργα κοινωνικής εργασίας, στα οποία αυτό που πρέπει να προγραμματιστεί είναι «μια παρέμβαση». Είναι θέμα συνοδείας ενός έργου ζωής με την εισαγωγή της απαραίτητης υποστήριξης ώστε να ανταποκρίνεται στις επιθυμίες του ατόμου και των σημαντικών άλλων και να διασφαλίζει τον σεβασμό των δικαιωμάτων τους. Είναι ένα έργο ζωής που ξεκινά από την πολυφωνία της περιγραφής και γίνεται πολυκεντρικό στην υλοποίηση, γεννώντας μια πραγματική πολυφωνία ύπαρξης.

Η κύρια συνέπεια αυτού του τρόπου κατανόησης του ψυχοκοινωνικού λόγου είναι μια διαφορετική κατανομή εξουσίας μεταξύ του επαγγελματία και του ατόμου που ζητά υποστήριξη από τις κοινωνικές υπηρεσίες (Mezzina, 2017). Εάν η πραγματικότητα οικοδομείται στο χώρο ενός λόγου που διαμορφώνεται μέσα από διαδικασία πολυφωνίας, λείπει η δυνατότητα του ίδιου του επαγγελματία να δει την κατάσταση «αντικειμενικά» ή «από έξω». Αυτή η αλλαγή σκοπού και προοπτικής καθορίζει τις διαφορετικές σχέσεις εξουσίας. Ο ίδιος ο Bakhtin, όταν αναλογιζόταν τα χαρακτηριστικά της γλώσσας και δεν φανταζόταν μια θεραπευτική χρήση του διαλόγου, όρισε τον λόγο «χωρίς βαθμίδες

εξουσίας», θέτοντας υπό αμφισβήτηση τη διάσταση της εξουσίας (Bachtin 1975). Μπορούμε να βεβαιώσουμε ότι ο Ανοιχτός Διάλογος γεννιέται σε αντίθεση με τον κλασικό επαγγελματικό λόγο διότι αμφισβητεί και τις δύο ρίζες του: το περιεχόμενο και την μορφή.

Στο επίπεδο του περιεχομένου, ο παραδοσιακός επαγγελματικός λόγος βασίζεται στο σύστημα διάγνωσης-παρέμβασης-συμμόρφωσης ενώ σε επίπεδο μορφής βασίζεται στην απόσταση που δημιουργεί η τεχνική γλώσσα, η οποία είναι κατανοητή μόνο από ειδικούς. Το διαλογικό μοντέλο αμφισβητεί αυτές τις δύο όψεις, προτείνοντας εναλλακτικά έναν λόγο που δομείται με οριζόντιο και αναδρομικό τρόπο.

Από την αρχή, οι Διαλογικές Πρακτικές πραγματεύονται τη διαλεκτική σχέση μεταξύ ορισμένων όρων: ελευθερία, εξουσία, δημοκρατία, εκπαίδευση και αλήθεια (Foucault 1996). Οι σχέσεις μεταξύ αυτών των όρων καθορίζουν τη δυνατότητα αναδιανομής της εξουσίας στη σχέση, η οποία με τη σειρά της καθορίζει την δυνατότητα ελευθερίας που έχουμε ώστε να οικοδομήσουμε μια νέα πορεία ζωής. Οι Διαλογικές Πρακτικές, επομένως, έχουν να κάνουν πρωτίστως με την παραίτηση από την εξουσία. Αυτή η παραίτηση συνεπάγεται απώλεια για τους επαγγελματίες, καθώς πρέπει να εγκαταλείψουν τη δύναμη να ορίζουν προβλήματα, να προσανατολίζουν τις παρεμβάσεις, να αποφασίσουν τι πρέπει να κάνει το άτομο.

Ο στόχος αυτής της παραίτησης, ο οποίος θα γίνει στη συνέχεια ο στόχος των ίδιων των Διαλογικών Πρακτικών, είναι να δημιουργήσουν νέα νοήματα και να βρουν εναλλακτικές λύσεις σε ζητήματα που έμοιαζαν να είναι ανεπίλυτα (Galbusera Kyselo, 2018).

Υπό αυτή την έννοια, η προέλευση του Ενεργητικού Συν-Σχεδιασμού εννοιολογικά δεν απομακρύνεται από την κατανομή της εξουσίας όπως προορίζεται στις Διαλογικές Πρακτικές. Η διαφορά συνίσταται στη μετάβαση που θα έπρεπε να πραγματοποιήσουν οι επαγγελματίες από τον στοχασμό ενεργειών για την αλλαγή του άλλου προς τον στοχασμό ενεργειών για την αλλαγή των εαυτών τους. Ως επαγγελματίας που χρησιμοποιεί τις Διαλογικές Πρακτικές, δεν χρειάζεται πλέον να αλλάξετε το άτομο, αλλά πρέπει να αμφισβητήσετε τι κάνετε, τι λέτε, τις τοποθετήσεις και τους χρόνους των παρεμβάσεών σας (Seikkula Arnkil, 2014).

Ένα βασικό στοιχείο των Διαλογικών Πρακτικών που διαφοροποιεί τον Ενεργητικό Συν-σχεδιασμό από άλλες μεθοδολογίες σχεδιασμού παρεμβάσεων είναι η ανοχή της αβεβαιότητας (Seikkula Arnkil, 2014). Στο κλασικό πλαίσιο της κοινωνικής εργασίας, η αβεβαιότητα και ο κίνδυνος είναι αδυναμία, αφού χρειαζόμαστε περιορισμένους και στατικούς ορισμούς, ενώ οι λύσεις που έχουμε διαθέσιμες είναι ουσιαστικά οριοθετημένες και στατικές και, κυρίως, είναι «λύσεις» σε έναν πολύ περιορισμένο αριθμό προβλημάτων. Στον κλασικό σχεδιασμό υποστήριξης, επίσης λόγω των ουσιαστικά ταξινομητικών εργαλείων που διαθέτουμε, τείνουμε να περιγράφουμε τα προβλήματα με συνοπτικό και άμεσο τρόπο (π.χ.: έλλειψη αυτονομίας) και να υποθέτουμε ότι οι αιτιώδεις σχέσεις είναι βασικά γραμμικές. Επισημαίνεται και πάλι ότι δεν πρόκειται για μία κακή στάση των επαγγελματιών. Το οργανωτικό μοντέλο με το οποίο είναι επί σειρά ετών εξοικειωμένοι οι επαγγελματίες απαιτεί την ενεργοποίηση μοντέλων γνώσης και επεξήγησης αυτού του τύπου. Αυτό συμβαίνει διότι ο επαγγελματίας αισθάνεται ότι δεν έχει χώρο για δράση που να του επιτρέπει να αρθρώσει υποστηρικτικό λόγο που λαμβάνει υπόψη, για παράδειγμα, το γεγονός ότι σπάνια υπάρχουν γραμμικές αιτιώδεις σχέσεις στον πραγματικό κόσμο.

Η ανοχή της αβεβαιότητας προτείνεται μεταξύ των βασικών στοιχείων των Διαλογικών Πρακτικών και μας επιτρέπει πρώτα απ' όλα να διευρύνουμε το πεδίο της περιγραφής. Ο Ενεργητικός Συν-σχεδιασμός επεκτείνει την περιγραφή δυνητικά στο άπειρο, αφαιρώντας τον περιορισμό για τον τερματισμό της πριν από την έναρξη της δράσης. Ο δεσμός αυτός είναι, στην πραγματικότητα, κληρονομιά του βιοϊατρικού μοντέλου, το οποίο ανταποκρίνεται στο προαναφερθέν σχήμα διάγνωσης-παρέμβασης-συμμόρφωσης, είναι όμως ακατάλληλο να συνδράμει τον άνθρωπο σε υπαρξιακό επίπεδο. Είναι σαν να υποστηρίζουμε ότι για να είμαστε σίγουροι ότι θα λειτουργήσει η σχέση με τον σύντροφο της ζωής μας θα πρέπει πρώτα να ολοκληρώσουμε μία γνωστική διαδικασία γνωριμίας, κατά την οποία, μέσα από τεστ και περιγραφικά πλέγματα, τον γνωρίζουμε σε όλες του τις πτυχές, και τότε μόνο μπορούμε να αρχίσουμε να κάνουμε παρέα μαζί του. Όποιος βρίσκεται σε συντροφική σχέση γνωρίζει ότι οι άνθρωποι δεν είναι στατικοί. Ο τρόπος με τον οποίον ένας άνθρωπος υπάρχει, τα όσα δείχνει, ο τρόπος με τον οποίο συμπεριφέρεται καθημερινά, όλα τα παραπάνω είναι φυσιολογικό να αλλάζουν κατά τη διάρκεια της ζωής. Και αλλάζουν ειδικά σύμφωνα με τις εμπειρίες, στις οποίες περιλαμβάνεται η συμβίωση και ο γάμος. Υπό αυτό το πρίσμα, οι κλασικές μεθοδολογίες της κοινωνικής εργασίας φαίνονται αφελείς. Πιστεύουμε ότι το να περιγράψει κανείς *a priori* και σε βάθος ένα άτομο με «επιστημονικές» μεθόδους και τεχνικές (όπου το «επιστημονικό» χρησιμοποιείται ως συνώνυμο εκείνου που αξιολογεί και ταξινομεί) είναι, όχι μόνο αδύνατο, αλλά δεν μπορεί καν να θεωρηθεί ως προϋπόθεση ώστε να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τι μπορεί να κάνει αυτό το άτομο, τι είναι σωστό για εκείνο και πώς να το υποστηρίξουμε.

Αντίθετα, ο Ενεργητικός Συν-Σχεδιασμός, ενσωματώνοντας τη διάσταση της συνάντησης, αυτή του έργου και αυτή της δράσης στην καθημερινή ζωή, προσεγγίζει την υπαρξιακή διάσταση σφαιρικά. Αυτό προέρχεται από την προσέγγιση που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα (*right-based approach*). Η υποστήριξη του ατόμου σε μια ζωή που βασίζεται στην ισότητα με τους άλλους από μόνη της προϋποθέτει υψηλού βαθμού καθοδήγηση για το πώς να το επιτύχει. Με βάση την ισότητα με τους άλλους, λοιπόν, γίνεται μια σημαντική μεθοδολογική ένδειξη χρήσιμη ανά πάσα στιγμή και σε κάθε αναποφασιστικότητα για την εύρεση της κατεύθυνσης. Σε αυτό το πλαίσιο, και το δικαίωμα στην αβεβαιότητα βασίζεται στην ισότητα με τους άλλους, επιτρέποντας στο άτομο να δοκιμάζει, να αλλάζει γνώμη, να αλλάζει την πορεία της ζωής του.

Με αυτή την έννοια, ο Seikkula λέει ότι «η ανοχή της αβεβαιότητας είναι το αντίθετο από κάθε είδους εργαλείο αξιολόγησης» (Seikkula et al., 2003). Ο Seikkula, μάλιστα, επισημαίνει ένα πρόβλημα κατά τη χρήση των εργαλείων αξιολόγησης. Εάν χρησιμοποιώ ένα εργαλείο αξιολόγησης, οποιοδήποτε εργαλείο, υποθέτω απαραίτητα τρία στοιχεία: πρώτον, ότι υπάρχει κάτι προς αξιολόγηση, δεύτερον, ότι αυτό το 'κάτι' μπορεί να περιγράψει το άτομο και σχετίζεται με την πορεία που σκοπεύω να ξεκινήσω, και τρίτον, ότι ο επαγγελματίας είναι αυτός που διαθέτει τη γνώση και τη δύναμη να αξιολογεί (η αξιολόγηση δεν είναι ποτέ αμφίδρομη). Αυτές οι τρεις παραδοχές θεωρούνται δεδομένες στις κλασικές προσεγγίσεις της κοινωνικής εργασίας, δεν χρειάζεται ποτέ να εκφραστούν ρητά και η (σιωπηρή) αποδοχή τους από την οικογένεια και το άτομο είναι η προϋπόθεση για τη έναρξη της υποστηρικτικής διαδικασίας: δεν μπορείτε να συμπεριληφθείτε σε πρόγραμμα υποστήριξης εάν αρνηθείτε να αξιολογηθείτε με τους όρους που αναφέρει η κοινωνική εργασία.

Όλα αυτά, που είναι εγγενή σε κάθε αξιολόγηση εργαλείου ή πλέγματος, αποδυναμώνουν εντελώς την ικανότητα δημιουργίας μιας προσέγγισης που είναι αυθεντικά ενδυναμωτική. Οι Διαλογικές Πρακτικές, σύμφωνα με τον Seikkula, είναι ακριβώς το αντίθετο, καθώς

ξεκινούν από τον κοινό ορισμό του προβλήματος και πιθανές λύσεις σε μια πολυφωνική, χορωδιακή συνάντηση, «χωρίς βαθμίδες εξουσίας». Η πολυφωνία δεν εμφανίζεται αν υπάρχει μια φωνή μεταξύ άλλων που εμφανίζεται ως η πιο έγκυρη όταν πρέπει να οριστεί κάποιος ή κάτι. Για να μπορέσω να διαχειριστώ ένα πρόβλημα που τίθεται εν μέσω πολυφωνίας, χρειάζομαι ως επαγγελματίας ένα υψηλό επίπεδο ανοχής της αβεβαιότητας, τόσο σε οργανωτικό επίπεδο όσο και στο επίπεδο της ικανότητας μου να σχετίζομαι. Η ανοχή της αβεβαιότητας τοποθετεί σε νέα θέση τον επαγγελματία, ο οποίος δεν έχει πλέον το καθήκον να ηγείται και να διαχειρίζεται αποκλειστικά τις διαδικασίες. Σε αυτό το πλαίσιο, για παράδειγμα, ο επαγγελματίας που διαχειρίζεται μία ομαδική συνεδρία δεν θα αφήσει να μονοπωλήσει την συζήτηση εκείνος με τον οποίον ο ίδιος συμφωνεί, αλλά θα φροντίσει να έχουν όλοι την ίδια ευκαιρία να μιλήσουν. Η ομάδα δεν θα κρίνει τα λεγόμενα του καθενός, ούτε καν ως σκέψη, ούτε καν θετικά («έχει δίκιο» ή «έχει δίκιο ο άντρας της»), αλλά θα συγκεντρώνει τις απόψεις όλων. Αυτή η διαδικασία επαναπροσδιορίζει την ίδια την έννοια του δίπολου της ασφάλειας/ανασφάλειας. Η ασφάλεια εδώ προορίζεται ως η ασφάλεια που παρέχει η ακρόαση, της ανταπόκριση, του δικαιώματος της προσωπικής άποψης (Seikkula Arnkil 2006cit). Δεν είναι πλέον ο επαγγελματίας που πρέπει να βεβαιωθεί για τον έλεγχο της διαδικασίας, αλλά είναι το άτομο αυτό που έχει ανάγκη να βεβαιωθεί ότι αυτό που λέει θα γίνει αποδεκτό, θα ακουστεί και δεν θα κριθεί ή θα ερμηνευτεί.

Στο πλαίσιο των διαλογικών μεθοδολογιών, καθώς και στον Ενεργητικό Συν-σχεδιασμό, αυτό δεν είναι μηχανισμός στρατηγικής. Είναι απαραίτητο να το διευκρινίσουμε, γιατί οι επαγγελματίες είναι φορείς μιας δεκαετούς κουλτούρας «ελέγχου των διαδικασιών» και συχνά εξακολουθούν να υποθέτουν ότι έχουν ένα «πιο αντικειμενικό όραμα». Ως εκ τούτου, για πολλούς επαγγελματίες η παραίτηση από τη πρόθεση να εφαρμόσουν κάποια στρατηγική είναι μια πολύ περίπλοκη διαδικασία. Η πίστη στην προσέγγιση που χαρακτηρίζεται από τον διάλογο δεν σημαίνει να κάνεις τα άτομα να νιώθουν ότι ακούγονται ώστε να βελτιωθεί η συμμόρφωση, αλλά ένας τρόπος που βοηθά τους ανθρώπους να αναδείξουν τις δυνατότητές τους, δίνοντάς τους τη δύναμη και την πραγματική ελευθερία να τις χρησιμοποιήσουν για τους σκοπούς που ορίζουν οι ίδιοι. Στον Ενεργητικό Συν-σχεδιασμό, αυτή η πτυχή συνδέεται στενά με τη διάσταση της χωρητικότητας (capacitation), επειδή περιλαμβάνει τη δυνατότητα οι άνθρωποι να μετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της ύπαρξής τους.

Η ανοχή της αβεβαιότητας επιτρέπει στον επαγγελματία να «αναστέλλει» το άγχος για «σωστή» περιγραφή και να απελευθερωθεί από κάθε αξίωση «αντικειμενικότητας». Το αίτημα για υποστήριξη στις κλασικές προσεγγίσεις θέτει πάντα ερωτήματα όπως «τι πρέπει να κάνουμε;»· χάρη στην ανοχή της αβεβαιότητας στον Ενεργητικό Συν-Σχεδιασμό, αυτή η ερώτηση παραμένει ανοιχτή έως ότου ο συλλογικός διάλογος δώσει μια απάντηση ή ώπου να καταστήσει περιττή την ανάγκη για δράση. Άμεσες συμβουλές, γρήγορα συμπεράσματα και παραδοσιακές παρεμβάσεις προφανώς επιφέρουν ταχύτερες «λύσεις», αλλά δεν δημιουργούν το γόνιμο πεδίο για την ανάπτυξη των δυνατοτήτων του ατόμου, άρα ενδυναμώνουν λιγότερο. Αναλογιζόμενοι τον σκοπό της δημιουργίας του Ενεργητικού Συν-σχεδιασμού, δηλαδή την παροχή υποστήριξης στους ανθρώπους ώστε να ζήσουν το είδος της ζωής που θέλουν, τότε είναι πολύ σημαντικό ότι πάντα εναπόκειται στο άτομο και στην οικογένεια να ορίζουν τον τύπο ζωής που θέλουν να κάνουν και ότι ο επαγγελματίας δεν ορίζει στόχους και κατευθύνσεις. Σχετικά με τον ορισμό της προσέγγισης, η παραπάνω παραδοχή φέρνει στο προσκήνιο τη διάσταση της εμπιστοσύνης και το ερώτημα «ποιος το αποφάσισε;» είναι πάντα παρόν σε κάθε στιγμή του συν-σχεδιασμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΡΩΤΗ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ: ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ

2.1 Εισαγωγή στην εργασία πεδίου

Η πρώτη φάση του έργου HOOD επικεντρώθηκε στην εισαγωγή της μεθοδολογίας του Ενεργητικού Συν-σχεδιασμού στο πλαίσιο της καθημερινής εργασίας κάθε οργανισμού που συνεργαζόταν με το εν λόγω project. Όπως περιγράφηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο Ενεργητικός Συν-σχεδιασμός εμφανίζει αρκετά χαρακτηριστικά που είναι πολύ διαφορετικά από τις συνήθειες αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργών. Ως εκ τούτου, για να μπορέσουμε να εισαγάγουμε μια τόσο βαθιά αλλαγή στην καθημερινή πρακτική, έπρεπε πρώτα να διερευνήσουμε ποια ήταν τα σημεία επαφής (εννοώντας τα εργαλεία, τις συνήθειες, τα χαρακτηριστικά της πρακτικής που ήταν ήδη συμβατά με τη νέα μεθοδολογία) και ποιες ήταν οι πιο σημαντικές αποκλίσεις. Αυτό επετεύχθη μέσω της «προκαταρκτικής φάσης», κατά την οποία ζητήθηκε από τα μέλη του κάθε οργανισμού να αναλογιστεί τον εαυτό του τόσο ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες όσο και ως προς τις επαγγελματικές προσεγγίσεις.

Αυτή η φάση ήταν ουσιαστική αφού η πρακτική της κοινωνικής εργασίας συνδέεται στενά με πολιτισμικές αφηγήσεις και αναπαραστάσεις. Έτσι, για να αλλάξει ο τρόπος λειτουργίας της πρακτικής του κοινωνικού λειτουργού, χρειαζόταν μια διαδικασία ανασυγκρότησης των γνωστικών βάσεων αυτών των πρακτικών. Στον τομέα της κοινωνικής εργασίας, αυτή η διαδικασία αλλαγής είναι εξαιρετικά περίπλοκη. Αυτό συμβαίνει γιατί στον κοινωνικο-εκπαιδευτικό τομέα ό,τι γίνεται και επιβεβαιώνεται εκτίθεται στην κοινωνική επιθυμητότητα. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν λέξεις και αυτο-περιγραφές που θεωρούνται σωστές και άλλες που κρίνονται ως λανθασμένες, πρώτα από όλα σε ηθικό επίπεδο. Γι' αυτό υπάρχει πάντα κάποιο είδος ηθικής προκατάληψης όταν οι κοινωνικοί λειτουργοί περιγράφουν αυτό που κάνουν: ο ρητός λόγος μέσω του οποίου οι κοινωνικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες περιγράφουν τους εαυτούς τους τείνει να απεικονίζει τη δουλειά τους ως ήδη αντίστοιχη σε ένα μοντέλο που ορίζεται ως ηθικά επιθυμητό. Σπάνια, αντιθέτως, συζητούν το μέρος του «κοινωνικού ελέγχου» που είναι εγγενές στη δουλειά τους, επειδή αυτό θεωρείται λιγότερο κοινωνικά αποδεκτό και επιθυμητό.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο σχεδιάσαμε την προκαταρκτική διερευνητική φάση με βάση μια επί τόπου μεθοδολογία που ονομάζεται «εκπαίδευση στη δουλειά». Χρειάστηκε να ασχοληθούμε άμεσα με τις πρακτικές αντί να ακούσουμε απλώς πώς εργάζονταν οι επαγγελματίες.

Η είσοδος στο πεδίο της εργασίας από την πρώτη κιόλας στιγμή ήταν επίσης μια στρατηγική που είχε στόχο να φέρει μια πιο αποτελεσματική αλλαγή. Αυτό συμβαίνει επειδή, σε αυτόν τον τομέα, οι λέξεις είναι συχνά δισυπόστατες και γεμάτες έννοιες που έρχονται σε σύγκρουση μεταξύ τους. Είναι γνωστό ότι στον κοινωνικό τομέα περισσότερο από ό,τι σε άλλα εργασιακά πλαίσια, οι επαγγελματίες τείνουν να απορρίπτουν αλλαγές που επηρεάζουν την οργάνωση της εργασίας και την προσέγγιση που έχουν συνηθίσει. Αυτό οφείλεται επίσης στη στενή σύνδεση μεταξύ της δουλειάς του κοινωνικού λειτουργού και της διάστασης της ταυτότητάς τους. Οι επαγγελματίες τείνουν να αισθάνονται ότι δέχονται προσωπική επίθεση όταν επικρίνονται οι προσεγγίσεις της εργασίας τους, καθώς πιστεύουν ότι η ταυτότητά τους αμφισβητείται. Η έντονα ηθική χροιά του επαγγέλματος δεν βοηθά με

αυτή την έννοια: οι κοινωνικοί λειτουργοί γίνονται ευρέως αντιληπτοί και περιγράφονται ως άνθρωποι που κάνουν αυτή τη δουλειά για κάποιο είδος εσωτερικής καλής διάθεσης, σε φιλανθρωπική βάση. Έτσι, η ταυτότητα των κοινωνικών λειτουργών οικοδομήθηκε κοινωνικά ως καλή και άξια.

Κατά συνέπεια, η αμφισβήτηση των επαγγελματικών πρακτικών σε αυτόν τον τομέα συνεπάγεται πιο σύνθετα ζητήματα από την απλή διόρθωση μιας τεχνικής. Εφόσον το επάγγελμα αυτό βασίζεται στην ταυτότητα, στην πραγματικότητα, (η κοινωνική εργασία γίνεται επειδή είσαι καλός, αλτρουιστής,...) γίνεται πολύ πιο περίπλοκο να ενεργεί κανείς με μετασχηματιστικούς όρους, παραμένοντας ταυτόχρονα σε ένα τεχνικό-γνωστικό επίπεδο.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις ιδιαιτερότητες, η φάση της επιτόπιας εργασίας οργανώθηκε με διπλό στόχο τη διερεύνηση του συνήθους τρόπου εργασίας και την προετοιμασία για την εισαγωγή μιας ευρύτερης αλλαγής πρακτικών.

Προκειμένου ο επαγγελματίας να εξετάσει τη νέα προτεινόμενη μεθοδολογία, ένας κρίσιμος παράγοντας είναι να αισθάνεται ότι η εκπαίδευση αυτή είναι συμβατή με την καθημερινή διεύθυνση της εργασίας του, ειδικά όταν πρόκειται για εκπαίδευση βασισμένη στον αναστοχασμό. Αυτό είναι ένα λεπτό θέμα, καθώς συχνά σκεφτόμαστε λανθασμένα ότι η καθημερινή πρακτική της κοινωνικής εργασίας δεν ταιριάζει με τον θεωρητικό προβληματισμό για τα μοντέλα αναφοράς. Ως εκ τούτου, ο χώρος και ο χρόνος για σκέψη συχνά χαρακτηρίζονται ως "θεωρητικός", σε μια ορολογία στην οποία "θεωρητικό" σημαίνει "ότι δεν εξυπηρετεί κανένα σκοπό", "αδύνατο να οδηγήσει σε δράση", "χωρίς αξιολογες συνέπειες". Αυτός ο τρόπος σκέψης θεωρεί τους «θεωρητικούς» προβληματισμούς ενδιαφέροντες, αλλά ελάχιστα συνδεδεμένους με την πρακτική. Ως αποτέλεσμα αυτής της αποσύνδεσης, ο χρόνος που αφιερώνεται στον αναστοχασμό γίνεται συστηματικά αντιληπτός ως επιζήμιος για την δράση, σαν να μιλάμε για δύο αποσυνδεδεμένες ή και αντίθετες λειτουργίες. Η πεποίθηση αυτή εκφράζεται μέσω των συχνότερων απαντήσεων που λάμβαναν όσοι πρότειναν σε μια ομάδα εργαζομένων να αφιερώσουν για την εργασία τους ευρύτερο χώρο για προβληματισμό που ξεφεύγει από τις απλές οργανωτικές διαδικασίες της καθημερινότητας: «Θα ήταν ωραία, αλλά δεν υπάρχει χρόνος». «Δεν υπάρχει χρόνος» γιατί ο χρόνος, εννοούν, θα πρέπει να αφιερώνεται για τις πρακτικές εργασίες, που αποτελούν το πραγματικό έργο. Μπορούμε να φανταστούμε κάποιον που εργάζεται για να συνοδεύσει τους ανθρώπους στις δυσκολίες της ύπαρξης χωρίς να αναρωτιέται πώς οι ίδιοι οι άνθρωποι συσχετίζουν τα καθήκοντα που τους δίνουν οι φορείς-επαγγελματίες στο μονοπάτι που τους προτείνεται με αυτό που η σημερινή κοινωνία περιμένει, σκέφτεται και λέει για αυτές τις περιπλανώμενες υπάρξεις. Χωρίς να αμφισβητείται συστηματικά το πώς οι διαδικασίες που προορίζονται να προωθήσουν - ένταξη, αποκατάσταση, χειραφέτηση - σχετίζονται με τις σχέσεις εξουσίας μεταξύ κοινωνικών ομάδων, γενεών, σε πόλεις, σε περιβάλλοντα που ζουν και θα ζήσουν τόσο οι φορείς-επαγγελματίες όσο και τα άτομα που υποστηρίζονται.

Σύμφωνα με τους παραπάνω προβληματισμούς, η πρώτη φάση της εκπαίδευσης στην εργασία σχεδιάστηκε προσεκτικά σε συνεργασία με κάθε οργανισμό, τόσο σχετικά με το περιεχόμενο όσο και σχετικά με το ημερολόγιο και τη δομή των συναντήσεων. Όσον αφορά το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, διερευνήθηκε αρχικά εάν υπήρχε κάποιο ισχυρό θεωρητικό υπόβαθρο αναφορικά με την πρακτική ή οποιαδήποτε προηγούμενη γνώση/εμπειρία σχετικά με τον Ανοιχτό Διάλογο. Όσον αφορά τη δομή της εκπαίδευσης, η ώρα και η ημέρα κάθε συνάντησης σχεδιάστηκαν ώστε να είναι απόλυτα ευέλικτες σύμφωνα με τις ανάγκες κάθε οργανισμού. Επίσης, η επιλογή των συμμετεχόντων και του υλικού για

κάθε συνάντηση διαμορφώθηκε με βάση τα χαρακτηριστικά και τις απαιτήσεις των οργανισμών.

Η δομή της πρώτης φάσης έχει οργανωθεί ως εξής. Μετά από μια προκαταρκτική – πιο διερευνητική – φάση σχετικά με τις προηγούμενες γνώσεις των εταίρων σχετικά με τη μεθοδολογία και τις συγκεκριμένες ανάγκες, πραγματοποιήθηκε εισαγωγή της μεθοδολογίας του Ενεργητικού Συν-σχεδιασμού μέσω ενός διήμερου διαδικτυακού Εκπαιδευτικού Σεμιναρίου που πραγματοποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 2021 (η εκπαίδευση θα συζητηθεί στο παρακάτω ενότητα).

Στη συνέχεια, ο κάθε οργανισμός υποστηρίχθηκε στη διαμόρφωση της πιλοτικής μελέτης περίπτωσης. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε μια ομαδική συνάντηση προκειμένου να επιτραπεί στους συμμετέχοντες να αποκτήσουν μια πρώτη εντύπωση των βασικών χαρακτηριστικών του Ενεργητικού Συν-σχεδιασμού. Μετά από αυτή την εκπαίδευση, ζητήθηκε από κάθε οργανισμό να πραγματοποιήσει μια εσωτερική συνάντηση με στόχο να συζητηθούν μεταξύ των συναδέλφων τα κριτήρια για την επιλογή ενός αστέγου για κάθε οργανισμό που θα συμπεριληφθεί στην πιλοτική φάση της μελέτης περίπτωσης. Κάποιοι οργανισμοί ζήτησαν να εμπλακούν σε αυτή την πιλοτική φάση δύο άτομα, προκειμένου να αποφευχθεί η πιθανότητα απώλειας ενός εκ των ατόμων κατά τους επόμενους μήνες.

Η πιλοτική φάση είχε διπλό στόχο. Πρώτον, χρειαζόταν μια πρώιμη προσαρμογή της μεθοδολογίας, καθώς ο Ενεργητικός Συν-Σχεδιασμός σχεδιάστηκε αρχικά για να υποστηρίξει τα άτομα με αναπηρίες που ζουν με τις οικογένειές τους και όχι τα άτομα που βρίσκονται σε κατάσταση αστενίας. Δεύτερον, από την πρώτη κιόλας στιγμή του project, οι διαφορές μεταξύ των οργανισμών (και μεταξύ των χωρών στις οποίες ανήκαν) ήταν βασικό θέμα. Για το λόγο αυτό, η πιλοτική φάση στόχευε επίσης στην προσαρμογή της μεθοδολογίας στα χαρακτηριστικά και το πλαίσιο εργασίας κάθε οργανισμού. Στο πλαίσιο της διαμόρφωσης της εκπαίδευσης στην εργασιακή διαδικασία με όσο το δυνατόν λιγότερο άγχος, κάθε οργανισμός έπρεπε να επιλέξει τη συχνότητα και τον προγραμματισμό της συγκεκριμένης συνάντησης εποπτείας με τον επιστημονικό συνεργάτη μας.

Αρχικά, κάθε οργανισμός είχε μια ατομική συνάντηση με τον επιστημονικό συνεργάτη προκειμένου να προετοιμαστεί για την πρώτη «διαλογική συζήτηση» με τον χρήστη που είχε επιλέξει (το λεγόμενο «Mr/Mrs Hood»). Μετά από αυτή τη συνάντηση προετοιμασίας, οι επαγγελματίες από κάθε οργανισμό πραγματοποίησαν την πρώτη «διαλογική συνομιλία» με το άτομο. Αφού πραγματοποιήθηκε η πρώτη συνάντηση μεταξύ επαγγελματιών και αστεγών, κάθε οργανισμός συναντήθηκε ξανά με τον επιστημονικό εταίρο UNITO ώστε να γίνει εποπτεία της εφαρμογής της μεθοδολογίας σχετικά με τις βασικές του πτυχές.

Τις επόμενες εβδομάδες, κάθε οργανισμός είχε περαιτέρω συνάντηση εποπτείας με τον επιστημονικό εταίρο προκειμένου να λάβει την υποστήριξη που χρειαζόταν για να συν-σχεδιάσουν την εξατομικευμένη παρέμβαση για τους άστεγους με τους οποίους συνεργάζονται. Όπως αναμένεται στο Ενεργητικό Συν-σχεδιασμό, η κάθε παρέμβαση ήταν αυστηρά προσαρμοσμένη στις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου ατόμου. Χάρη στην υποστήριξη που είχαν, ο κάθε οργανισμός σχεδίασε μία προσαρμοσμένη παρέμβαση βασισμένη στον Ενεργητικό Συν-σχεδιασμό για κάθε άστεγο που είχε αναλάβει. Εκτός από την ατομική εποπτεία, οργανώθηκαν, στη συνέχεια, δύο συλλογικές συναντήσεις που αφορούσαν μεθοδολογικά ζητήματα, προκειμένου να επιτραπεί σε όλους τους οργανισμούς να μοιραστούν με τους άλλους όσα είχαν επιτύχει όσον αφορά τις δεξιότητες

μεθοδολογίας. Αυτές οι συναντήσεις ήταν επίσης πολύτιμες ώστε να μοιραστούμε οποιαδήποτε αμφιβολία ή περαιτέρω προσαρμογή που χρειαζόταν.

Η πιλοτική φάση διήρκεσε 5 μήνες, από τον Φεβρουάριο του 2021 έως τον Ιούνιο του 2021. Στο τέλος αυτής της πρώτης εκπαίδευσης, ο επιστημονικός εταίρος συναντήθηκε με τους οργανισμούς τόσο μεμονωμένα όσο και σε ομαδικές συναντήσεις προκειμένου να συλλέξει προτάσεις και ενδείξεις για το σχεδιασμό των επόμενων βημάτων.

2.2 Βασικές Προσαρμογές: Στρατηγικές συλλογής πληροφοριών

Η μεθοδολογία προτάθηκε στους συμμετέχοντες μέσω των ήδη αναφερθέντων διήμερων Εκπαιδευτικών Εκδηλώσεων που πραγματοποιήθηκαν διαδικτυακά τον Φεβρουάριο του 2021. Όλοι οι συμμετέχοντες από κάθε σύλλογο εταίρων παρακολούθησαν τις εκδηλώσεις που διαρκούσαν τέσσερις ώρες κάθε μέρα. Η μεθοδολογία του Ενεργητικού Συν-σχεδιασμού παρουσιάστηκε από την UNITO μέσα από το πρίσμα της διαδικασίας αποϊδρυματοποίησης που αναμόρφωσε τις ιταλικές υπηρεσίες ψυχικής υγείας τα τελευταία πενήντα χρόνια και την προσέγγιση των Διαλογικών Πρακτικών του Seikkula στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Όπως συζητήθηκε προηγουμένως εδώ, η φινλανδική προσέγγιση θεμελιώνει ακαδημαϊκά και αποτελεί την κύρια έμπνευση για την ανάπτυξη του Ενεργητικού Συν-Σχεδιασμού.

Ένα άλλο σημαντικό εργαλείο του HOOD που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή και την κοινή χρήση τμημάτων πληροφοριών ήταν ο ιστότοπος του project. Ταυτόχρονα με τις εκδηλώσεις εκπαίδευσης, ορισμένα θεωρητικά έγγραφα με το όνομα «Bites» κυκλοφόρησαν στον ιστότοπο: σύντομες εργασίες που συνόψιζαν τις διάφορες πτυχές του Ενεργητικού Συν-Σχεδιασμού. Στη συνέχεια, πέντε βίντεο ανέβηκαν στον ιστότοπο, με τα κυριότερα σημεία των διευκρινήσεων της UNITO κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης.

Αυτά ήταν τα κύρια μέσα μέσω των οποίων η μεθοδολογία παρουσιάστηκε αρχικά στους οργανισμούς κατά τις πρώτες φάσεις του HOOD project. Σε αυτό το σημείο οι εταίροι οργανισμοί άρχισαν να υιοθετούν τον Ενεργητικό Συν-σχεδιασμό στην καθημερινότητά τους μέσω πιλοτικών περιπτώσεων μελέτης, προσαρμόζοντας τη μέθοδο, ανταλλάσσοντας προβληματισμούς και πορίσματα, συγκρίνοντας πώς οι διαφορές μας επηρεάζουν την ανάπτυξη της παρέμβασης, μέσα από ατομικές συναντήσεις και άλλες όπου συζητήθηκαν μεθοδολογικά ζητήματα.

Πραγματοποιήθηκαν μεμονωμένες συναντήσεις για την υποστήριξη κάθε οργανισμού στη ανάπτυξη των πιλοτικών περιπτώσεων μελέτης. Δύο μικρότερες ομάδες εποπτείας ιδρύθηκαν από την UNITO, μια ιταλόφωνη για την υποστήριξη του Ufficio Pio και μία αγγλόφωνη για την υποστήριξη των Udenfor, SJD και KLIMAKA. Κάθε ομάδα αποτελούταν από δύο επόπτες, ένας εκ των οποίων ήταν επικεφαλής της εποπτείας. Ως βάση για να ξεκινήσουν, στους συμμετέχοντες δόθηκε ένα πρότυπο Ενεργητικού Συν-σχεδιασμού για την αντίστοιχη παρέμβαση που είχαν σχεδιάσει, και οι συναντήσεις πραγματοποιούνταν σε μηνιαία τακτά χρονικά διαστήματα από τον Μάρτιο έως τον Ιούνιο με την UNITO, όπως περιγράφεται στην προηγούμενη ενότητα. Οι συμμετέχοντες μπορούσαν να ζητήσουν επιπλέον συναντήσεις και υποστήριξη ανά πάσα στιγμή μέσω email. Οι μεμονωμένες συναντήσεις με τον κάθε οργανισμό προσέφεραν ευκαιρίες για ανοιχτή ανταλλαγή απόψεων κατά τη διάρκεια του πειραματισμού που βρισκόταν σε εξέλιξη, αρχικά σχετικά με την απλή επιλογή του ποιος θα μπορούσε να ήταν υποψήφιος για τις πιλοτικές μελέτες περίπτωσης, στη συνέχεια, για να υποστηρίξει τους συμμετέχοντες στον καθορισμό του τρόπου με τον οποίο θα μπορούσαν να χειριστούν και να προσαρμόσουν τον Ενεργητικό Συν-Σχεδιασμό σε

κάτι εφικτό για την οργάνωση και τα πλαίσιά της, και τέλος σχετικά με τον τρόπο τεκμηρίωσης και συλλογής στοιχείων για την πρώτη φάση του HOOD project.

Είναι σημαντικό να τονιστεί το γεγονός ότι οι οργανώσεις που συμμετείχαν στο HOOD project παρουσιάζουν μεγάλη ετερογένεια όσον αφορά την οργάνωση των υπηρεσιών, τις αποστολές και το ευρύτερο πλαίσιο του πολιτισμού, της νομοθεσίας, των θεσμών και της πρόσβασης στα δικαιώματα. Η πιλοτική φάση υπογράμμισε αυτές τις διαφορές όσον αφορά τις πρώιμες προσαρμογές. Όπως αναφέρθηκε ήδη, η Projekt UDENFOR εδρεύει στην Κοπεγχάγη, και είναι ένας μικρός οργανισμός που διεξάγει προσπάθειες προσέγγισης (outreach work) ευάλωτων πληθυσμών σε πρωτογενές επίπεδο, στο πλαίσιο της μείωσης της βλάβης (harm reduction). Η SJD εδρεύει στη Βαρκελώνη και είναι ένας μεγαλύτερος οργανισμός με πολλές διαφορετικές υπηρεσίες. Ασχολείται κυρίως με υπηρεσίες στέγασης και Κέντρα Ημέρας για άτομα που βρίσκονται σε κατάσταση αστεγίας. Η ΚΛΙΜΑΚΑ, από την άλλη, είναι μια ελληνική ΜΚΟ με έδρα την Αθήνα και ο μεγαλύτερος οργανισμός από όσους συμμετείχαν στο project, δραστηριοποιούμενη κυρίως στη διάθεση υπηρεσιών ψυχικής υγείας, καθώς και υπηρεσιών υποστήριξης μεταναστών. Επιπλέον, εργάζονται με άστεγους ή με άτομα που κινδυνεύουν με αποκλεισμό από τη στέγαση, πληθυσμούς που μπορεί να διασταυρωθούν με τις προαναφερθείσες ομάδες. Διαχειρίζονται τόσο υπηρεσίες παρεμβάσεων σε πρωτογενές επίπεδο όσο και Κέντρα Ημέρας στην Ελλάδα. Τέλος, το Ufficio Pio είναι ένας οργανισμός που δραστηριοποιείται στο Τορίνο και διαχειρίζεται ως επί το πλείστον καινοτόμα projects στην τοπική κοινωνία, προωθώντας ζητήματα κοινωνικής ισότητας. Ένα από αυτά τα projects στοχεύει στην υποστήριξη ανθρώπων που έμειναν πρόσφατα άστεγοι, μέσω μιας προσέγγισης που βασίζεται στην έγκαιρη παρέμβαση.

Εκτός από τις μεμονωμένες συναντήσεις, οι Μεθοδολογικές Συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν με τη μορφή διαδικτυακών συνεδριών, όπου οι συμμετέχοντες από διαφορετικούς οργανισμούς και χώρες μπορούσαν να μοιραστούν τις διάφορες προσαρμογές με τις οποίες πειραματίστηκαν στις πιλοτικές μελέτες περίπτωσης. Διεξήχθησαν από την ομάδα UNITO η οποία προετοίμασε δραστηριότητες, εργαλεία και φύλλα εργασίας για να προωθήσει τον εποικοδομητικό διάλογο και να επισημάνει κοινά σημεία και διαφορές για αυτήν την πρώτη φάση της προσαρμογής. Η πρώτη διαδικτυακή συνεδρία πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο, έναν μήνα αργότερα από τις δραστηριότητες εκπαίδευσης, οι οργανισμοί είχαν λοιπόν την ευκαιρία να ξεκινήσουν τις πιλοτικές μελέτες περίπτωσης, έχοντας ξεκάθαρη εικόνα του πλαισίου του Hood project. Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες είχαν χρόνο να επιλέξουν με ποιον θα συνεργάζονταν, να ξεκινήσουν τις πρώτες συναντήσεις με το άτομο που αιτείται υποστηρικτικό πλαίσιο και να δημιουργήσουν από κοινού το πρώτο προσχέδιο των παρεμβάσεων. Η δεύτερη διαδικτυακή συνεδρία διεξήχθη τον Μάιο, ώστε να δοθεί αρκετός χρόνος σε κάθε οργανισμό να εφαρμόσει και να αξιολογήσει τα αποτελέσματα των πρώιμων προσαρμογών. Οι τελευταίες διαδικτυακές συνεδρίες έγιναν τον Ιούνιο και τον Ιούλιο και είχαν στόχο την ολοκλήρωση της πιλοτικής φάσης και την εξέταση τρόπων διεύρυνσης του HOOD project για μεγαλύτερο αριθμό ατόμων.

Τέλος, η ομάδα UNITO σχεδίασε δύο εργαλεία για τη συλλογή των προσαρμογών και των προβληματισμών που προέκυψαν κατά τη διάρκεια των ατομικών και μεθοδολογικών συναντήσεων, το Αρχείο προσαρμογών (Adaptations Record) και την ανάλυση SWOT (SWOT analysis), η οποία αξιολογούσε την επιτευξιμότητα των πρώιμων προσαρμογών στον εκάστοτε οργανισμό και χώρα. Ο κάθε οργανισμός ξεκίνησε από την «αυθεντική» μεθοδολογία Ενεργητικού Συν-σχεδιασμού για να αξιολογήσει στη συνέχεια τη βιωσιμότητα

της προσέγγισης στον ίδιο τον οργανισμό και στην χώρα του. Για να διευκολυνθεί η προσαρμογή, η καταγραφή της μεθοδολογίας χωρίστηκε γενικά σε διάφορα στοιχεία και φάσεις που χαρακτηρίζουν εν γένει τον Ενεργητικό Συν-σχεδιασμό UNITO. Αυτά τα στάδια χρησιμοποιήθηκαν για την οργάνωση των δεδομένων στο Αρχείο Προσαρμογών και αντιστοιχούν επίσης στα υποκεφάλαια που θα συζητηθούν στις επόμενες σελίδες.

2.2.1. Ζητώντας τη συμμετοχή

Ο Ενεργητικός Συν-σχεδιασμός απαιτεί τη «ενημερωμένη συναίνεση» του ατόμου για να είναι εξ αρχής αποτελεσματικός. Αυτό σημαίνει ότι το άτομο πρέπει να έχει – τουλάχιστον – κάποιο επίπεδο κατανόησης της διαδικασίας, επομένως μετά από κάποιες άμεσες διευκρινήσεις το άτομο μπορεί να αποδεχθεί ή να αρνηθεί το αίτημα για ενεργή συμμετοχή στον καθορισμό και την υλοποίηση της διαδικασίας διαμόρφωσης της ζωής του. Αυτή η πρόταση γίνεται από επαγγελματίες που τελικά θα τους υποστηρίξουν στο να πετύχουν τις προσωπικές τους επιθυμίες και όνειρα.

Για το Hood, αυτό σήμαινε ότι το κάθε άτομο ρωτήθηκε εάν θα ήθελε να συμμετάσχει σε ένα πειραματικό project, διευκρινίστηκαν συνοπτικά και με προσιτό τρόπο ορισμένα από τα πλαίσια, καθιστώντας σαφές ότι διαφέρει από τον συνήθη τρόπο εργασίας του οργανισμού. Κατά τη διάρκεια αυτής της πιλοτικής φάσης, το άμεσο και επίσημο αίτημα συμμετοχής του ατόμου επετεύχθη για κάθε οργανισμό, εκτός της UDENFOR. Αυτό γιατί, στους οργανισμούς που λειτουργούν σε πρωτογενές επίπεδο παρέχοντας υπηρεσίες στον δρόμο, παρατηρείται έντονη δυσπιστία των ατόμων απέναντι στις κοινωνικές υπηρεσίες και τους θεσμούς, η οποία ίσως χρειαστεί μήνες για να υποχωρήσει. Επίσης, οι οργανισμοί αυτοί αναζητούν άτομα, δεν είναι το άτομο που φτάνει στην υπηρεσία αλλά μάλλον το αντίστροφο. Αυτό είναι ένα κρίσιμο σημείο, καθώς αυτό σημαίνει ότι τα άτομα που εντοπίζονται μπορεί, στην αρχή, να μην ενδιαφέρονται να λάβουν βοήθεια. Έτσι, παρουσιάζοντάς τους μια φόρμα, ζητώντας τους να τη συμπληρώσουν μαζί μας, ενώ είχαν ήδη άσχημες εμπειρίες με τις κοινωνικές υπηρεσίες, το δημόσιο σύστημα κ.λπ., κινδυνεύουμε να ξενίσουμε και να απομακρύνουμε αυτά τα άτομα. Η UDENFOR ανακάλυψε σύντομα ότι αυτό το απροκάλυπτο αίτημα συμμετοχής – πέρα από άλλα κρίσιμα σημεία που θα συζητήσουμε αργότερα – έθετε σε κίνδυνο την εμπιστοσύνη που με κόπο είχε κερδίσει. Αρχικά, η UDENFOR αποφάσισε να απορρίψει εντελώς αυτό το πρώτο βήμα. Τελικά, διατυπώθηκε η θεωρία ότι ίσως αυτό το απόσπασμα θα μπορούσε να επανεισαχθεί αργότερα, σε καταστάσεις όπου η εμπιστοσύνη είναι ήδη σταθερά εδραιωμένη, και το άτομο βρίσκεται σε μια κατάσταση όπου έχει τον ψυχικό χώρο και τη σωματική ασφάλεια να αναγνωρίσει και να εκφράσει την επιθυμία και τα όνειρά του και να συμμετέχει ενεργά στην διαμόρφωση της ζωής του.

2.2.2. Πρώτη συνάντηση και διευθέτηση χώρου

Ένας από τους κύριους στόχους του Ενεργητικού Συν-σχεδιασμού είναι η ενδυνάμωση, η επιλογή λοιπόν σχετικά με την τοποθεσία και την ώρα της συνάντησης είναι στρατηγικής σημασίας, ώστε να μεταδοθεί εξ αρχής και ξεκάθαρα, μέσω μιας απλής επιλογής, ότι, σε αυτή την περίπτωση, είναι το άτομο που θα πρέπει να αποφασίσει πού και πότε θα γίνει η συνάντηση. Ίσως οι συναντήσεις θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν στον χώρο όπου το άτομο στεγάζεται προσωρινά ή κάπου αλλού, ίσως σε ένα παγκάκι, σε ένα πάρκο ή σε μία

καφετέρια. Ορισμένα απτά αντικείμενα όπως λίγο νερό ή ένας καφές μπορεί να διευκολύνουν τη διαδικασία. Οι σημαντικοί συγγενείς μπορεί επίσης να παρευρεθούν σε αυτή τη συνάντηση εάν το άτομο το επιθυμεί.

Ο χώρος που θα επιλεγεί θα πρέπει να είναι χώρος ενδυνάμωσης, οργανωμένος με τέτοιο τρόπο που να βοηθά τον επαγγελματία να επιστρέψει την εξουσία στο άτομο που συναντά, ειδικά αν το άτομο επέλεξε –ή ίσως για κάποιον οργανισμό δεν υπήρχε άλλη επιλογή- ότι η συνάντηση θα γίνει σε γραφείο, έναν παραδοσιακό δηλαδή χώρο συνεδρίας. Αυτό σημαίνει ότι προτιμάται μια κυκλική διαρρύθμιση, όπου όλες οι καρέκλες είναι ίδιες και όπου δεν υπάρχει γραφείο μεταξύ του ατόμου και των επαγγελματιών. Επιπλέον, ίσως βοηθήσει εάν το άτομο μπορεί πάντα να βλέπει τις σημειώσεις που παίρνει ο επαγγελματίας.

Η UDENFOR δεν δυσκολεύτηκε να προσαρμοστεί σε αυτό το βήμα, αφού είχε ήδη συναντήσει το άτομό τους στους δρόμους και στα μέρη όπου περνούσε τις μέρες του, δηλαδή στον γνώριμο χώρο του. Κατά τη διάρκεια της πιλοτικής φάσης, το Ufficio Pio οργάνωσε τις συναντήσεις σύμφωνα με τα αιτήματα των ατόμων ('κος και κα HOOD'). Οι κοινωνικοί λειτουργοί συνάντησαν την κυρία HOOD σε πολλά πάρκα της πόλης, ενώ οι συναντήσεις του κ. HOOD έγιναν κυρίως διαδικτυακά, λόγω της πανδημίας. Χάρη στην εκπαίδευση που προηγήθηκε, το Ufficio Pio θα διατηρήσει την δυνατότητα προσαρμογής του χώρου συνάντησης, εξακολουθώντας να εξετάζει την ιδιαιτερότητα κάθε κατάστασης και ατόμου.

Το ίδιο συνέβη και με την SJD, η οποία ωστόσο προτίμησε μια μικτή προσέγγιση όπου χρησιμοποιούνταν τα γραφεία τους αλλά και άλλες τοποθεσίες που επέλεξε το άτομο. Το Ufficio Pio δυσκολεύτηκε ιδιαίτερα όταν επρόκειτο να αφήσει το άτομο να επιλέξει την ώρα της συνάντησής του και κατέληξε στο να την προσαρμόζει ο επαγγελματίας ανάλογα με τις ώρες εργασίας, τις ιδιαίτερες λεπτομέρειες και τις ανάγκες του θεσμικού δικτύου.

2.2.3. Νοοτροπία και επαγγελματική στάση

Παραδοσιακά, ο κοινωνικός επαγγελματίας παρατηρεί τη ζωή ενός ατόμου υπό διάφορα πρίσματα – τα πρίσματα αυτά μπορεί να είναι συγκεκριμένα, αλλά μπορεί επίσης να είναι τόσο αφηρημένα όσο και οι κατηγορίες τρόπων σκέψης. Από εδώ και πέρα θα αναφερόμαστε στο «επαγγελματικό βλέμμα». Το βλέμμα οργανώνει την επαγγελματική αντίληψη του ατόμου, της ιστορίας του και της αφήγησής του. Τις περισσότερες φορές, βοηθά τον επαγγελματία να κατανοήσει έναν αβέβαιο κόσμο, αποκτώντας βεβαιότητα σε μια κατά τα άλλα πολύπλοκη πραγματικότητα, καθιστώντας την πραγματικότητα αυτή προβλέψιμη και ως εκ τούτου διαχειρίσιμη. Τα παραδοσιακά πρίσματα τοποθετούν τον επαγγελματία σε μια προγνωστική και αξιολογική θέση σχετικά με τη ζωή του ατόμου. Συχνά κατά τη διάρκεια των συναντήσεων – ενώ συλλέγουν πληροφορίες – οι κοινωνικοί λειτουργοί σχεδόν αυτόματα αξιολογούν την κατάσταση και στη συνέχεια κάνουν υποθέσεις σχετικά με το τι θα ήταν καλύτερο για την παρούσα και τη μελλοντική κατάσταση του ατόμου. Απομένουν λίγα περιθώρια στον επαγγελματία να ενδυναμώσει το άτομο με το οποίο συνεργάζεται: αν γνωρίζει ήδη προς τα πού θέλει να κατευθυνθεί και τον καλύτερο τρόπο για να φτάσει εκεί, δεν έχει κανένα νόημα να μην το πει και να μην προσπαθήσει να καθοδηγήσει το άτομο προς αυτή την κατεύθυνση. Επομένως, το πρώτο βήμα του ασκούμενου είναι να έχει την ικανότητα να βλέπει διαφορετικά σενάρια και για να το κάνει αυτό πρέπει να αλλάξει η στάση του.

Ο Ενεργητικός Συν-σχεδιασμός στοχεύει στο να ξεπεράσει τον παραδοσιακό ρόλο του επαγγελματία. Ο επαγγελματίας πρέπει να γνωρίζει το βλέμμα του και να εργαστεί ενεργά για να δημιουργήσει μία κενότητα όσον αφορά τις κατηγορίες και τις αξιακές κρίσεις που έχει συνηθίσει να χρησιμοποιεί. Στο πλαίσιο της μεθοδολογίας του Ενεργητικού Συν-σχεδιασμού, αυτή η τεχνική αναφέρεται ως «τεχνική κενού δοχείου». Μέσα από μια ενεργή διαδικασία συνειδητοποίησης του προσωπικού του επαγγελματικού βλέμματος, ο επαγγελματίας στοχεύει να συν-κατασκευάσει νέα νοήματα. Ο επαγγελματίας πρέπει να ακούσει και να κατανοήσει την άποψη του ατόμου. Σε κάθε συνάντηση, το αντικείμενο του λόγου –το πρόβλημα, η ανάγκη, η παρέμβαση κ.λπ.– δεν ορίζεται και αξιολογείται από τον επαγγελματία μέσα από τις α priori κατηγορίες του, αλλά από μια πολλαπλότητα, μια πολυφωνία. Ο Ενεργητικός Συν-σχεδιασμός καλεί τον κοινωνικό λειτουργό να εγκαταλείψει την εγγενή εξουσία που είναι ενσωματωμένη στον ρόλο του. Το να απορρίπτεις την εξουσία δεν σημαίνει μόνο να αποφεύγεις να αποφασίζεις για τον άλλον, αλλά επίσης, για παράδειγμα, να ορίζεις τον άλλον, να προφέρεις δηλώσεις για τη ζωή τους ή να ερμηνεύεις το νόημα αυτών που εκφράζουν. Το σημείο-κλειδί σε εννοιολογικό επίπεδο συνίσταται στη μετάβαση από τον επαγγελματία που οραματίζεται δράσεις που αποσκοπούν στην αλλαγή του ατόμου, προς τον επαγγελματία που οραματίζεται συγκεκριμένα μέτρα για την αλλαγή του εαυτού του ως επαγγελματία και ακόμη και της δικής του οργάνωσης, όταν αυτό απαιτείται. Η αλλαγή του ατόμου με το οποίο συνδιαλέγεται ο επαγγελματίας ενέχει πολλά επίπεδα νοήματος: ο επαγγελματίας αλλάζει τη γνώμη του ατόμου, το κάνει να αλλάξει στάση, το πείθει ότι κάτι συγκεκριμένο είναι καλύτερο για εκείνον από κάτι άλλο, κ.λπ. Η απόρριψη της εξουσίας συνεπάγεται τη μετατροπή της παραδοσιακής φύσης μιας σχέσης που στοχεύει στην προώθηση μιας ορισμένης και καθορισμένης αλλαγής, σε μια υποστηρικτική και ενθαρρυντική σχέση όπου το άτομο δίνει την κατεύθυνση και τον τρόπο για να φτάσει εκεί. Η ανάπτυξη ενός σχεδίου διαμόρφωσης της ζωής ενός ατόμου δεν προκύπτει από κάθε μεμονωμένη επιλογή, ή καλύτερα κάθε μεμονωμένη επίτευξη στόχων, αλλά από την ίδια τη διαδικασία. Το είδος της σχέσης που υιοθετείται είναι το θεμέλιο για την όλη διαδικασία Ενεργητικού Συν-σχεδιασμού. Εάν η προσέγγιση εξακολουθεί να γίνεται με στρατηγικούς όρους – για παράδειγμα, εάν ο κοινωνικός λειτουργός αναφέρει φράσεις όπως: «το άτομο θα πρέπει να κατανοήσει ...». «να το πείσουμε να...» – τότε θα είναι μάταιες οι όποιες προσπάθειες και τα όσα εργαλεία υιοθετηθούν. Ο επαγγελματίας πρέπει ενεργά και σκόπιμα να μεταβεί από μια εφαρμογή στρατηγικής σε μια γνήσια, υποστηρικτική και ενθαρρυντική σχέση. Να αυξήσει μέσα του την επίγνωση του γεγονότος ότι δεν μπορεί πλέον να δώσει την πραγματική, τελική και αληθινή περιγραφή του γεγονότος ή της κατάστασης. Κανείς από τους δύο, ούτε ο επαγγελματίας ούτε το άτομο, δεν κατέχει από μόνος του την αλήθεια. Πράγματι, χρειάζονται ο ένας τον άλλον για να διαμορφώσουν το νόημα αυτού που συμβαίνει. Από την άποψη της ανακατανομής εξουσίας, χάνεται πια η δυναμική σύμφωνα με την οποία ο κοινωνικός λειτουργός ορίζει την καλύτερη διαδρομή που πρέπει να ακολουθήσει το άτομο και αναμένει την «συμμόρφωσή του στη θεραπεία». Τώρα είναι το άτομο που θέτει τους δικούς του στόχους και προτεραιότητες, καθοδηγεί την κατεύθυνση της διαμόρφωσης της ύπαρξής του και ο επαγγελματίας εμμένει στην οπτική του ατόμου. Μια αποτελεσματική ανακατανομή εξουσίας τερματίζει επίσης τις ευκαιρίες καθορισμού στρατηγικών συμμαχιών που στοχεύουν στην αλλαγή του τι βλέπει, σκέφτεται και κάνει το άτομο, και παράλληλα ανοίγει δρόμους για την οικοδόμηση αυθεντικού διαλόγου επί ίσους όρους.

Η επαγγελματική νοοτροπία και στάση ήταν μερικές από τις πιο δύσκολες παραμέτρους που εφαρμόστηκαν κατά τη διάρκεια αυτής της πιλοτικής φάσης. Ωστόσο, αυτές οι παράμετροι

βρίσκονται στον πυρήνα της μεθοδολογίας του Ενεργητικού Συν-σχεδιασμού και ήταν ζωτικής σημασίας για τον παρόντα πειραματισμό και για μελλοντικές προσαρμογές. Όλες αυτές οι κρίσιμες δυσκολίες δεν μπόρεσαν να επιλυθούν μια για πάντα, μια οριστική προσαρμογή είναι αδύνατη, αφού πρόκειται για ένα μέρος της μεθοδολογίας που δεν είναι απτό και που εξαρτάται από την ειδική εκπαίδευση και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο κάθε επαγγελματίας. Επιπλέον, κάθε περίπτωση-μελέτη ήταν διαφορετική και εξαρτιόταν από την ιστορία του ατόμου, την ψυχική/σωματική του υγεία, αλλά και από άλλους βασικούς παράγοντες όπως η κουλτούρα του ατόμου, η χώρα, οι θεσμοί, η νομοθεσία κ.λπ. Έτσι, οι κρίσιμες καταστάσεις αντιμετωπίζονταν περιοδικά κατά τις μεμονωμένες συναντήσεις με τους επόπτες της UNITO, χωρίς ποτέ να «λυθούν» πραγματικά αλλά μέσα από μια συνεχή ανοιχτή συζήτηση για κάθε περίπτωση-μελέτη.

Ένα πρώτο λειτουργικό βήμα ήταν να εξοπλιστούν οι συμμετέχοντες με πρακτικά εργαλεία και «πρίσματα» ώστε να αναγνωρίσουν το επαγγελματικό τους βλέμμα και πώς ασκείται η εξουσία στην καθημερινή ρουτίνα της εργασίας τους, αναλύοντας το κάθε μέρος: τη δύναμη να ορίζουν, τη δύναμη να συμπεριλαμβάνουν ή μάλλον να αποκλείουν, την εξουσία που έχουν στο να προσφέρουν ή να αρνηθούν μια ευκαιρία, την εξουσία να καθορίσουν ποιος αξίζει τί και πότε, την εξουσία να ορίζουν και να αξιολογούν τις προϋποθέσεις για πρόσβαση σε διάφορους τομείς.

Ωστόσο, όλοι οι εμπλεκόμενοι οργανισμοί ανέφεραν τις ίδιες δυσκολίες. Η επίγνωση του επαγγελματικού βλέμματος απέβη δύσκολη, και ακόμη δυσκολότερο ήταν για τους επαγγελματίες το να απορρίψουν την εξουσία και να αφήσουν το άτομο να είναι υπεύθυνο για τη διαμόρφωση της ζωής του χωρίς να το κατευθύνουν προς την κατεύθυνση που πίστευαν ότι ήταν η καλύτερη. Απεναντίας, η τεχνική του 'κενού δοχείου' ήταν επίσης ένα από τα στοιχεία που οι κοινωνικοί λειτουργοί βρήκαν πιο ενδιαφέρον και χάρη σε αυτήν απέκτησαν βαθύτερη επίγνωση του εαυτού τους και του δικού τους βλέμματος. Για την μελέτη περίπτωσης, η Κλίμακα επέλεξε ένα άτομο που είχε πολλά χρέη και διέτρεχε υψηλό κίνδυνο αποκλεισμού από τη στέγαση, αφού η κατάσταση της υγείας του δεν του επέτρεπε να εργαστεί. Κατά τη διάρκεια της πιλοτικής φάσης, το άτομο κινδύνευε από αιφνίδια έξωση, ενώ παράλληλα θα ακολουθούσε ογκολογική θεραπεία για τους επόμενους δύο μήνες. Αυτή η κατάσταση έκτακτης ανάγκης ώθησε αμέσως τους επαγγελματίες της ΚΛΙΜΑΚΑ να βρουν μια άμεση λύση.

Οι πρακτικές χρήσεις του Ενεργητικού Συν-Σχεδιασμού ήταν λεπτομερείς αλλά αρκετά εύκολο να υιοθετηθούν, αυτό που όμως ήταν το πιο δύσκολο ήταν η διαδικασία ενεργητικής αποποίησης της εξουσίας, ώστε να καταστεί δυνατή η μετάβαση από μια σχέση που βασίζεται σε στρατηγικούς όρους προς μία ισότιμη σχέση που ενδυναμώνει το άτομο. Η παραπάνω λογική προωθήθηκε με διάφορους τρόπους. Προτάθηκε στους συμμετέχοντες να συνομιλούν όπως θα μιλούσαν αν ήταν οι ίδιοι άτομα με αιτήματα που συνδιαλέγονται με επαγγελματίες. Με τον τρόπο αυτό δεν μπορούσαν πλέον να χρησιμοποιήσουν 'διπλή γλώσσα'— μια πρώτη για την ώρα που σκέπτονταν και μια δεύτερη την ώρα που μιλούσαν, όπως συνέβαινε στην καθημερινή ρουτίνα της εργασίας τους. Η τάση των επαγγελματιών να προβαίνουν σε προγνώσεις επετεύχθη μέσω της αποφυγής τους να φαντάζονται τι θα πει το άτομο πριν τη συνάντηση, διευκολύνοντας έτσι την αποδοχή σε περιπτώσεις όπου το άτομο εξέφρασε κάτι απροσδόκητο, όπως συζητήθηκε παραπάνω.

Η παραίτηση από την εξουσία κατά τις συνεδριάσεις του προσωπικού των οργανισμών ήταν μια άλλη πρόταση που έγινε από την ομάδα UNITO κατά τη διάρκεια ορισμένων από τις μεμονωμένες συναντήσεις. Αλλά κάθε διαδικασία απαιτούσε διαφορετικές αλλαγές,

σύμφωνα με τα εκάστοτε χαρακτηριστικά. Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να μην προγραμματίζουν παρεμβάσεις σε ξεχωριστούς χώρους και τους προτάθηκε να αντικαταστήσουν τις συναντήσεις του προσωπικού με συνεδρίες όπου το άτομο θα μπορούσε να είναι παρόν. Αυτό ήταν πρακτικά αδύνατο και οι ασκούμενοι συνέχισαν να έχουν συναντήσεις χωρίς το άτομο. Ως εκ τούτου, τους προτάθηκε να γράψουν και να συζητήσουν σαν να ήταν παρόν το άτομο της μελέτης περίπτωσης. Αυτό το μέτρο στόχευε στο να εξαλείψει όλους τους χώρους όπου η ομάδα εργασίας θα είχε την απόλυτη εξουσία να κατευθύνει την παρέμβαση και να καθορίσει προβλήματα και λύσεις, προωθώντας την ανάγκη να χτιστεί ένας νέος τρόπος επικοινωνίας για τα ζητήματα της δουλειάς τους.

2.2.4 Συλλέγοντας το όνειρο

Όταν ο κοινωνικός λειτουργός απελευθερωθεί από τα εργαλεία αξιολόγησης και φύγει η υπόθεση ότι του ανήκει ο οριστικός και σωστός ορισμός της κατάστασης, θα χρειαστεί την πραγματική δέσμευση όλων των εμπλεκόμενων ατόμων για να έχουν μια σταθερή βάση για το project του ατόμου. Επιπλέον, η εγκατάλειψη της διαδικασίας αξιολόγησης, η εξεύρεση νέων τρόπων καθορισμού της υπαρξιακής κατεύθυνσης είναι απαραίτητη. Με αυτή την οπτική, είναι απαραίτητο για τον επαγγελματία να υιοθετήσει μια διαλογική θέση: θα υποθέσει ότι και οι δύο γνωρίζουν καλύτερα και όσον αφορά τον στόχο και το πώς θα φτάσει εκεί, θα υιοθετήσουν μια θέση υποστήριξης όχι προσανατολιστική. Ως εκ τούτου, το άτομο θα διατηρήσει τη φαντασία του επιθυμητού του μέλλοντος, το οποίο θα αναπτυχθεί αργά στο μυαλό του, όταν ένας αυθεντικός χώρος –στόχων, πραγμάτων που πρέπει να κάνει– εμφανίζεται κενός χωρίς τις επαγγελματικές πάντα παρούσες προβλέψεις και την πραγματικότητα.

Πρακτικά, κατά τη διάρκεια των συναντήσεων το άτομο υποστηρίζεται στο να «θυμάται το μέλλον»: σκέφτεται ένα χαρούμενο μέλλον, αρκετά μακριά που δεν έχει μολυνθεί από ένα δύσκολο παρόν όπου, ίσως, νιώθει κολλημένος. Παραδοσιακά στον αρχικό Ενεργητικό Συν-Σχεδιασμό, ο επαγγελματίας καθοδηγεί το άτομο να πάει προς τα πίσω, εντοπίζοντας τα καλά πράγματα που θα κάνουν τη ζωή του ευτυχισμένη σε αυτό το ευχάριστο μέλλον. Ο επαγγελματίας τους οδηγεί επίσης να φανταστούν τι υποστήριξη και επιλογές τους έφεραν εκεί. Με αυτόν τον τρόπο, το παρόν – που είναι φορτισμένο με ανησυχίες και αμφιβολίες – «προσεγγίζεται από το μέλλον» και θεωρείται μια συνθήκη που όχι μόνο είναι ξεπερασμένη αλλά κάτι που έχει ήδη ξεπεραστεί. Χρειάζεται λίγος χρόνος για να περάσει όλη η διαδικασία –τουλάχιστον μερικές ώρες– και μπορεί να χρειαστούν περισσότερες από μία συνεδρίες ώστε το άτομο να έχει χρόνο –κατά τη διάρκεια της συνάντησης και μεταξύ τους– για να αφήσει να αναδυθεί αυτό το χαρούμενο μέλλον.

Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας είναι σημαντικό να «συλλέξετε το όνειρο». Τις περισσότερες φορές, στην αρχική μεθοδολογία UNITO, υπάρχουν δύο επαγγελματίες παρόντες στη συνάντηση: ο ένας μιλάει και οδηγεί την εμφάνιση του ονείρου και ο άλλος κρατά ακριβείς σημειώσεις για το τι λέει το άτομο. Συνήθως, και οι δύο γνωρίζουν ήδη το άτομο και αν δεν το γνωρίζουν, σε προηγούμενη περίπτωση ζητείται άδεια για τον επαγγελματία να συνοδεύεται από συνάδελφο. Αυτός που κρατά σημειώσεις ζητά άμεση άδεια να γράψει και εξηγεί γιατί το κάνει. Πρέπει επίσης να βεβαιωθούν ότι μπορούν να δουν και να κατανοήσουν αυτό που σημειώθηκε. Είναι σημαντικό ο επαγγελματίας να υπενθυμίζει στο άτομο όσο πιο συχνά μπορεί ότι οι κριτικές ανατροφοδοτήσεις του όχι μόνο είναι ευπρόσδεκτες αλλά και απαραίτητες. Μπορεί να προσθέσει, να απογειώσει ή να

αλλάζει οποιαδήποτε από τις σημειώσεις που παίρνει ο ασκούμενος. Και αυτό ισχύει όχι μόνο κατά τη σύνταξη του project του ατόμου αλλά ανά πάσα στιγμή. Το άτομο πρέπει να αισθάνεται ότι αυτό είναι το έργο του και ότι έχει πραγματικό λόγο για το τι πρόκειται να γίνει σε αυτό, επειδή αυτό το ευχάριστο όνειρο θα γίνει το θεμέλιο και η κινητήρια δύναμη που οδηγεί στη δράση στο παρόν και ένα ουσιαστικό εργαλείο δέσμευσης στο προσωπικό του έργο – μόλις έχει εξηγηθεί στο τέλος του προηγούμενου υποκεφαλαίου. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στον Ενεργητικό Συν-Σχεδιασμό όπου οι επαγγελματίες απορρίπτουν την εξουσία τους και δεν κρατούν πλέον την «αληθινή πραγματικότητα» της κατάστασης του ατόμου.

Μια δυσκολία που αντιμετώπισαν όλοι οι οργανισμοί-εταίροι ήταν ο αγώνας να έχουν αρκετό ανθρώπινο δυναμικό και χρόνο για να έχουν δύο επαγγελματίες παρόντες στη συνάντηση. Οι οργανώσεις βρήκαν διάφορες λύσεις. Κάποιοι ξεκίνησαν κάνοντας μια «μελλοντική συνάντηση» με πιο αργό ρυθμό, η οποία αραιώθηκε συγκεκριμένα σε αρκετές διαδοχικές συναντήσεις. Οι SJD και ΚΛΙΜΑΚΑ κατέληξαν να χρησιμοποιήσουν μια συσκευή εγγραφής ήχου, για να αναφέρουν τελικά τα ακριβή λόγια του ατόμου σε μια ξεχωριστή συνεδρία, παρουσιάζοντάς τους τη μεταγραφή στην επόμενη συνάντηση. Στην αρχή, υπήρχαν ανησυχίες ότι μια συσκευή καταγραφής θα μπορούσε να βάλει το άτομο υπό πίεση και να το κάνει πιο συνειδητό για το τι έλεγε και πώς το έλεγε. Είχε ακόμη αποφασιστεί η ηχογράφηση της συνεδρίας, αφού πρώτα ζητήθηκε άδεια και εξηγήθηκαν οι λόγοι αυτής της επιλογής.

Έχει διαπιστωθεί ότι η ευσεβής μελλοντική προοπτική πρέπει να είναι απαλλαγμένη από τις κακουχίες του παρόντος. Για να μπορέσει το άτομο να δει τον εαυτό του σε μια θέση όπου αυτές οι δυσκολίες επιλύονται και να μπορέσει να επιστρέψει από εκεί.

Η ΚΛΙΜΑΚΑ επέλεξε να συνεργαστεί με άτομο που είχε ογκολογική διάγνωση με αβέβαιη πρόγνωση, παρόλο που γνώριζε ότι αυτό μπορεί να είναι δύσκολο. Μια ογκολογική κατάσταση μπορεί σίγουρα να κάνει δύσκολη τη διαδικασία της φαντασίας οποιουδήποτε μέλλοντος, και ένα χαρούμενο μακρινό ακόμη πιο δύσκολο, το άτομο μπορεί να αισθάνεται κολλημένο σε ένα αβέβαιο παρόν. Κατά τη διάρκεια της μεμονωμένης συνάντησης, έγινε η υπόθεση ότι ίσως μια μικρότερη χρονική προοπτική στο μέλλον θα μπορούσε να βοηθήσει στην εικόνα ενός πιθανού μέλλοντος. Έτσι, ζητήθηκε από το άτομο να απεικονίσει τον εαυτό του σε δύο χρόνια από τώρα, σε ένα μέλλον όπου θα γινόταν καλύτερο. Ο ασκούμενος διευκόλυνε τη διαδικασία μέσω πολύ συγκεκριμένων ερωτήσεων: ποιος είναι εκεί τα Χριστούγεννα; Πού βλέπεις τον εαυτό σου να ζεις;

Η ίδια προσαρμογή εφαρμόστηκε σε μια πιλοτική περίπτωση μελέτης με SJD. Οι Ισπανοί συμμετέχοντες συμπεριέλαβαν έναν νεαρό ενήλικα, μόλις στα είκοσί του. Ο νεαρός ενήλικας ήταν επίσης μετανάστης και προσπαθούσε να τακτοποιήσει τα χαρτιά του με ελάχιστη βεβαιότητα για το πού θα καταλήξει στο πιο κοντινό μέλλον. Το να είσαι νεαρός ενήλικας πέρα από το να είσαι μετανάστης έκανε αρκετά δύσκολο για το άτομο να φανταστεί το μέλλον σε δέκα χρόνια. Ως εκ τούτου, κατά τη διάρκεια των μεμονωμένων συναντήσεων, οι συμμετέχοντες αποφάσισαν να συντομεύσουν τη μελλοντική προοπτική σε πέντε χρόνια στο μέλλον.

Η UDENFOR αγωνίστηκε να το κρατήσει ως μια αυτοτελή και επίσημη στιγμή στην αρχή της πειραματικής φάσης. Το να κρατούν σημειώσεις και να ζητούν απροκάλυπτα συμμετοχή ήταν ήδη ιδιαίτερα κρίσιμο, ένιωσαν αμέσως ότι θα μπορούσε να ήταν συντριπτικό για τους ανθρώπους με τους οποίους συνεργάζονταν. Επιπλέον, για τους περισσότερους από αυτούς, θα θύμιζε πολύ έντονα τις συναντήσεις σε πιο θεσμικές και παραδοσιακές υπηρεσίες που

έμαθαν να αποφεύγουν. Το ίδιο ίσχυε για την παρουσία ταυτόχρονα δύο επαγγελματιών. Η αποστολή της οργάνωσης της Δανίας είναι να προσεγγίσει άτομα που βρέθηκαν εκτός συστήματος για να τους συνοδεύσει ανεπίσημα και σταδιακά. Τις περισσότερες φορές απλώς μειώνοντας τις ζημιές και – όταν είναι δυνατόν – προσανατολίζοντάς τους και υποστηρίζοντάς τους να υποβάλουν αίτηση για παροχές και απαραίτητα έγγραφα. Φαίνεται ότι συνήθως δουλεύουν σε πολύ βραχυπρόθεσμους στόχους. Τις περισσότερες φορές ο στόχος τους είναι απλώς να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του ατόμου, ώστε να δεχτεί τη βοήθειά τους. Οι συμμετέχοντες τόνισαν επίσης ότι πολλοί από τους ανθρώπους με τους οποίους συνεργάζονται παλεύουν με προβλήματα ψυχικής υγείας και μια αλυσίδα παρανοϊκών σκέψεων δεν είναι ασυνήθιστη όταν είναι κάποιος άστεγος για μεγάλο χρονικό διάστημα. Αυτή η θεώρηση δείχνει τη σκοπιμότητα της υιοθέτησης του Ενεργητικού Συν-Σχεδιασμού, ειδικά εάν ενσωματωθεί με μια προσέγγιση έγκαιρης παρέμβασης – δηλαδή με το ποιοι άνθρωποι έμειναν πρόσφατα άστεγοι. Εξακολουθούσαν να πειραματίζονται στη μεθοδολογία με τρία άτομα σε τρεις διαφορετικές περιπτώσεις μελέτης. Προσπάθησαν να συλλέξουν το όνειρο μέσω μιας άτυπης συνομιλίας όπου ο επαγγελματίας ρώτησε ανέμελα το άτομο εάν το άτομο είχε ένα όνειρο και πού έβλεπε τον εαυτό του σε δέκα χρόνια. Τα αποτελέσματα ήταν πράγματι θλιβερά σε τουλάχιστον δύο από αυτές. Το τρίτο δεν είχε ποτέ πραγματικά περαιτέρω εξελίξεις επειδή ο επαγγελματίας βγήκε σε άδεια πατρότητας.

Η πρώτη περίπτωση μελέτης ασχολήθηκε με έναν πρώην καλλιτέχνη και – όταν του ζητήθηκε να απεικονίσει το μέλλον – το μόνο που φανταζόταν ήταν η δυνατότητα να πάρει πίσω μέρος της τέχνης του. Κατά τη διάρκεια των μεμονωμένων συναντήσεων, προτάθηκε ο επαγγελματίας να μην αντισταθεί σε αυτήν την επιθυμία που προσανατολίζεται στο παρελθόν, αλλά, μάλλον, να την ακολουθήσει, και ίσως μολονότι πρότειναν να βοηθήσουν το άτομο να εντοπίσει και να συγκεντρώσει - τουλάχιστον μερικά κομμάτια - θα μπορούσαν τελικά και αυθόρμητα να βρουν τον δρόμο της επιστροφής στις μελλοντικές πιθανότητες. Όταν ο επαγγελματίας πρότεινε αυτή τη δυνατότητα να παρακολουθήσει και να ανακτήσει μέρος της τέχνης του, το άτομο δεν εμφανίστηκε για μήνες.

Στη δεύτερη περίπτωση-μελέτη, το UDENFOR περιλάμβανε ένα άτομο που ουσιαστικά είδε τον εαυτό του στη Σαγκάη να ζει με μια γυναίκα την οποία γνώρισε διαδικτυακά. Σε αυτό το μέλλον, είχε δουλειά και έκανε οικογένεια μαζί της. Αυτό είναι ένα όνειρο που ώθησε αμέσως τον ασκούμενο να το αξιολογήσει και να προβλέψει τα πιθανά αποτελέσματα: ποια είναι αυτή η γυναίκα; Είναι καν αληθινή; Είναι απάτη αυτό; Όλα αυτά είναι πολύ πραγματικές ανησυχίες που μπορεί να έχει ένας επαγγελματίας. Ο κοινωνικός λειτουργός που εργαζόταν στην υπόθεση της μελέτης, ήταν σχετικά νέος στον οργανισμό UDENFOR και η τελευταία του εμπειρία ήταν σε ένα Νοσοκομείο Ψυχικής Υγείας. Η επαγγελματική του ματιά στηριζόταν αυστηρά σε μια αξιολογική, στρατηγική και παραδοσιακή προοπτική. Σύντομα συνειδητοποίησαν ότι δεν θα μπορούσαν να είναι οι επαγγελματίες που θα πειραματιστούν με τη μεθοδολογία HOOD επειδή οι φακοί του Ενεργητικού Συν-Σχεδιασμού δεν ήταν συνεπείς με αυτούς που είχαν συνηθίσει. Αυτό το ριψοκίνδυνο όνειρο ήταν ακόμα μια μελλοντική προοπτική - αρκετά μακρινή και επιθυμητή - για να ενεργοποιήσει έναν ισχυρό μηχανισμό ώστε το άτομο να αρχίσει να κινείται προνοητικά για τη ζωή του στο παρόν. Για να πας στην Κίνα χρειάζεσαι χαρτιά και χρήματα, και για να τα βρεις χρειάζεσαι δουλειά. Δεν ήταν δουλειά του επαγγελματία – λαμβάνοντας υπόψη τον Ενεργητικό Συν-Σχεδιασμό – να υποχρεώσει το άτομο να κάνει έναν έλεγχο πραγματικότητας και να αξιολογήσει τη σκοπιμότητα του ονείρου. Είναι επικίνδυνο για τον κοινωνικό επαγγελματία να πάρει πάνω του την αρχή της πραγματικότητας, καθώς αναγκάζοντας το άτομο να αμφισβητήσει την αντίληψή του και τα όνειρά του, η εμπιστοσύνη στην ίδια τη σχέση

κινδύνευε, επομένως αυτός ο μηχανισμός μπορεί να χαθεί, όπως η ενδυναμωτική σχέση και ο στόχος. Ήταν ακόμα σημαντικό ότι ο επαγγελματίας υποστήριξε το άτομο σε μια ισότιμη, ευνοϊκή σχέση. Πράγματι, θα μπορούσε να εκφράσει τις ανησυχίες του μέσω προσωπικών/υποκειμενικών ανησυχιών και να τον οδηγήσει σε άλλες αντιπαραθέσεις μέσα στο δίκτυό του: πιο σχετικοί επαγγελματίες, προσωπικές ουσιαστικές σχέσεις που εμπιστεύεται το άτομο, συνομήλικοι που πέρασαν παρόμοια περιστατικά κ.λπ. Με άλλα λόγια, θα είναι το δίκτυό του, το πλαίσió του και η ίδια η πραγματικότητα που θα αναγκάσει τελικά το άτομο σε αυτόν τον έλεγχο, όχι σε αντίθεση με αυτό που συμβαίνει στις ζωές όλων μας. Και τι γίνεται αν εξακολουθεί να θέλει να πάει στην Κίνα; Το να ενδυναμώνεις σημαίνει επίσης να δίνεις τη δυνατότητα στον άλλο να κάνει λάθη και να υποστηρίζεις το άτομο όταν και αν αποτυγχάνει.

Ο Ufficio Pio δούλευε με δύο πολύ διαφορετικούς ανθρώπους: μια γυναίκα στα 20 της σε κατάσταση αστεγίας, αλλά γράφτηκε στο πανεπιστήμιο και έναν μεσήλικα, ο οποίος μετά από ένα διαζύγιο έχασε τη δουλειά και κατέληξε να μένει στο δρόμο. Διαφέρουν αυτοί οι άνθρωποι επίσης ως προς τη σχέση τους με τον Ufficio Pio: ο κοινωνικός λειτουργός του οργανισμού έχει ήδη συνοδεύσει τη νεαρή γυναίκα εδώ και ένα χρόνο, επομένως μοιράζονται μια αρκετά μακροχρόνια σχέση αμοιβαίας γνώσης. Ενώ ο άνδρας ήταν η πρώτη επαφή για τον Ufficio Pio. Και οι δύο συνεργάστηκαν με έναν μόνο επαγγελματία και, ως εκ τούτου, το όνειρο συνέλεξε και στις δύο περιπτώσεις ένα άτομο. Στο έργο της νεαρής γυναίκας, το όνειρο και η συστηματοποίησή του έπαιξαν κεντρικό ρόλο: η νεαρή γυναίκα πήρε επανειλημμένα το έντυπο που είχε συμπληρώσει στις επόμενες συναντήσεις με τον κοινωνικό λειτουργό για να το τροποποιήσει και να σχεδιάσει την πορεία της.

Ο Mr HOOD, από την άλλη πλευρά, έδειξε ένα αρχικό όφελος από τη δυνατότητα να φαντάζεται τον εαυτό του ευτυχισμένο, σε ένα μέλλον μακριά από τη σοβαρή κατάσταση έκτακτης ανάγκης στέγασης και την ταλαιπωρία που βίωνε. Το όνειρο, ωστόσο, δεν μεταγράφηκε και συστηματοποιήθηκε από τον κοινωνικό λειτουργό και δεν έγινε κεντρικό εργαλείο στην πορεία του.

Αν για τη νεαρή γυναίκα, η επανάγνωση του ονείρου της είχε ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση, την ενεργοποίηση και την οικειοποίηση του έργου της, αυτό δεν συνέβη στην περίπτωση του άνδρα, γεγονός που ίσως συνέβαλε σε χαμηλότερη επίγνωση από την πλευρά του σχετικά με την ιδιοκτησία του έργου του. Το όνειρο, επειδή δεν μετατράπηκε σε χειροπιαστό σχεδιαστικό εργαλείο από τον επαγγελματία, δεν είχε την επίδραση της ενδυνάμωσης και της ενεργοποίησης πάνω του.

2.2.5 Δικτύωση

Η σημασία του δικτύου είναι ένα σημαντικό χαρακτηριστικό του Ενεργητικού Συν-Σχεδιασμού, αν και θα μπορούσε επίσης να φαίνεται επαναλαμβανόμενο στοιχείο σε πολλές άλλες προσεγγίσεις. Η κύρια διαφορά με άλλες μεθοδολογίες είναι ότι το δίκτυο δεν είναι μόνο ένας πόρος για την επίλυση προβλημάτων, αλλά και ένα κεντρικό μέρος όπου βρίσκουμε φωνές που βοηθούν στον καθορισμό τους. Στην προσέγγιση UNITO, οι άνθρωποι είναι γνωστοί, περιγράφονται, συναντώνται και βλέπονται πάντα από τους επαγγελματίες ως ενσωματωμένοι στο δίκτυό τους. Το να αρχίσει αμέσως να μιλάει για την κατάσταση με όρους δικτύου επιτρέπει στον ασκούμενο, σε οποιοδήποτε βήμα της διαδικασίας, να μην φανταστεί, να σκεφτεί και να συζητήσει τίποτα για το άτομο καθώς έχει εγγενή

χαρακτηριστικά που καθορίζουν την υπαρξιακή του κατάσταση, ανεξάρτητα από τα συμφραζόμενα. και τις ιστορικές διαστάσεις. Με το δίκτυο, αναφερόμαστε στο σύστημα σχέσεων του καθενός όσον αφορά τις ανταλλαγές – τόσο υλικές όσο και συμβολικές, στερεότυπα ρόλων που συνδέονται με τη φαντασία, τις δεσμεύσεις, τα σχεσιακά γεγονότα, τις συνήθειες και τους δεσμούς. Ωστόσο, ο επαγγελματίας πρέπει πάντα να προσέχει να μην υιοθετεί στρατηγική στάση –τόσο μέσα μας όσο και στη σχέση- αυτού που συλλέγει πληροφορίες. Οι κύριες αλλαγές δεν προκαλούνται από το αποτέλεσμα και την αξιολόγηση - όσα μάθαμε για το δίκτυο του ατόμου - αλλά από τη διαδικασία συλλογής του. Πράγματι, απαιτείται προσπάθεια για τον εντοπισμό των σημαντικών ανθρώπων στην καθημερινή μας ζωή - αυτό είναι ένα απαραίτητο βήμα για την ανάπτυξη του έργου, αλλά δεν πρέπει να γίνει τρόπος αξιολόγησης του ατόμου. Ανοίγεται ένας χώρος για να περιγράψουν την καθημερινότητά τους από τη δική τους οπτική γωνία, χωρίς να μεταφραστεί, να προσαρμοστεί ή να ενσωματωθεί σε ερμηνευτικά μοντέλα. Έτσι, η σχέση εξουσίας θα αναπτυχθεί από το πολύ πρώιμο στάδιο τόσο πιο συμμετρική από μια σχέση στην οποία ο ένας ηθοποιός έχει τις δεξιότητες, τις γλώσσες και τις γνώσεις για να περιγράψει τον άλλον, ενώ ο άλλος δεν έχει νόμιμες λέξεις για να μιλήσει για τον εαυτό του. Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη το περιεχόμενο, το να σκέφτεσαι και να μιλάς για κάποιον ενώ πάντα λαμβάνεις υπόψη τα περιβάλλοντα δικτύου και ζωής του φέρνει μια πολύ πιο πλούσια περιγραφή, η οποία επιτρέπει τον καλύτερο ορισμό μιας πραγματικά εξατομικευμένης και αποτελεσματικής παρέμβασης.

Πρακτικά αυτό σήμαινε τη συλλογή σχέσεων με νόημα και λιγότερο νόημα, ρωτώντας και γράφοντας στο project του ατόμου γιατί αυτό το άτομο ήταν σημαντικό και τι ρόλο έπαιξε στη ζωή του. Αυτό δεν ήταν εύκολο, το άτομο που βιώνει έλλειψη στέγης έχει συχνά φτωχά κοινωνικά δίκτυα. Το να μην έχετε ένα προσωπικό/οικείο δίκτυο ασφαλείας είναι μια από τις βαθύτερες αιτίες της έλλειψης στέγης. Επιπλέον, πολλοί από τους ανθρώπους που ζουν σε συνθήκες αστεγίας βρίσκονται και σε συνθήκη να είναι μετανάστες. Μπορεί να έχουν ένα ισχυρό δίκτυο, αλλά δεν είναι κοντά. Έτσι, τα περισσότερα από τα άτομα που συμμετείχαν στην πιλοτική φάση είχαν φτωχά - μακρινά δίκτυα ή, στην καλύτερη περίπτωση, λίγους συνομηλίκους που βιώνουν την ίδια κατάσταση και κάποιες γνωριμίες που σπάνια τους βοηθούσαν, απέναντι στις οποίες είχαν ανάμεικτα συναισθήματα. Κατά τη διάρκεια των μεμονωμένων συναντήσεων, οι συμμετέχοντες ενθαρρύνθηκαν να συλλέξουν ακόμη πιο πεζές – ή ακόμα και επιζήμιες – καθημερινές αλληλεπιδράσεις, υπογραμμίζοντας ότι αυτές οι σχέσεις ήταν εξίσου σημαντικές για τη συλλογή με τις ουσιαστικές: ίσως επαγγελματίες ή άτομα με τα οποία ασχολούνται αλλά όχι που τους αρέσουν απαραίτητα. Οι περισσότεροι από τους εμπλεκόμενους οργανισμούς ανακάλυψαν ότι –κατά την αντίληψή τους– αυτό ήταν οριακό, όχι εφικτό ή όχι τόσο χρήσιμο. Στην περίπτωση του Ufficio Pio, η χαρτογράφηση δικτύου ήταν μια πολύ σημαντική δραστηριότητα για τη νεαρή γυναίκα. Της επέτρεψε να καταλάβει ποια άτομα θεωρούσε ότι ήταν μέρος του δικτύου της και, ανεξάρτητα, ενεργοποίησε στη συνέχεια τους κόμβους αυτού του δικτύου σε σχέση με το έργο της: συγκεκριμένα, ζήτησε βοήθεια από έναν καθηγητή που είχε γνωρίσει στο παρελθόν για βοήθεια να διαβάσει για πανεπιστημιακές εξετάσεις. Επιπλέον, η χαρτογράφηση διεύρυνε το ίδιο το δίκτυο: για να κυνηγήσει τους στόχους της, η γυναίκα σύναψε σχέσεις και ζήτησε βοήθεια από νέα πρόσωπα, στην προκειμένη περίπτωση με την υποστήριξη της κοινωνικής λειτουργού.

Ωστόσο, οι περισσότεροι από τους εμπλεκόμενους οργανισμούς εξακολουθούσαν να συλλέγουν κάποιο δίκτυο από όλους τους συμμετέχοντες.

Το δεύτερο βήμα – σύμφωνα με τον Ενεργητικό Συν-Σχεδιασμό – ήταν η επικοινωνία με τα μέλη της οικογένειας, τους φίλους, ακόμη και τους γνωστούς του ατόμου για να ενημερωθούν για το έργο και τελικά να ζητηθεί απευθείας η υποστήριξή τους. Αυτό ήταν ένα σημείο μπλοκαρίσματος για όλους τους εμπλεκόμενους οργανισμούς για όλους τους λόγους που έχουν ήδη εξηγηθεί στην προηγούμενη παράγραφο.

Τέλος, τους ζητήθηκε να συνδεθούν με άλλα γραφεία, εθελοντές και επαγγελματίες. Αφιέρωσαν πολύ χρόνο με όσους χρειάζονταν για να εμπλακούν ενεργά στο project του ατόμου μέσα από μια σύντομη εξήγηση του πλαισίου μεθοδολογίας. Άλλοι έπρεπε να επικοινωνήσουν όταν το προσωπικό έργο απαιτούσε από το άτομο να ζητήσει έγγραφα, παροχές, πρόσβαση σε χώρο εργασίας κ.λπ. Αυτό ήταν πιο εύκολο να πειραματιστούν και ήταν κάτι το οποίο οι συμμετέχοντες αντιμετώπιζαν στην καθημερινή τους εργασία εκτός του έργου HOOD. Ωστόσο, παροτρύνονταν να μετατρέψουν τη διοικητική διαδικασία - την οποία είχαν συνηθίσει να διεξάγουν αυτόνομα - σε μια ενδυναμωτική εμπειρία για το άτομο. Ενθαρρύνθηκαν να εμπλέξουν το άτομο άμεσα και να ζητήσουν τη συνεργασία του, να προσφέρουν την υποστήριξή τους για να επικοινωνήσουν με έναν συγκεκριμένο επαγγελματία ή γραφείο χωρίς να κάνουν οι ίδιοι αυτό το τηλεφώνημα – όταν είναι δυνατόν. Επιπλέον, τους ζητήθηκε να επικοινωνήσουν προσωπικά με άλλους συναδέλφους και εθελοντές που δούλευαν με το άτομο καθημερινά, για να τους εμπλέξουν στο έργο και να προωθήσουν μια ενθαρρυντική προσέγγιση σύμφωνα με τον πειραματισμό HOOD.

Αν και ένα επαγγελματικό δίκτυο είναι πραγματικά ενδυναμωτικό όταν τα άτομα που συμμετέχουν εργάζονται αρμονικά για να βοηθήσουν το άτομο, αυτή η προσαρμογή δεν ήταν πάντα εφικτή. Πολλοί από τους εθελοντές που αλληλεπιδρούσαν με την ΚΛΙΜΑΚΑ επισήμαναν τη δυσκολία να προωθηθεί μια προσέγγιση που διευκολύνει το δίκτυο των επαγγελματιών και υπογράμμισαν την ανάγκη να αναπτυχθεί μια ευέλικτη και ρεαλιστική δράση. Η SJD είναι ο οργανισμός με τις περισσότερες εγκάρσιες υπηρεσίες για την υποστήριξη του ατόμου, από το καταφύγιο έως τις καθημερινές υπηρεσίες είχε τον μεγαλύτερο αριθμό επαγγελματιών που δεν εμπλέκονταν άμεσα στο HOOD και συνεργάζονταν τακτικά με το άτομο. Προτάθηκε να ενημερωθούν για το πλαίσιο του έργου και να ζητηθεί η συνεργασία τους. Κάτι ανάλογο συνέβη με την ΚΛΙΜΑΚΑ: οι ασκούμενοι ανέφεραν ότι δεν είχαν το χρόνο ή την ικανότητα να προωθήσουν ενεργά την προσέγγιση που επιτρέπει τη διευκόλυνση εντός του οργανισμού τους και σε έναν τόσο μεγάλο αριθμό συναδέλφων.

2.2.6 Τεκμηρίωση

Έχει ήδη διαπιστωθεί μέσω αυτού του κεφαλαίου ότι η τεκμηρίωση και το προσωπικό έργο πρέπει να είναι όσο το δυνατόν ακριβέστερα. Είναι απαραίτητο το άτομο να μπορεί να βρει και να αναγνωρίσει τις δικές του λέξεις και όχι τη μετάφρασή τους από τον επαγγελματία. Είναι εξαιρετικά ισχυρό και δίνει τη δυνατότητα να δείτε τα δικά σας λόγια γραμμένα σε ένα επίσημο έγγραφο, αντιπροσωπεύει συγκεκριμένα την αφηρημένη έννοια ότι έχετε την πραγματική δυνατότητα να κατευθύνετε το δικό σας προσωπικό έργο. Για το σκοπό αυτό, είναι σημαντικό για τους επαγγελματίες να τονίσουν το γεγονός ότι η έγκριση και η κριτική ανατροφοδότηση του ατόμου είναι απαραίτητη για κάθε μέρος του project του ατόμου: ξεκινώντας από το όνειρο που συλλέγεται μέχρι τους επιχειρησιακούς στόχους και τις στρατηγικές για να φτάσετε εκεί. Είναι σημαντικό να υπενθυμίζουμε στο άτομο όσο πιο συχνά γίνεται ότι η γνώμη και οι διορθώσεις του όχι μόνο είναι ευπρόσδεκτες αλλά και

απαραίτητες. Μπορούν να προσθέσουν, να μετακινήσουν εκ νέου ή να αλλάξουν οποιοδήποτε από τα περιεχόμενα του project όπως τα βολεύει. Και αυτό ισχύει όχι μόνο κατά τη σύνταξη του project του ατόμου αλλά ανά πάσα στιγμή. Ως εκ τούτου, η διαφάνεια και η συνολική προσβασιμότητα του προσωπικού project είναι το κλειδί. Μετά από ένα πρώτο προσχέδιο, παρέχεται στο άτομο ένα αντίγραφο και του ζητείται να το αναθεωρήσει. Μετά από αυτήν την αναθεώρηση, παρέχεται ένα τελικό προσχέδιο του πλήρους project του ατόμου - συμπεριλαμβανομένων όλων των σχολίων του ατόμου - και εξηγείται διεξοδικά στο άτομο για μια νέα αναθεώρηση. Αυτό το τελικό προσχέδιο περιλαμβάνει αλλά δεν περιορίζεται στην οπτική των ονείρων του ατόμου. Το όνειρο μεταφράζεται από τον επαγγελματία σε επιχειρησιακούς στόχους. Επομένως, η προοπτική του ονείρου γίνεται το θεμέλιο των λειτουργικών στόχων και πολύ συγκεκριμένες ενέργειες προέρχονται από αυτούς τους στόχους. Δεν είναι στόχοι που πρέπει να επιτύχει το άτομο για να βελτιώσει τον εαυτό του ή την κατάστασή του, αλλά ενέργειες που πρέπει να εκτελέσει ο επαγγελματίας για να υποστηρίξει το άτομο στην πορεία που έχει επιλέξει προς το μέλλον του. Τέλος, υπάρχει ένα ημερολόγιο όπου έχουν προγραμματιστεί αναλυτικά όλες οι δράσεις για τους επόμενους τρεις μήνες: πότε;, τι κάνουμε, ποιος το κάνει; Είναι σημαντικό οι επαγγελματικοί στόχοι, οι δείκτες διαδικασίας και αποτελεσμάτων και το ημερολόγιο να στοχεύουν στην αξιολόγηση της εργασίας του επαγγελματία και όχι στην απόδοση ή στην αναμενόμενη βελτίωση του ατόμου.

Υπενθυμίστηκε στους συμμετέχοντες να έχουν πάντα κατά νου ότι το άτομο θα έχει διαβάσει το project, και όταν κάθε οργανισμός συντάξει τα προσωπικά project, στέλνονται τα αντίγραφα μέσω email για να αναθεωρηθούν από την ομάδα UNITO. Στη συνέχεια, δόθηκαν σχόλια κατά τη διάρκεια των επιμέρους συναντήσεων, ως επί το πλείστον σχετικά με τις αντικειμενικές αρθρώσεις – καταφατικές προτάσεις, το υποκείμενο της πρότασης είναι ο επαγγελματίας, οι λέξεις είναι περιεκτικές και η ορολογία είναι μη τεχνική, αυτή η διατύπωση αξιολογείται σιωπηρά. Οι συμμετέχοντες ενθαρρύνθηκαν επίσης να μην βιαστούν με τις ενέργειες που σχεδιάζονται στο έργο και να αναπτύξουν σχολαστικά τον στόχο σε μικρο-δράσεις που αισθάνονται εφικτές και από τους ίδιους και από το άτομο αντί να παραλύουν και να εκφοβίζονται από μακρο-δράσεις. Ζητήθηκε να γίνουν οι δείκτες, οι οποίοι να είναι μετρήσιμοι και εύκολα επαληθεύσιμοι.

Ο Ufficio Pio αποφάσισε να προσαρμόσει εν μέρει τη μορφή που πρότεινε ο επιστημονικός συνεργάτης (διατηρώντας τα στοιχεία που θεωρούνται κεντρικά από την ομάδα, όπως: το όνειρο, η χαρτογράφηση του δικτύου, η περιγραφή των ενεργειών που συνδέονται με τους στόχους). Προς το παρόν, ο Ufficio Pio έχει απορρίψει τα εσωτερικά έγγραφα που είχαν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν με στόχο την παρακολούθηση των εργασιών που πραγματοποιήθηκαν και τα έχει αντικαταστήσει με το νέο έντυπο HOOD, συμφωνώντας με αυτή την αλλαγή με τον υπεύθυνο της περιοχής. Η ΚΛΙΜΑΚΑ και η SJD ασχολήθηκαν με ένα έργο προσβασιμότητας, και τα δύο αφορούσαν ξένους που είχαν πρόβλημα να διαβάσουν ελληνικά και ισπανικά αντίστοιχα. Ως λύση, χρειαζόνταν και οι δύο έναν μεταφραστή για να παράσχει στο άτομο ένα αντίγραφο του project στη μητρική τους γλώσσα, το οποίο θα μπορούσαν να έχουν στην κατοχή τους και να συμβουλευτούν ανά πάσα στιγμή. Η ΚΛΙΜΑΚΑ δεν βρήκε κανένα διαθέσιμο μεταφραστή και ρώτησαν το άτομο εάν ένα ελληνικό έγγραφο θα ήταν εντάξει.

Οι συμμετέχοντες στο UDENFOR δεν μπορούσαν να υιοθετήσουν το προσωπικό project όπως αναμενόταν από τον Ενεργητικό Συν-Σχεδιασμό, κυρίως επειδή δεν μπορούσαν να ζητήσουν την άμεση συμμετοχή του ατόμου σε ένα πειραματικό έργο. Κατά συνέπεια, δεν μπορούσαν

να πραγματοποιήσουν τη «μελλοντική συνάντηση» και μπορούσαν απλώς να συλλέξουν το όνειρο σε μια περιστασιακή συνομιλία, ούτε μπορούσαν να εμφανιστούν με ένα project δέκα σελίδων όπου ο επαγγελματίας σημείωσε όλα όσα είπε το άτομο. Ως εκ τούτου, έγραψαν ότι συνέλεξαν μετά. Τους ζητήθηκε να γράψουν αυτές τις σελίδες όπως το άτομο είχε τη δυνατότητα να τις διαβάσει. Αυτό έγινε έτσι ώστε ο επαγγελματίας να μην μπορεί απλώς να χρησιμοποιήσει το συνηθισμένο λεξιλόγιό του για να ορίσει το πρόβλημα και τη λύση και να υιοθετήσει ένα ισότιμο και ευνοϊκό στυλ γραφής.

Το ημερολόγιο προσαρμόστηκε επίσης συντομεύοντας το χρονοδιάγραμμα για να ταιριάζει καλύτερα στις ανάγκες κάθε οργανισμού.

2.3 Συμπεράσματα για την πιλοτική περίοδο

Είναι πρόωρο σε αυτό το στάδιο του έργου HOOD να εξαχθούν τελικά συμπεράσματα, ωστόσο ορισμένες γενικές τάσεις και κοινά σημεία εμπλοκής εμφανίστηκαν κατά την πιλοτική φάση.

Μια διάχυτη κρισιμότητα μεταξύ των εταίρων ήταν η συλλογή του δικτύου και η συμμετοχή στο project του ατόμου. Ο Ενεργητικός Συν-Σχεδιασμός θεωρητικοποιήθηκε και δοκιμάστηκε πειραματικά στην εργασία με άτομα με γνωστικές αναπηρίες. Ένα κοινό χαρακτηριστικό μέσα στα άτομα αυτής της ομάδας ανθρώπων είναι ότι γενικά έχουν ένα πολύ ισχυρό δίκτυο γύρω τους. Αυτό ισχύει τόσο σε προσωπικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο. Πολλές υπηρεσίες, γραφεία, επαγγελματίες, εθελοντές, μέλη της οικογένειας είναι αλληλένδετα στην καθημερινή ζωή ενός ατόμου, συνεισφέρουν και έχουν ενεργό και ουσιαστικό ρόλο στην υποστήριξή τους. Αυτή δεν είναι η κατάσταση για τους ανθρώπους που ζουν σε κατάσταση αστεγίας. Αντίθετα, ένα φτωχό κοινωνικό δίκτυο είναι συχνά ένας σημαντικός παράγοντας κινδύνου και μια υποκείμενη αιτία για την έλλειψη στέγης, καθώς και δυσκολία διασύνδεσης με τον διοικητικό μηχανισμό που οδηγεί σε εμπόδια στην πρόσβαση σε πληροφορίες, πόρους και οφέλη που μπορεί να είναι διαθέσιμα. Επιπλέον, το άτομο που βιώνει έλλειψη στέγης μπορεί επίσης να βιώσει μια αίσθηση ενοχής, ντροπής και προσωπικής ευθύνης για την κατάστασή του που εμποδίζει την προσωπική προθυμία να επικοινωνήσει με άτομα που ήταν στη ζωή του για να τους ζητήσει υποστήριξη.

Η εφαρμογή HOOD κατά τη διάρκεια αυτής της πιλοτικής φάσης φαινόταν να λειτουργεί καλύτερα όταν το εμπλεκόμενο άτομο κινδύνευε να μείνει άστεγο και δυσκολότερα όταν το άτομο βρισκόταν ήδη σε κατάσταση αστεγού για μεγάλο χρονικό διάστημα. Αλλά οι καθοριστικοί παράγοντες σε αυτά τα αποτελέσματα δεν είναι κάποια εγγενή χαρακτηριστικά του ατόμου ή κάποια γενική προσωπική αξία. Για να το θέσουμε ξεκάθαρα, όσο περισσότερο καιρό κάποιος έχει εγκατασταθεί σε μια κατάσταση και ταυτότητα χωρίς στέγη, τόσο πιο δύσκολο είναι για αυτόν να φανταστεί ένα διαφορετικό μέλλον, ειδικά όταν πρέπει να σκέφτεται συνεχώς την επιβίωσή του στους δρόμους. Πώς μπορεί κάποιος να αρχίσει έστω να σκέφτεται την αυτοπραγμάτωση ή την υπαρξιακή κατεύθυνση της ζωής κάποιου όταν καθημερινά οι πιο βασικές του ανάγκες δεν καλύπτονται καν: Καταφύγιο, φαγητό, καθαρό νερό, προσωπική υγιεινή. Έτσι, όταν τους ζητείται να φανταστούν ένα διαφορετικό μέλλον σε δέκα χρόνια, καθίσταται αδύνατο να δουν οι ίδιοι μια διαφορετική κατάσταση και νιώθουν σαν οι επαγγελματίες να τους κοροϊδεύουν. Όπως προέκυψε από τη δραστηριότητα σχετικά με την προσέγγιση έγκαιρης παρέμβασης που αναπτύχθηκε στο έργο, ο χρόνος αντιπροσωπεύει ένα βασικό συστατικό στην εργασία με άστεγους: πράγματι, όσο

περισσότερο ζει κανείς σε ακραία φτώχεια, τόσο περισσότερο χάνει τη σχέση, τη φαντασία και την ενεργοποίηση ικανοτήτων. Από την πιλοτική φάση που περιγράφεται σε αυτήν την έκθεση, προκύπτει ότι η μεθοδολογία του Ενεργητικού Συν-Σχεδιασμού είναι ιδιαίτερα κατάλληλη για εργασία, σε ενσωμάτωση με μια προσέγγιση έγκαιρης παρέμβασης, με στόχο την επικοινωνία με τους ανθρώπους μόλις γίνουν άστεγοι.

Μια άλλη παρατήρηση ήταν ότι η εφαρμογή των πρακτικών συμβουλών σχετικά με τη νοοτροπία και την επαγγελματική στάση ήταν εύκολη και αρκετά απλή για τους συμμετέχοντες, αλλά το να εγκαταλείψουν πραγματικά την εξουσία στη σχέση ήταν πολύ δύσκολο και εξαρτιόταν από τον επαγγελματία, τα χαρακτηριστικά και την εκπαίδευσή του, γιατί η εξουσία δεν είναι κάτι που κρατάς, αλλά είναι κάτι που έχει να κάνει με το ποιος είσαι.

Η οικεία αντίληψη του εαυτού του ως καλού και δίκαιου, δεοντολογικά, επαγγελματικά –και προσωπικά– διακυβεύεται. Συζητείται η δική σου ταυτότητα, επομένως η απόρριψη της εξουσίας είναι μια περίπλοκη, επίπονη και προσωπική διαδικασία. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όταν η ίδια η οργάνωση των υπηρεσιών ενισχύει –ακόμα και απαιτεί– να διατηρείτε και να χρησιμοποιείτε αυτή τη δύναμη. Χρειάζεται χρόνος, αλλά δεν φτάνει. Απαιτείται άμεση διδασκαλία και θεραπευτική υποστήριξη, εκτός από τα προσωπικά και επαγγελματικά κίνητρα για να αμφισβητήσει κανείς τον εαυτό του και να αλλάξει τον τρόπο του. Όλα αυτά τα στοιχεία συμβάλλουν στην προώθηση μιας γνήσιας απόρριψης της δύναμης στη σχέση και ενεργά μετατόπιση από εξουσιαστικές στρατηγικές σε ισότιμες σχέσεις.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ορισμένοι από τους εταίρους ξεκίνησαν με κάποιους παράγοντες διευκολυντικούς, για παράδειγμα, η ΚΛΙΜΑΚΑ είχε ήδη ανοιχτές διαλογικές εκπαιδεύσεις και η διαλογική προσέγγιση ήταν ήδη παρούσα στο DNA του οργανισμού τους. Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί για τη δομική ανεπίσημη κατάσταση της UDENFOR.

Συμπερασματικά, με θετική νότα, φαινόταν ακόμα ότι ήταν δυνατό κάποιο επίπεδο προσαρμογής για τον Ενεργητικό Συν-Σχεδιασμό, ακόμη και εντός όλων των πολιτιστικών, πολιτικών και οργανωτικών δεσμεύσεων. Το HOOD περιλαμβάνει διαφορετικές χώρες, διαφορετικές υπηρεσίες και ιδρύματα με διαφορετικές αποστολές – από την εργασία σε ευρεία κλίμακα έως τις οικιακές υπηρεσίες, από την έγκαιρη παρέμβαση μέχρι την ακαδημαϊκή έρευνα – και αυτό που προκύπτει από αυτή την πιλοτική φάση είναι ότι, αν και φαίνεται αδύνατη μια συστημική, άκαμπτη και σαφής προσαρμογή -πιθανές, διαφορετικές αποχρώσεις του είναι εφικτές, καθώς μέσα από ένα φάσμα διευκολυντικών σχέσεων θα μπορούσαμε να δούμε τα αποτελέσματα στις μικρές πραγματικότητες και στους καλοπροαίρετους επαγγελματίες που εμπλέκονται στις μελέτες περίπτωσης κατά τη διάρκεια αυτής της πιλοτικής φάσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

3.1 Εισαγωγή και τρόπος εργασίας σε αυτήν τη φάση

Όπως αναφέρθηκε στην περιγραφή της πιλοτικής φάσης, οι συμμετέχοντες προσπαθούσαν να εφαρμόσουν τη μεθοδολογία Ενεργοποίησης του Συν-σχεδιασμού σε μελέτες περιπτώσεων (ένας ή δύο άστεγοι για κάθε ΜΚΟ). Κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να συγκεντρώσουν όλες τις απαιτούμενες προσαρμογές προκειμένου να καταστεί εφικτό για τις οργανώσεις τους να εμπλακούν, στην επόμενη φάση,

με μεγαλύτερο αριθμό δικαιούχων. Καθ' όλη τη διάρκεια των πρώτων έξι μηνών, οι επαγγελματίες που πειραματίζονταν στο πεδίο κλήθηκαν να συλλέξουν τις παρατηρήσεις και τις σκέψεις τους, υπό την προϋπόθεση ότι θα προχωρούσαν σε προσαρμογές και θα γινότουσαν αναφορές σε κρίσιμα θέματα. Όλες αυτές οι παρατηρήσεις είχαν συγκεντρωθεί σε ένα "αρχείο προσαρμογής", μαζί με εκείνες που προέκυψαν κατά τη διάρκεια των επίσημων αλλά και των ανεπίσημων συναντήσεων. Τρία γεγονότα επικύρωσαν τη μετάβαση στην επόμενη φάση: Οι συνεδριάσεις μεθοδολογίας της ομάδας που πραγματοποιήθηκαν τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του 2021 (σε απευθείας σύνδεση) και η δραστηριότητα μαθησιακής διδακτικής κατάρτισης που πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2021 (στο Τορίνο). Οι εκδηλώσεις αυτές είχαν διαρθρωθεί με σκοπό να διευκολυνθεί η ανταλλαγή και η συλλογή των αποτελεσμάτων της πιλοτικής φάσης που θα χρησιμοποιούσε ο επιστημονικός εταίρος για τον σχεδιασμό της επόμενης φάσης.

Στο πλαίσιο της μεθοδολογικής συνάντησης, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να προετοιμάσουν μια παρουσίαση στην οποία θα εξηγούσαν πώς θα διαρθρωθεί η επόμενη φάση και ποιες ήταν οι κύριες ανησυχίες. Ειδικότερα, σε κάθε οργανισμό τέθηκαν οι ακόλουθες ερωτήσεις:

- ο Πόσοι νέοι επαγγελματίες φαντάζεστε να συμμετέχουν στη δεύτερη φάση των ευρύτερων δοκιμών; Ποιο θα ήταν το προφίλ τους;
- ο Όσον αφορά τον δικό σας οργανισμό και τον προτεινόμενο αριθμό επαγγελματιών που εμπλέκονται, ποια στοιχεία του συνεργαζόμενου συγκεκριμένου περιβάλλοντος πιστεύετε ότι θα εξηγηθούν και θα εφαρμοστούν εύκολα για τους «νέους συναδέλφους» σας σε αυτήν τη δεύτερη φάση;
- ο Και ποιες θα μπορούσαν να είναι πολύ δύσκολες;
- ο Ποια στοιχεία της σχεσιακής ρύθμισης και της επαγγελματικής νοοτροπίας πιστεύετε ότι θα εξηγηθούν και θα εφαρμοστούν εύκολα σε αυτήν τη δεύτερη φάση;
- ο Και, αντιθέτως, ποια από αυτά θα μπορούσαν να είναι πολύ δύσκολα;
- ο Ποια πρακτικά στοιχεία των προπαρασκευαστικών συζητήσεων συνεδριάσεων θεωρείτε ότι θα εξηγηθούν εύκολα στους «νέους συναδέλφους» σας και θα εφαρμοστούν σε αυτήν τη δεύτερη φάση;
- ο Και, από την άλλη πλευρά, ποια από αυτά θα μπορούσαν να είναι πολύ δύσκολα;

Από τη στιγμή που μπαίνουμε στη δεύτερη φάση του προγράμματος HOOD, πρέπει να σας ζητήσουμε να σκεφτείτε τον δικό σας οργανισμό. Ποια οργανωτικά στοιχεία μπορούν να θεωρηθούν ως καταλύτες και ποια είναι εμπόδια στην προσαρμογή της μεθοδολογίας Ενεργοποίησης Κοινού Σχεδιασμού;

- ο Θα ήταν εφικτό για τον οργανισμό σας να υλοποιήσει σε μεγαλύτερη κλίμακα την τεκμηρίωση του έργου που χρησιμοποιήθηκε κατά την πιλοτική φάση;

Κάθε οργανισμός είχε έναν μήνα για να συζητήσει εσωτερικά τις απαντήσεις και στη συνέχεια έπρεπε να τις παρουσιάσει στη μεγάλη ομάδα έργου στη συνάντηση μεθοδολογίας του Ιουλίου.

Μόλις συλλέχθηκαν όλες οι απαντήσεις, ο επιστημονικός συνεργάτης διάρθρωσε τη Δραστηριότητα Μαθησιακής Διδακτικής Κατάρτισης (LTATA) για το τι είχε προκύψει. Η LTATA είχε λάβει χώρα μεταξύ Σεπτεμβρίου και Οκτωβρίου στο Τορίνο, ήταν μία τριήμερη

εκπαιδευτική εκδήλωση, με τη συμμετοχή όλων των συνεργατών που συμμετέχουν στο HOOD. Μόνο η CESIS, επιστημονικός εταίρος από την Πορτογαλία, δεν είχε τη δυνατότητα να συμμετάσχει στην παρουσία λόγω περιορισμών της νόσου Covid.

Η πρώτη δραστηριότητα που πραγματοποιήθηκε στο LLTA προσαρμόστηκε ελεύθερα από τη μεθοδολογία κατάρτισης "world café".

Αυτή η εκπαιδευτική μεθοδολογία επιλέχθηκε δεδομένου ότι βασίζεται σε ανεπίσημη συνομιλία και ρύθμιση, εξ ου και το "world café" (παγκόσμιο καφέ): μικρότερα τραπέζια, τρόφιμα και ποτά που παρέχονται για να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον διευκόλυνσης, το οποίο είναι ασφαλές και φιλόξενο. Η έλλειψη επισημότητας εξυπηρετεί το στόχο της, ο οποίος είναι η κινητοποίηση προσωπικών σκέψεων και πόρων για την προώθηση της μάθησης, για να μοιραστούν αρμοδιότητες και τελικά να δημιουργηθεί σημαντική αλλαγή. Επιπλέον, εξαιτίας των περιορισμών λόγω της νόσου COVID-19, οι συμμετέχοντες είχαν πολύ περιορισμένη δυνατότητα να συναντηθούν αυτοπροσώπως κατά το πρώτο έτος του έργου, εξ ου και η ανάγκη διευκόλυνσης της συζήτησης και δημιουργίας προοδευτικά χαλαρής ατμόσφαιρας.

Η πρώτη δραστηριότητα διήρκεσε τρεις ώρες και περιελάμβανε 15 συμμετέχοντες. Οι συμμετέχοντες συζήτησαν σε δύο μικρότερες ομάδες - κάθε ομάδα έχει εκπροσώπους από κάθε οργάνωση και χώρα εταίρο - που συνεδρίαζαν γύρω από δύο θεματικά διαφορετικούς πίνακες για δύο συνεχόμενες συνεδριάσεις.

Η μεθοδολογία της Ενεργοποίησης του συν-προγραμματισμού μεταφέρθηκε σε έναν πίνακα και τα ζητήματα που αφορούσαν σε οργανωτικά και συστημικά θέματα σε έναν άλλο. Κάθε πίνακας εξυπηρετεί ένα διαφορετικό σκοπό, όπως φαίνεται στον πίνακα.

Ομάδα	Table 1	Table 2
Θέμα	μεθοδολογία και προσαρμογές	Οργανωτικά και συστημικά ζητήματα
Στόχοι της δράσης	<p>Θυμηθείτε την πρώτη φάση του πειραματισμού – δίνοντάς μας μια νέα αρχή στο HOOD μετά τις καλοκαιρινές διακοπές – δημιουργώντας μαζί ένα μητρώο προσαρμογής που συνοψίζει τη δουλειά που έχει γίνει μέχρι στιγμής από κάθε οργανισμό εταίρων</p> <p>Υποστηρίξτε κάθε οργανισμό εταίρων στον σχεδιασμό του IO2, τόσο στην εκπαίδευση των επαγγελματιών σύμφωνα με τη μεθοδολογία HOOD όσο και στην επέκταση του πειραματισμού σε πολύ μεγαλύτερο αριθμό ατόμων</p> <p>Προσδιορίστε κοινά σημεία και διαφορές μεταξύ των προσαρμογών που εφαρμόζει κάθε εταίρος, σε διαφορετικές χώρες, υπηρεσίες και οργανισμούς.</p>	<p>Προσδιορίστε τις συστημικές και οργανωτικές μεταβλητές που έχουν πραγματικό ρόλο στις λειτουργικές προσαρμογές της μεθοδολογίας, αναγνωρίζοντας τις συγκεκριμένες επιπτώσεις που έχουν αυτές στην καθημερινή πρακτική και στην καθημερινή εργασία των επαγγελματιών</p> <p>Κατανοήστε ποια από αυτές τις μεταβλητές μπορεί να αλλάξει άμεσα για την εφαρμογή της προσαρμογής, ποιες είναι ένα κρίσιμο σημείο που χρειάζεται κάποια προσαρμογή και ποιες είναι απλώς ενσωματωμένες και δεν μπορεί να γίνει τίποτα γι' αυτές</p>

Ενώ οι συμμετέχοντες άλλαζαν τραπέζια, σε κάθε τραπέζι οι συντονιστές παρέμεναν. Τα καθήκοντα κάθε φορέα περιλαμβάναν:

- ο Συγκέντρωση στοιχείων από όλους τους συμμετέχοντες
- ο Σημειώσεις σχετικά με τη συζήτηση
- ο Σύνοψη της συζήτησης στην επόμενη ομάδα για την ενθάρρυνση της ανταλλαγής ιδεών μεταξύ των ομάδων
- ο Παρουσίαση, όπου ήταν απαραίτητο, των αποτελεσμάτων των συζητήσεων κατά την τελική σύνοδο ολομέλειας.

Όσον αφορά τον προβληματισμό σχετικά με τη μεθοδολογία και τις προσαρμογές, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να ξεκινήσουν από το αρχείο προσαρμογής που συγκεντρώθηκε τους τελευταίους έξι μήνες. Τους παρασχέθηκε ένας πίνακας με τα μεθοδολογικά βήματα της Ενεργοποίησης του Συν - προγραμματισμού συγκρίνοντάς τα με τις προσαρμογές που έγιναν μέχρι τώρα στα πειραματικά έργα (Πίν.2).

Υπογραμμίστηκε η διαθεσιμότητα μιας πιθανής προσαρμογής στο συγκεκριμένο πλαίσιο - ή υπηρεσία - και ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να προβληματιστούν σχετικά με τον λόγο για αυτήν τη σκοπιμότητα - ή όχι. Κατέληξε ζητώντας από τους συμμετέχοντες να καταλάβουν πώς αυτές οι υλοποιήσεις θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν περαιτέρω στο project HOOD.

Ορισμένες από τις σημαντικότερες προσαρμογές παρουσιάστηκαν ήδη στα μητρώα και τα άλλα μέρη αφέθηκαν κενά για να επιτρέψουν στους συμμετέχοντες να προσθέσουν κάθε κομμάτι που λείπει.

■ Πίνακας 2- μεθοδολογία και προσαρμογές				
Πώς γίνεται με την μεθοδολογία της Unito	Επιχειρησιακή έννοια και κατάσταση προσαρμογής	Γιατί συμβαίνει αυτό;	Πειραματική προσαρμογή μέχρι στιγμής	Πιθανή προσαρμογή; Πώς να το χρησιμοποιήσετε στο io2;
...

Παρά το γεγονός ότι είχαν την ίδια δομή, σε κάθε συμμετέχοντα δόθηκε ένας πίνακας που αντικατοπτρίζει, από άποψη περιεχομένου, την πορεία που έχει ακολουθήσει μέχρι στιγμής η οργάνωσή τους, παρουσιάζοντας τα διάφορα βήματα και προσεγγίσεις που έκαναν στα πρώτα στάδια των πειραματισμών του HOOD όπως συλλέχθηκαν από το UNITO.

Όσον αφορά τα οργανωτικά και συστημικά ζητήματα, το προτεινόμενο φύλλο ζήτησε από τους συμμετέχοντες να επανεξετάσουν την οργάνωση και τις υπηρεσίες τους. Οι συμμετέχοντες είχαν ήδη εκφράσει οργανωτικούς διαμεσολαβητές και εμπόδια στην υλοποίηση του HOOD καθ' όλη τη διάρκεια του έργου και είχαν συλλεχθεί σχολαστικά.

Ο συντονιστής παρουσίασε μια επισκόπηση όλων των πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν και οι συμμετέχοντες έπρεπε να αναγνωρίσουν τις οργανωτικές μεταβλητές, για να καταλάβουν ποιοι από αυτούς τους παράγοντες έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν άμεσα για να εφαρμόσουν την προσαρμογή, ποια σημεία είναι κρίσιμα, που χρειάζεται προσαρμογή, και σε ποια σημεία δεν μπορεί να γίνει τίποτα.

Επιπλέον, ένα συγκεκριμένο τεταρτημόριο του πίνακα που παρέχεται συνέβαλε στον προσδιορισμό των συστημικών μεταβλητών που έχουν πραγματικό ρόλο στις λειτουργικές προσαρμογές της μεθοδολογίας.

Οι παράγοντες που συνέβαλαν στην αναγνώριση των συγκεκριμένων επιπτώσεων που έχουν οι όψεις αυτές στις καθημερινές πρακτικές και στην καθημερινή εργασία των επαγγελματιών, έθεσαν μια σειρά ερωτημάτων:

- Μπορείτε να θυμηθείτε οποιαδήποτε στιγμή έχετε ασχοληθεί με αυτές τις συστημικές όψεις; Τι συνέβη;
- Αισθάνεστε ότι αυτές οι όψεις έχουν κάνει τη ζωή σας ευκολότερη ή δυσκολότερη (περισσότερη κόπωση);
- Πώς νομίζετε ότι αυτές οι συστημικές πτυχές επηρέασαν την καθημερινή σας εργασία;

Η διαδικασία ολοκληρώθηκε με μια ολομέλεια κατά την οποία οι παράγοντες επιστρέφουν (ανακοινώνουν) τα αποτελέσματα της συζήτησης στον συμμετέχοντες.

Το δεύτερο μέρος της πρώτης δραστηριότητας έλαβε χώρα μετά το μεσημεριανό διάλειμμα. Κατά τη διάρκεια του διαλείμματος, οι διοργανωτές της UNITO είχαν την ευκαιρία να οργανώσουν τις πληροφορίες που εμφανίζονταν στους πίνακες συζητήσεων.

Ο πρώτος στόχος αυτής της συνεδρίας ήταν να δώσει ολοκληρωμένη ανατροφοδότηση σχετικά με τα αποτελέσματα της συζήτησης, ζητώντας από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν τις εντυπώσεις τους στην πορεία σε μια ανοιχτή συζήτηση όπου κάθε οργανισμός των εταίρων θα μπορούσε να δώσει τη συμβολή του.

Ο δεύτερος βασικός στόχος αυτής της δραστηριότητας ήταν να δημιουργηθεί από κοινού ένα σχέδιο εφαρμογής της μεθοδολογίας και προσαρμογής με βάση την ιδέα, τους προβληματισμούς και τις παρατηρήσεις όλων των συμμετεχόντων κατά τη διάρκεια του προγράμματος HOOD μέχρι στιγμής.

Μικρότερα τραπέζια και καρέκλες, τοποθετήθηκαν σε ημικύκλιο για να ενθαρρύνουν την ελεύθερη κυκλοφορία ιδεών και εντυπώσεων μεταξύ των συμμετεχόντων. Μπροστά στους συμμετέχοντες υπήρχε ένας διοργανωτής που είχε ως στόχο να καταστήσει δυνατές τις συνομιλίες παρουσιάζοντας τα οργανωμένα δεδομένα, εστιάζοντας στις ομοιότητες και τις διαφορές που προέκυψαν μεταξύ όλων των οργανώσεων των εταίρων κατά τις προηγούμενες συζητήσεις. Ο άλλος διαμεσολαβητής κατέγραψε τη συνεδρίαση σημειώνοντας κάθε παρέμβαση.

Μετά από αυτές τις δραστηριότητες, η ομάδα είχε καθορίσει τα κύρια χαρακτηριστικά του μεγαλύτερου πειράματος της μεθοδολογίας.

Οι συμμετέχοντες αφιέρωσαν δύο ημέρες στο LTATA: αντιμετώπιση της κατάρτισης, των εργαστηρίων και της επιτόπιας θεώρησης.

Τους ζητήθηκε να αναλύσουν την κουλτούρα που διαπερνά τις κοινωνικές υπηρεσίες για τις οποίες εργάζονται για να βρουν διαρθρωτικές και μεθοδολογικές κρισιμότητες, και συχνά κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, τους ζητήθηκε να εξετάσουν κριτικά τη δική τους οργάνωση αλλά και τις πρακτικές τους, ως επαγγελματίες που εργάζονται σε ένα ευρύτερο, πιο σύνθετο και αλληλένδετο πλαίσιο πολιτικών, υπηρεσιών και θεσμών.

Στην τελική δραστηριότητα, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να οραματιστούν την συνάντηση HOOD σε δέκα χρόνια, έπρεπε να περιγράψουν το εργασιακό τους περιβάλλον, τους οργανισμούς τους, και τη χώρα τους σε μια κατάσταση όπου όλα θα έχουν αλλάξει προς το καλύτερο. Αυτή η διαδικασία δεν ήταν διαφορετική από αυτή που έγινε κατά τη διάρκεια των πρώτων συναντήσεων Ενεργοποίησης Συν-σχεδιασμού στην οποία τους ζητήθηκε να φανταστούν ένα ευτυχισμένο μέλλον σε πέντε χρόνια.

Η άσκηση χρησίμευσε ως μια πιο ανάλαφρη, θετική και οριστική στιγμή όπου οι συμμετέχοντες θα μπορούσαν να αποφορτιστούν. Τους επέτρεψε ένα πιο μακροπρόθεσμο βλέμμα, χωρίς περιορισμούς από την ενδεχόμενη πραγματικότητα των υπηρεσιών, δίνοντάς τους τη δυνατότητα απαλλαχθούν από περιορισμούς και δεσμεύσεις που βιώνουν οι κοινωνικούς λειτουργοί, όταν εργάζονται σε μια πολύ πραγματική και συγκεκριμένη υπηρεσία.

Στο πλαίσιο αυτής της δραστηριότητας, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να εργαστούν σε μικρές ομάδες με βάση την εθνικότητά τους και τον οργανισμό των εταίρων στον οποίο ανήκαν. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να έχουν κατά νου όλα όσα είχαν βιώσει κατά τη διάρκεια των πειραμάτων HOOD και αυτό το LTAA στο Τορίνο.

Κάθε ομάδα μπορούσε να βρει το δικό της μέρος για να εργαστεί χωριστά από τις άλλες και δόθηκαν 30 – 40 λεπτά για να καταλήξουν σε ένα ομαδικό αποτέλεσμα για να το παρουσιάσουν στους άλλους συμμετέχοντες στην τελευταία σύνοδο ολομέλειας.

3.2. Αποτελέσματα της πιλοτικής φάσης: μεθοδολογία και μοντέλο παρέμβασης

3.2.1 Από τη μεθοδολογία στις συστημικές δράσεις

Τόσο η συνάντηση που πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2021 όσο και η εκδήλωση LTAA έφεραν μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση σχετικά με το γεγονός ότι η δοκιμή μιας μεθοδολογίας διαλόγου με τους άστεγους συνεπάγεται αρκετές ευρύτερες συνέπειες. Η δυνατότητα εξέτασης της κατάστασης από τη σκοπιά του ατόμου που ζητά βοήθεια είναι, στην πραγματικότητα, μία από τις βαθύτερες διαφορές μεταξύ της διαλογικής πρακτικής και των συμβατικών μεθόδων στην κοινωνική εργασία. Η πιλοτική φάση έδωσε στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα να «νιώσουν πιο κοντά στους χρήστες υπηρεσιών» μάλλον με την έννοια ότι είναι πιο ικανοί να δουν την πολυπλοκότητα της πραγματικότητας περιθωριοποίησης παρά με την έννοια του ψυχολογικού προσδιορισμού. Με αυτόν τον τρόπο, οι επαγγελματίες άρχισαν να υπογραμμίζουν όλο και πιο συχνά ότι στην εμπειρία τους η επιτυχία μιας διαδρομής ανάκαμψης τείνει να καθορίζεται από το υπόβαθρο και το σύστημα που σχετίζονται με παράγοντες και όχι με μεμονωμένα χαρακτηριστικά. Στο πλαίσιο της καθημερινής τους πρακτικής, οι επαγγελματίες που δοκιμάζουν τη διαλογική προσέγγιση

αισθάνθηκαν πιο κοντά στους χρήστες υπηρεσιών καθορίζοντας έναν κοινό αγώνα για την αποδόμηση του κοινωνικού και πολιτιστικού φραγμού που καθορίζει την εμπειρία αστέγων. Από τη μια πλευρά, η πτυχή αυτή προέκυψε ως παράγοντας που συνδέεται με τη χώρα: κάθε εμπλεκόμενη επικράτεια (συχνά σε περιφερειακή βάση ακόμη περισσότερο από ό,τι σε εθνική), έδειξε την ιδιαιτερότητά της όσον αφορά τους παράγοντες που επηρεάζουν την εμπειρία αστέγων, όπως η υγεία και η οργάνωση του κοινωνικού συστήματος. Από την άλλη πλευρά, με μια ευρύτερη έννοια, η ανταλλαγή μεταξύ των επαγγελματιών που δημιουργήθηκε από το πρόγραμμα HOOD επέτρεψε σε κάθε οργανισμό να αναγνωρίσει έναν κοινό αγώνα μεταξύ τους ως επαγγελματίες, προκειμένου να αποκτήσουν οι άστεγοι που εργάζονται μαζί τους καλύτερη πρόσβαση στα δικαιώματά τους. Η ίδια η δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί η μεθοδολογία σε κάθε χώρα προέκυψε ως σχετιζόμενη περισσότερο με το πλαίσιο και το επίπεδο πολιτικής παρά με τα προσωπικά χαρακτηριστικά των αστέγων που συναντήθηκαν.

Κοινοποιώντας τις εμπειρίες τους, οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι η έλλειψη στέγης δεν είναι, φυσικά, απλώς θέμα του να είσαι χωρίς σπίτι (όπως μπορεί να υποδηλώνει η ετικέτα): η περιθωριοποίηση είναι ένα πιο περίπλοκο ζήτημα, που σχετίζεται κυρίως με την πρόσβαση σε ανθρώπινα, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα. Η χρήση της μεθοδολογίας στην πιλοτική φάση επέτρεψε στους επαγγελματίες να διερευνήσουν το ζήτημα της πρόσβασης στα δικαιώματα με έναν με πιο πρακτικό τρόπο. Στην προσέγγιση Ενεργοποίηση συν-προγραμματισμού, στην πραγματικότητα, ο ρόλος του επαγγελματία δεν είναι πλέον να αλλάξει το άτομο (με την έννοια της επανεκπαίδευσής του) αλλά είναι να το υποστηρίξει ώστε να έχει πρόσβαση στα ανθρώπινα, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα που δικαιούται. Αυτό θέτει υπό αμφισβήτηση δύο πτυχές. Πρώτον, η επαγγελματική εργασία παρεμποδίζεται έντονα όταν το άτομο με το οποίο συνεργάζονται δικαιούται ένα πολύ περιορισμένο σύνολο αυτών των δικαιωμάτων. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, με τον αυξανόμενο αριθμό αστέγων που είναι μετανάστες χωρίς έγγραφα. Συνεπώς, λόγω της κοινής μεταναστευτικής πολιτικής, η πρόσβασή τους στα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα είναι πολύ φτωχή. Δεύτερον, ακόμη και όταν ο άστεγος δικαιούται δικαιώματα, αυτή η πρόσβαση περιορίζεται έντονα από το υψηλό όριο των υπηρεσιών που θα έπρεπε να βοηθήσουν από αυτή την άποψη.

Αυτό συχνά οδηγεί σε έλλειψη πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας, στην υποστήριξη της απασχόλησης και στη στέγαση που προσδιορίζει έναν φαύλο κύκλο. Οι άνθρωποι μένουν στο περιθώριο των κοινοτήτων, δεδομένου ότι δεν έχουν πρόσβαση σε δικαιώματα και δεν είναι σε θέση να προσχωρήσουν στα δικαιώματα, δεδομένου ότι ζουν στο περιθώριο.

Υπό αυτήν την έννοια, μια αποτελεσματική μεθοδολογία θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα σύνολο πολιτικών που αποσκοπούν στο να δικαιώσουν και να παρέχουν συγκεκριμένη πρόσβαση στα ανθρώπινα, ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα των ατόμων που βρίσκονται σε κατάσταση περιθωριοποίησης. Η πιλοτική φάση έφερε τους επαγγελματίες που εμπλέκονται σε μια βαθύτερη ευαισθητοποίηση σχετικά με την πολυπλοκότητα της κατάστασης των ανθρώπων που προσπάθισαν να υποστηρίξουν. Η διαλογική πρακτική, στην πραγματικότητα, ζητά από τον επαγγελματία να εξετάσει τη ζωή του ατόμου που βοηθούν όχι μόνο μέσω της ετικέτας που προτείνεται από την επαγγελματική κουλτούρα. Όταν οι επαγγελματίες ασχολούνται με την Ενεργοποίηση του Συν - σχεδιασμού δεν έχουν να ασχοληθούν πλέον με ένα χαρακτηριστικό («αυτός είναι άστεγος», «αυτός είναι ένα ανάπηρος»), αλλά με ένα άτομο που συγκεντρώνει πολλά χαρακτηριστικά. Οι άνθρωποι που υποστηρίζονται δεν είναι πλέον μόνο άστεγοι, αλλά θεωρούνται ως άντρες, γυναίκες, νέοι,

γέροι, κάτοικοι, μετανάστες, πατέρες, μητέρες, πρώην στρατιώτες ή πρώην εργάτες: που αντιμετωπίζουν μια πιο σύνθετη κατάσταση αποκλεισμού από το να είναι απλά «άστεγοι». Ορισμένες από τις προϋποθέσεις αυτές εισάγουν ιδιαίτερα διακρίσεις: για παράδειγμα, το να είσαι μετανάστης (ειδικά χωρίς έγγραφα) ή άτομο με προβλήματα ψυχικής υγείας, αλλά επίσης και το να είσαι απλά γυναίκα ή να είσαι αναλφάβητος. Οι προϋποθέσεις που υπόκεινται περισσότερο σε διακρίσεις και ο τρόπος με τον οποίο αυτά τα χαρακτηριστικά αλληλοεπιδρούν δεν εξαρτώνται από το προφίλ του ατόμου, αλλά καθορίζονται κοινωνικά και πολιτιστικά. Αυτό είναι το σύστημα - τόσο κοινωνικό, υγείας, πολιτιστικό, εκπαιδευτικό - που καθορίζει και κατασκευάζει αυτό, που σε αυτό το συγκεκριμένο πλαίσιο οδηγεί σε μια βαθύτερη περιθωριοποίηση.

Όσον αφορά την πρόσβαση στα δικαιώματα, η κοινή εμπειρία των επαγγελματιών στην πιλοτική φάση έδειξε ότι η διασταύρωση πολλών διακρίσεων ορίζει μια πιο αξιοσημείωτη δυσκολία για τον επαγγελματία να διευκολύνει την πρόσβαση στα δικαιώματα (και με μια ευρύτερη έννοια στην ίδια την κοινωνία). Συνεπώς, όλα αυτά τα στοιχεία διακρίσεων πρέπει να ληφθούν υπόψη με εργαλεία που δεν αντιμετωπίζουν μόνο τους "άστεγους" στο πλαίσιο του προγράμματος ζωής των ανθρώπων. Όπως είδαμε μέχρι τώρα, η δυνατότητα από μόνη της να εφαρμόσει τη μεθοδολογία Ενεργοποίησης του Συν-σχεδιασμού σχετίζεται αυστηρά με μια συστημική άποψη της κατάστασης των αστέγων. Κατά τη διάρκεια της πιλοτικής φάσης, οι επαγγελματίες τόνισαν ορισμένα σημεία ασυνέπειας με το επίπεδο πολιτικής και το σύστημα κοινωνικής υγείας εν γένει. Συγκεκριμένα, το σύστημα δείχνει ασυμβατότητα με τη μεθοδολογία όταν η κοινωνική πορεία εργασίας αναμένεται να κρατήσει το άτομο σε μια δομική θέση. Οι επαγγελματίες έφεραν τόσα πολλά παραδείγματα αυτών των ασυμβατοτήτων που προγραμματίστηκε μια πιο συστηματική συλλογή για την επόμενη φάση. Μερικά από τα πιο κοινά παραδείγματα που μοιράζονται είναι η προσδοκία ότι το άτομο θα πει την ιστορία του σε κάθε υπηρεσία και κάθε επαγγελματία που συναντούν, ή η εσωτερική ασυμμετρία δύναμης που συνδέεται με την ιδέα ότι το άτομο πρέπει να δείξει ότι αξίζει να λάβει βοήθεια. Αυτά τα παραδείγματα συνδέονται με την ιδέα ότι "κάτι σε αυτό το άτομο είναι λάθος" και γι 'αυτό είναι άστεγο, έτσι ο ρόλος του επαγγελματία είναι να "ανακαλύψει τι είναι λάθος" και να το διορθώσει με κάποιο τρόπο, ενώ ο ρόλος του ατόμου είναι να "ξεπεράσει την κατάστασή του" που σημαίνει να δεσμευτεί για να αλλάξει όλα αυτά τα προσωπικά χαρακτηριστικά που το κάνει διαφορετικό.

Αυτά τα παραδείγματα, όπως τα συνέλεξαν οι υπόλοιποι, δείχνουν ένα δομικό πρόβλημα στην αντιμετώπιση πολύπλοκων ζητημάτων όπως η κοινωνική ακραία περιθωριοποίηση (που αντιπροσωπεύεται στις κοινωνίες μας από τον «άστεγο») μέσα σε ένα ατομικό μοντέλο ευθραυστότητας, παρά ένα συστημικό. Αυτή η πτυχή φαίνεται να αποτελεί τεράστιο εμπόδιο για την καινοτομία στις κοινωνικές υπηρεσίες.

Κατά τους τελευταίους μήνες της πιλοτικής φάσης οι συμμετέχοντες εξέταζαν όλο και περισσότερο την εμπειρία των επαγγελματιών που πειραματιζόταν με τη μεθοδολογία του έργου. Η πρώτη φάση της εμπειρίας κατέδειξε ότι για να επιτευχθεί κάποιου είδους αποτελεσματικότητα στη στήριξη των ατόμων που δεν ζουν σε σπίτι, πρέπει να ληφθεί υπόψη μια ευρύτερη εικόνα και όχι απλώς η μεθοδολογία. Το πλαίσιο που παρουσίασαν οι συμμετέχοντες μετά τους πρώτους έξι μήνες Ενεργοποίησης συν-προγραμματισμού, στην πραγματικότητα, περιελάμβανε τέσσερις διαστάσεις οι οποίες έδειχναν τις συνδέσεις τους με τη μεθοδολογία και την αποτελεσματικότητα.

Η πρώτη διάσταση που προέκυψε ως σχετική είναι το επίπεδο πολιτικής. Η μεθοδολογία HOOD, εφόσον η Ενεργοποίηση συν-προγραμματισμού, δεν αποτελεί προσέγγιση ουδέτερης

πολιτικής. Αυτή είναι η μεθοδολογία που μπορεί να εφαρμοστεί μόνο αν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Δεδομένου ότι η Διευκόλυνση του Συν-σχεδιασμού είναι μια χειραφετική προσέγγιση προκειμένου να είναι αποτελεσματική, πρέπει να αναπτυχθεί σε ένα πλαίσιο αποϊδρυματοποίησης (Mezzina, 2014). Η προσέγγιση, στην πραγματικότητα, υιοθετεί την πρόταση που σχετίζεται με την πολυφωνία (των φωνών), αλλά την ενσωματώνει με το θέμα της αποκατάστασης της υποκειμενικότητας ως κλειδί για το μονοπάτι της αποϊστοροποίησης που αποτελεί τη βάση της ανάλυσης του Πίερ Άλντο Ροβάτι για τις ιδέες του Φράνκο Μπασάλια (Ronatti, 2013). Έτσι, όπως αναμενόταν, η πιλοτική φάση έδειξε ότι δεν είναι εφικτό να εφαρμοστεί ο Ενεργοποιημένος Συν-σχεδιασμός σε όλα εκείνα τα πλαίσια που έχουν κάποιο είδος «ολικών θεσμικών» χαρακτηριστικών, όπως περιγράφονται λεπτομερώς στο Erving Goffman work Asylum. Αντίθετα, ο Συν-σχεδιασμός ενεργοποίησης στον τομέα της έλλειψης στέγης πρέπει να εφαρμόζεται στο πλαίσιο των πρώτων πολιτικών για τα δικαιώματα (για παράδειγμα, η στέγαση ως πρώτη πλαισίωση). Το βασικό εμπόδιο για τη νέα εφαρμογή προοπτικής κατά την πιλοτική φάση ήταν η ευρέως διαδεδομένη κλιμακωτή προσέγγιση όχι μόνο στην επαγγελματική στάση αλλά και στην ίδια τη δομή της πολιτικής. Η ανάγκη να επιδειχθεί ότι αξίζει για να υπάρξουν περαιτέρω δυνατότητες είναι στην πραγματικότητα σε πλήρη αντίθεση με προσεγγίσεις που βασίζονται στα δικαιώματα ως Δυνατότητα Συν-Σχεδιασμού.

Επιπλέον, η πιλοτική φάση έδειξε ότι η δυνατότητα συν-σχεδιασμού απαιτεί η δομή πολιτικής να είναι συστημική: οι υπηρεσίες και οι πολιτικές πρέπει να είναι συνεπείς και συντονισμένες. Για το λόγο αυτό, από την άποψη αυτή, ο φιλικός τρόπος παροχής βοήθειας δεν έχει μακροπρόθεσμα αποτελέσματα, δεδομένου ότι στερείται της δυνατότητας να επιφέρει διαρθρωτικές αλλαγές στο επίπεδο της πολιτικής. Από την άποψη αυτή, οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν στο ρόλο των οργανισμών του τρίτου τομέα (που αποτελούν). Από αυτήν την άποψη, δύο θέματα προέκυψαν πιο έντονα. Αφενός, οι συμμετέχοντες συνειδητοποίησαν ότι ο ρόλος των οργανώσεων του τρίτου τομέα καθορίζεται επίσης από το τι κάνουν με τους χρήστες: Η χρήση Ενεργοποίησης συν-προγραμματισμού τους επέτρεψε να γνωρίσουν μια βαθύτερη σχέση με τους χρήστες υπηρεσιών, επανεξετάζοντας πολλές πρακτικές αποδυνάμωσης που αντιμετώπισαν στην προηγούμενη δουλειά τους. Από την άλλη πλευρά, θα επανέλθουμε σε αυτό στην τελευταία παράγραφο, από την άποψη των δικαιωμάτων, ο ρόλος των οργανώσεων του τρίτου τομέα φαίνεται να εστιάζεται περισσότερο στο επίπεδο υπεράσπισης παρά στην αντικατάσταση των ελλείψεων δημόσιων υπηρεσιών. Από αυτή την άποψη, οι συμμετέχοντες υπογράμμισαν τη σημασία του να θεωρείται η συνηγορία ως μια σωστή εργασία, χρονοβόρα και απαραίτητη για τον κατάλληλο προϋπολογισμό και τον σωστό προγραμματισμό.

Η αναθεώρηση σε επίπεδο πολιτικής βοήθησε τους συμμετέχοντες να επανεξετάσουν τα καθήκοντά τους και, κατά συνέπεια, το οργανωτικό τους επίπεδο.

Το οργανωτικό επίπεδο περιλαμβάνει τον τρόπο με τον οποίο κάθε οργανισμός οργανώνει τα καθήκοντα, την καθημερινή εργασία του επαγγελματία, τα χρονοδιαγράμματα, τους χώρους εργασίας, αλλά επίσης αφορά το τι αναμένεται από κάθε επαγγελματία από την άποψη των αποτελεσμάτων της εργασίας, από την άποψη της στάσης, της προοπτικής, των χρησιμοποιούμενων εργαλείων.

Σε οργανωτικό επίπεδο, η μελέτη περίπτωσης που διεξήχθη κατά την πιλοτική φάση έδειξε ότι για να είναι δυνατή η εφαρμογή του Κοινού Σχεδιασμού Ενεργοποίησης, πρέπει να αντιμετωπιστούν όλες οι σχετικές διαστάσεις. Συγκεκριμένα, τα αναμενόμενα αποτελέσματα πρέπει να συνάδουν με την προσέγγιση. Αυτό σημαίνει ότι δεν πρέπει να εμπλέκεται μόνο

το επιχειρησιακό μέρος της εργασίας, αλλά και το management . Σε ό,τι αφορά την καθημερινή εργασία ή οργάνωση, οι συμμετέχοντες τόνισαν ότι η Δυνατότητα Συν-σχεδιασμού είναι μια χρονοβόρα προσέγγιση, ιδιαίτερα στην πρώτη φάση, που απαιτεί οργανωτικές αλλαγές. Για να καταστεί εφικτή η μεθοδολογία, η διοίκηση κάθε οργανισμού πρέπει να αναγνωρίσει το πλαίσιο: η αλλαγή της μεθοδολογίας συνοδεύεται από μια αλλαγή προτύπου που δεν μπορεί να προωθηθεί συγκεκριμένα λόγω έλλειψης ενημέρωσης - ευαισθητοποίησης.

Επιπλέον, μετά την πιλοτική φάση οι επαγγελματίες τόνισαν ότι αυτό το είδος προσέγγισης για το σχέδιο “ζωή” θα πρέπει να διεξάγεται από τη δημόσια υπηρεσία, δεδομένου ότι μόνο η δημόσια υπηρεσία θα μπορούσε να διατηρήσει έναν κατευθυντικό ρόλο προς το δίκτυο.

Ακόμη και αν η πιλοτική φάση έδειχνε τη σημασία πολλών άλλων διαστάσεων, η νοοτροπία όλων των επαγγελματιών εξακολουθεί να αποτελεί βασική πτυχή όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της μεθοδολογίας.

Πέρα από την αντίσταση των ενδημικών επαγγελματιών στην αλλαγή, η οποία εξαρτάται επίσης από την ηλικία του επαγγελματία, όσο και από τη συγκεκριμένη υποκοουλτούρα υπηρεσίας, προέκυψαν κάποια άλλα ζητήματα από τη πιλοτική φάση.

Οι επαγγελματίες που συμμετείχαν εντόπισαν μια πιο κοινή διάθεση για την ενσωμάτωση νέων εργαλείων (όπως συγκεκριμένοι πίνακες, λίστες ελέγχου κ.λπ.) σε σύγκριση με μια αντίσταση στη διάδοση της προσέγγισης όταν το αίτημα είναι να αλλάξει η βασική δομή της εργασίας. Όπως είδαμε στην εισαγωγή της μεθοδολογίας, η δυνατότητα Συν-σχεδιασμού είναι ένα εργαλείο, αλλά είναι κυρίως ένας τρόπος κατανόησης του ψυχοκοινωνικού διαλόγου και ο σχεδιασμός είναι μια διαφορετική κατανομή εξουσίας μεταξύ των επαγγελματιών και των αστέγων. Επιδιώκοντας να υλοποιήσει εντός των υπηρεσιών αυτό που όριζε το μοντέλο που βασιζόταν στα δικαιώματα, ένα από τα πρώτα στοιχεία που χαρακτήριζαν την εφαρμογή της Ενεργοποίησης του Συν-σχεδιασμού ήταν η αναζήτηση ενός τρόπου “συνάντησης” μεταξύ του φορέα και του ατόμου που δεν βασιζόταν στους συνήθεις μηχανισμούς αξιολόγησης της ανάγκης και που θα επέτρεπε, ακριβώς, για αυτόν τον λόγο, να ανοίξει νέους χώρους λειτουργίας-όλο το πεδίο εφαρμογής και τον προβληματισμό που χαρακτηρίζεται από πιο συμμετρικές και διαλογικές αλληλεπιδράσεις. Αυτό αμφισβήτησε τη θεμελιώδη δομή της κοινωνικής εργασίας, η οποία οδηγεί σε μια ασύμμετρη βάση.

Από την πρώτη κιόλας στιγμή, φάνηκε κρίσιμο να συζητηθεί το ενδεχόμενο μιας συνάντησης στην οποία η διάγνωση, η ετικέτα που προσδιόριζε την ενόχληση, δεν θεωρήθηκε ως η μόνη πιθανή πύλη για την κατανόηση της ύπαρξης του άλλου. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή φάνηκε να έρχεται σε βαθιά αντίθεση με αυτό που συνήθως απαιτείται από τους επαγγελματίες στις κοινωνικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες, ξεκινώντας από το σημείο στο οποίο ο χειριστής πρέπει να «καθορίσει» την κατάσταση του άλλου με την επιβολή ενός όρου, ή ενός ορισμού. Αυτό το βήμα έγινε μια πρωταρχική προϋπόθεση επαγγελματικής δράσης. ωστόσο, τα μέσα στήριξης που προέκυπταν από αυτό ήταν σε θέση να παράσχουν μόνο μεμονωμένες και κατακερματισμένες απαντήσεις.

Μέσω της δυνατότητας Συν-σχεδιασμού, η «ετικέτα» δεν καθορίζει πλέον την παρέμβαση: κατά συνέπεια, η χρησιμότητά της στη συνάντηση χάνεται. Αυτό δεν σημαίνει, ως απάντηση στην πολύ συχνή κριτική, ότι η εργασία που λειτουργεί σε ένα μοντέλο βασισμένο στα δικαιώματα σημαίνει ότι πρέπει να σκεφτόμαστε ότι δεν υπάρχουν διαγνώσεις, καταστάσεις

εθισμού σε ουσίες ή εμπειρία ψυχικής οδύνης. Η παραίτηση από την ετικέτα δεν σημαίνει άρνηση της ύπαρξής της, αλλά αφαίρεση της εξουσίας της, ιδρύοντας τη δική της επαγγελματική δράση στη συνειδητοποίηση ότι κανένα από αυτά τα στοιχεία δεν μπορεί, ή πρέπει, να αντιμετωπίζεται ως αυτό που αποθαρρύνει την πορεία μιας ζωής, τη διαθέσιμη υποστήριξη, τις υπαρκτικές ευκαιρίες που πρέπει να δοθεί στο άτομο.

Όσο απλό και αν φαίνεται να φέρνει αυτήν την αλλαγή στην καθημερινή εργασία αμφισβήτησε βαθιά την εσωτερική δομή της εργασίας, ειδικά όταν πρόκειται για τη διανομή της εξουσίας.

Η διάσταση διανομής της εξουσίας, αφορά, συνεπώς, τόσο την οργάνωση των υπηρεσιών όσο και την επαγγελματική συμπεριφορά. Η πιλοτική φάση έδειξε επίσης μια περαιτέρω διάσταση που συμβάλλει σε αυτήν την κρίσιμη πτυχή της κοινωνικής εργασίας με τους άστεγους: η αφήγηση και οι έννοιες που πολιτισμικά συνδέονται με την έλλειψη στέγης.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στην Ενεργοποίηση του Συν-σχεδιασμού, αυτή η αφήγηση, αποκτά πρωταρχικά λειτουργική σημασία. Η ακρόαση της προσωπικής ιστορίας δεν αποτελεί στην πραγματικότητα καινοτομία των κοινωνικο-εκπαιδευτικών πρακτικών. Ωστόσο, αυτή η ακρόαση συνήθως πραγματοποιείται μέσα σε ένα πλαίσιο στο οποίο ο επαγγελματίας εκτελεί μια πράξη ικανής και ενεργητικής ακρόασης, αλλά δεν θα είναι αυτή η ιστορία, που επιθυμεί ή που ονειρεύεται να καθορίσει την πορεία και την παρέμβαση. Οι έννοιες και οι προτεραιότητες που εκφράζει το άτομο δεν είναι συνήθως τα στοιχεία στα οποία θα βασίσει την απόφασή του η κοινωνική υπηρεσία. Οι φορείς ακούνε την ιστορία και, στη συνέχεια, προβαίνουν σε εκτίμηση, αξιολόγηση και στον ορισμό της κατάλληλης παρέμβασης σύμφωνα με τα σημεία που έχουν εντοπίσει. Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι αυτό δεν συμβαίνει λόγω της κακής θέλησης του ατόμου, αλλά για όλα τα στοιχεία - ή μη οργανωτικά και σχετικά με τα εννοιολογικά μοντέλα - που είναι εγγενή στο ατομικό ιατρικό μοντέλο. Είναι σαν να έλεγε ο χειριστής «μπορεί να βρω την ιστορία σας ενδιαφέρουσα, αλλά για να σας βοηθήσω, πρέπει να ξέρω τι συμβαίνει». Αντίθετα, στο μοντέλο εργασίας που βασίζεται στα δικαιώματα, που εφαρμόζεται από τις υπηρεσίες τα τελευταία χρόνια, η ιστορία και το όραμα του άλλου αναλαμβάνουν το ρόλο της καθοδήγησης της όλης διαδικασίας και σε σύγκριση με ένα κλασικό σχέδιο ζωής, αυτό που αλλάζει είναι η άποψη, επειδή η άποψη είναι αυτή του ίδιου του άστεγου.

Όλα αυτά έχουν πολύ συγκεκριμένες συνέπειες αφού η κατασκευή του ονείρου έχει κοινωνικό - δημογραφικούς παράγοντες και χρειάζεται συγκεκριμένη εργασία αποκατάστασης για να ξαναχτιστεί.

3.3. Αποτελέσματα της πιλοτικής φάσης: προτάσεις εκπαίδευσης

Η φάση μετατόπισης μεταξύ της πιλοτικής εφαρμογής και των διαδικασιών επέκτασης της μεθοδολογίας επέτρεψε επίσης στον επιστημονικό συνεργάτη να συλλέξει ορισμένες προτάσεις σχετικά με τις μεθόδους εκπαίδευσης που θα ήταν πιο αποτελεσματικές, δεδομένων των χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων.

Όπως αναφέραμε και πριν, η κατάρτιση στην κοινωνική εργασία είναι πάντα ένα ευαίσθητο θέμα, αφού οι αξίες, η αίσθηση του εαυτού, η πολιτική συνείδηση εμπλέκονται πάντα. Επιπλέον, η πιλοτική φάση παρουσίαζε σημαντικές διαφορές μεταξύ των συμμετεχόντων τόσο όσον αφορά τον πληθυσμό των αστέγων που συναντούσαν όσο και την εσωτερική οργάνωση και αποστολή.

Υπό αυτό το πρίσμα, το πιο σημαντικό αποτέλεσμα μπορεί να θεωρηθεί η μετάβαση από τη μεθοδολογία στο πλαίσιο ως σημείο εκκίνησης για την πρακτική. Ο συμμετέχων υπογράμμισε επανειλημμένα πώς το μοντέλο περιθωριοποίησης, το αφήγημα, το πλαίσιο παρέμβασης επηρεάζει την καθημερινή τους εργασία περισσότερο από οποιαδήποτε «μέθοδο» που θα εφαρμοστεί. Ειδικά στην περίπτωση μιας μεθοδολογίας που βασίζεται στα δικαιώματα, καθώς το έργο HOOD πειραματίζεται, οι συμμετέχοντες επεσήμαναν πώς η εμπειρία της πιλοτικής φάσης τους έδειξε ότι η κοινή χρήση του πλαισίου που βασίζεται στα δικαιώματα επηρεάζει περισσότερο την πρακτική παρά οποιαδήποτε τεχνική που μπορεί να εφαρμοστεί. Ως εκ τούτου, η φάση εσωτερικής κατάρτισης που αποσκοπεί στην υποστήριξη της διάδοσης της προσέγγισης σε μεγαλύτερο αριθμό δικαιούχων και επαγγελματιών θα πρέπει να αφορά τόσο τις πτυχές του πλαισίου όσο και τις μεθοδολογικές πτυχές. Η κοινή ιδέα είναι ότι ο αποτελεσματικότερος τρόπος για την ενίσχυση της γνώσης και της ευαισθητοποίησης σχετικά με τις παρεμβάσεις θα ήταν η συστηματική σύνδεση της εμπειρίας των επαγγελματιών με τα στοιχεία που προέκυψαν ως αποτέλεσμα της πιλοτικής φάσης.

Όσον αφορά τη μεθοδολογία, οι διαφορές μεταξύ περιφερειών και οργάνωσης οδηγούν στο να μην θεωρείται μια άκαμπτη μέθοδος, αλλά ως ένα φάσμα προσεγγίσεων και επιχειρησιακών δυνατοτήτων που κάθε επαγγελματίας πρέπει να εξετάσει στην επόμενη φάση. Ως εκ τούτου, το εργαλείο που κατασκευάστηκε για τη συλλογή δεδομένων θα αντικατοπτρίζει αυτή την ιδέα των «αποχρώσεων μεθοδολογίας», επιτρέποντας στους συμμετέχοντες να συνεχίσουν να συνδυάζουν προτάσεις Ενεργοποίησης Συν-σχεδιασμού με προϋπάρχουσες προσεγγίσεις.

Ως αποτέλεσμα, όσον αφορά τις προτάσεις μεθόδων εκπαίδευσης, η πιλοτική φάση έδειξε την ομότιμη εκπαίδευση και τη συγκεκριμένη συζήτηση για την καθημερινή εργασία πολύ πιο αποτελεσματική από την κλασική μέθοδο διδασκαλίας μέσω διαλέξεων και σεμιναρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΝΔΙΑΜΕΣΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΒΗΜΑΤΑ

4.1. Βιωσιμότητα και σκοπιμότητα

Όσον αφορά τη βιωσιμότητα, το κύριο αποτέλεσμα της πιλοτικής φάσης μπορεί να θεωρηθεί η πρόκληση στην ιδέα ότι μια μεθοδολογία, μια τεχνική, ένα μοντέλο παρέμβασης θα μπορούσε να είναι σε θέση να επιλύσει σύνθετα κοινωνικά ζητήματα, όπως εκείνη η απόχρωση της περιθωριοποίησης που συνήθως ονομάζεται αστεγία.

Υπάρχει, στην πραγματικότητα, μια σχετικά κοινή ιδέα σχετικά με το πού μπορεί να κατευθυνθεί η χρηματοδότηση που στοχεύει στην αντιπαράθεση κοινωνικών προβλημάτων που οδηγεί στην προτίμηση της χρηματοδότησης της παρέμβασης σε ατομικό επίπεδο.

Ως αποτέλεσμα της επέκτασης των ιατρικών κατηγοριών σε κοινωνικά φαινόμενα και ζητήματα, στα πλαίσια στα οποία εμφανίζονται οι πόροι εξακολουθεί να υπάρχει «η προσδοκία του κοινού ότι η αντιμετώπιση των παθολογικών συμπτωμάτων των ανθρώπων, μπορεί να μας απαλλάξει από ευρύτερα κοινωνικά προβλήματα». Ehrenberg 1997 σελ.25).

Αυτή η προσδοκία είναι εξαιρετικά ριζωμένη στις κοινωνικές υπηρεσίες, στην επαγγελματική κουλτούρα των κοινωνικών λειτουργών, όσο και στα πλαίσια χρηματοδότησης των υπευθύνων χάραξης πολιτικής.

Ως εκ τούτου, όσον αφορά τη βιωσιμότητα, είναι ζωτικής σημασίας να προσδιοριστεί το πλαίσιο που καθοδηγεί τη χρηματοδότηση, προκειμένου να αποτραπεί η κατεύθυνση των πόρων προς την παρέμβαση βάσει ενός ατομικού-ιατρικού μοντέλου.

Το μοντέλο της αιτιολόγησης, υπό αυτήν την έννοια, καταλήγει να επηρεάζει τις επιλογές που σχετίζονται με τις πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας, δίνοντας προτεραιότητα σε ορισμένα μοντέλα παρέμβασης κατά άλλων: αν έχετε την τάση, στην πραγματικότητα, να εκπροσωπείτε και να χειρίζεστε τα κοινωνικά προβλήματα ως ένα σύνολο μικροπαθολογιών των οποίων οι άνθρωποι είναι φορείς, ως αποτέλεσμα, οι παρεμβάσεις αποκατάστασης με βάση το άτομο θα προτιμώνται, για παράδειγμα, από τα συλλογικά, με βάση την κοινότητα και χειραφετητικά μοντέλα παρέμβασης.

Ως ένα από τα πιο σχετικά αποτελέσματα, η πιλοτική φάση επέτρεψε στους συμμετέχοντες να κατανοήσουν ότι οι κατηγορίες σκέψης που γνωρίζουν και περιγράφουν φαινόμενα, και ο επαγγελματικός λόγος που χρησιμοποιούνται, συνδέονται με ένα συγκεκριμένο θεωρητικό μοντέλο που αλλάζει στον χώρο και τον χρόνο: υπάρχει ένα παράδειγμα, ένα σύστημα παραδοχών, γνώσεων και πεποιθήσεων, που καθορίζει με ισχυρό τρόπο τι πρέπει να κάνει κάποιος στις υπηρεσίες. Όσο απλό και αν φαίνεται, αυτό είναι κάτι που συχνά λείπει από εκείνους που εργάζονται στις κοινωνικές υπηρεσίες. Οι επαγγελματίες μιλούν, δρουν και παίρνουν αποφάσεις καθημερινά για τη ζωή των ανθρώπων με βάση τις αφηγήσεις τους, τις προτεραιότητες που ορίζονται στα μονοπάτια τους, τα μοντέλα εξήγησης των συμπεριφορών τους. Ένα από τα στοιχεία που η πιλοτική φάση HOOD έχει φέρει στην προσοχή των συμμετεχόντων είναι ακριβώς αυτό: η σχέση ανάμεσα στο πρότυπο και την κοινωνική εργασία με τους άστεγους είναι πολύ πιο στενή από ό,τι πιστεύαμε. Η εργασία με τους άστεγους φαίνεται να βρίσκει στην καθημερινή πρακτική διάσταση μια διαδεδομένη, αν όχι ολοκληρωτική, πτυχή. Αυτό ενέχει τον κίνδυνο μιας ουσιαστικής απλοποίησης των συνδέσεων με το μοντέλο μέσα στο οποίο κάποιος ενεργεί καθημερινά. Πολλές υπηρεσίες που καθημερινά εργάζονται με τους άστεγους μπορεί πολιτιστικά να θεωρούν ενδιαφέροντες τους «θεωρητικούς» προβληματισμούς, αλλά συστηματικά ορίζονται ως ελάχιστα συνδεδεμένες με την πρακτική.

Εξαιτίας αυτής της αποσύνδεσης, στην επαγγελματική κουλτούρα, υπάρχει μια ευρεία και συστηματικά ενισχυμένη διάσταση μεταξύ της πράξης και της αντανάκλασης (που εννοείται ως οργανωμένος, συλλογικός, συστηματικός προβληματισμός), οι οποίες θεωρούνται ότι ανήκουν σε δύο ξεχωριστές σφαίρες: η «μη τυχαία, μη εθελοντική δυνατότητα προβληματισμού, ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ συναδέλφων, υποδοχής καινοτομιών και αναδιοργάνωσης τους» (Canevaro, 2006, σ. 13).

Με αυτόν τον τρόπο, τρέφεται η αποσύνδεση μεταξύ των θεωρητικών παραδειγμάτων σε όλα τα επίπεδα –μαζί με τον σχετικό προβληματισμό πάνω τους– και των μοντέλων λειτουργίας, που αναπαριστώνται ως δύο διαφορετικοί κόσμοι. Αυτό το πλαίσιο του «πραγματιστικού υπερρεαλισμού», όπως το ορίζει ο Benedetto Saraceno, «Εξουσιοδοτεί μόνο τον λόγο γύρω από την ορατή πραγματικότητα του παρόντος» (2019, σ. 41), αρνούμενος το γεγονός ότι κάθε ενέργεια -ειδικά σε ένα πλαίσιο γεμάτο επιπτώσεις εξουσίας, όπως η εκπαιδευτική- φέρνει μαζί του έναν πλούτο ορισμών, θέσεων και εννοιών

που, όντας σιωπηλή, καταλήγει να ενεργεί σιωπηλά και ασυνείδητα μέσω των καθημερινών ενεργειών των κοινωνικών λειτουργών και των εκπαιδευτικών.

Όσον αφορά τη σκοπιμότητα, η πιλοτική φάση έδειξε ότι αυτό που θα χρειαζόταν για να καταστεί εφικτό για τους συμμετέχοντες δεν είναι ένα απλό εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχετικά με μια νέα μεθοδολογία αλλά μια συστηματική διαδικασία που περιλαμβάνει δίκτυα και κοινότητες.

Εντός του πλαισίου που βασίζεται στα δικαιώματα, ο στόχος της κοινωνικής εργασίας δεν είναι πλέον η αξιολόγηση, ο σχεδιασμός και η δόμηση παρεμβάσεων κατάλληλων για μια συγκεκριμένη κατάσταση ή διάγνωση, αλλά η δημιουργία και ο πολλαπλασιασμός των ανταλλαγών σε ένα δίκτυο διαπραγματεύσεων, το οποίο περιλαμβάνει το υλικό, συναισθηματικές, συμβολικές, ταυτότητας και πολιτισμικές διαστάσεις.

Επιπλέον, η συστηματική εφαρμογή του βασιζόμενου στα δικαιώματα μοντέλου ενσωμάτωσης αμφισβητεί την υπόθεση ότι οι διαδικασίες πρέπει να επικεντρώνονται στους στόχους της αυτονομίας, οι οποίοι με τη σειρά τους βασίζονται στην ιδέα ότι η κοινωνική ένταξη απορρέει από τη «βελτίωση των κατεστραμμένων δεξιοτήτων» του ατόμου (Saraceno, 2017, σ. 164) και, ως εκ τούτου, στις προοδευτικές αποκτήσεις που επιτρέπονται, τελικά, σε όσους καταφέρνουν να ζήσουν με βάση την ισότητα με τους άλλους. Το πλαίσιο αυτό οδήγησε σε μεμονωμένα μοντέλα παρέμβασης, τα οποία είχαν αποδειχθεί ελάχιστα αποτελεσματικά σε καταστάσεις περιθωριοποίησης.

Ως αποτέλεσμα, χρειαζόμαστε μοντέλα τα οποία, προκειμένου να λειτουργούν σωστά, δεν βασίζονται στις πρακτικές τους στη διάκριση μεταξύ εκείνων που διαχειρίζονται και εκείνων που δεν το κάνουν. Ο στόχος δεν είναι πλέον να διασφαλιστεί ότι «οι αδύναμοι παύουν να είναι αδύναμοι, προκειμένου να είναι σε θέση να μοιραστούν τη σκηνή με τους ισχυρούς», αλλά, όπως δηλώνει ο Bene-detto Saraceno, να αλλάξει τους κανόνες του παιχνιδιού, να οικοδομήσουμε μια σκηνή, δίκτυα, κοινότητες στις οποίες μπορούν να ανήκουν όλοι, και όπου κάθε πολίτης επιτρέπεται συνεχή, βρίσκεται και ριζωμένη εκ των υστέρων αλλαγές «δεξιοτήτων, τα συμφέροντα και τα δικαιώματα» (Saraceno, 2017, σ. 164), ανεξάρτητα από τα δικά τους χαρακτηριστικά.

4.2. Ελλείψεις και αδυναμίες

Οι βαθύς προβληματισμός και η ενίσχυση του μοντέλου παρέμβασης που επιτεύχθηκε μέσω της πιλοτικής φάσης οδήγησαν επίσης σε μεγαλύτερη επίγνωση σχετικά με ορισμένα κρίσιμα σημεία. Το HOOD δοκιμάζει μια προσαρμογή που λειτουργεί σχεδόν αποκλειστικά σε επίπεδο μεθοδολογίας και στην εκπαίδευση ειδικών, αλλά έγινε φανερό ότι πολλοί από τους αγώνες για την εφαρμογή της Ενεργοποίησης του Συν - σχεδιασμού δεν θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί μόνο με την εργασία ανεξάρτητων επαγγελματιών και τους πρακτικούς πειραματισμούς. Ορισμένες δυσκολίες έφεραν τους συμμετέχοντες αντιμέτωπους με ευρύτερα ζητήματα, όπως τις πρακτικές τους στις υπηρεσίες τους, την ευρύτερη κουλτούρα και το φανταστικό περιβάλλον των αστέγων, τα επίπεδα πολιτικής της χώρας τους στην πρόσβαση δικαιωμάτων αλλά και την μεγαλύτερη οργάνωση για τις υπηρεσίες που αφορούν τους αστέγους.

Το πλαίσιο αναγνωρίζει την κατάσταση των αστέγων με στίγμα και μεταθέτει την ευθύνη της ανισότητας και της έλλειψης στέγης από τους κοινωνικοοικονομικούς καθοριστικούς

παράγοντες, στο ίδιο το άτομο. Ο κοινός συλλογισμός είναι ότι εάν βρεθήκατε άστεγος, πρέπει να έχετε κάνει κάτι λάθος. Αυτό ενισχύει το αίσθημα βαθιάς ντροπής και επαληθεύει το προσωπικό αίσθημα ενοχής. Κατά τη διάρκεια αυτής της πιλοτικής φάσης, προέκυψε ότι οι υπηρεσίες για τους άστεγους δεν είναι απρόσβλητες από αυτό το στίγμα, υπάρχουν επαναλαμβανόμενα υποκείμενα “μάντρα” που διατρέχουν στο μυαλό των επαγγελματιών και διαρρέουν στη δομή των ίδιων των υπηρεσιών:

Για να αποκτήσετε ένα σπίτι θα πρέπει να το κερδίσετε, εσείς πρέπει να αποδείξετε ότι είσαστε αρκετά καλός, αρκετά λειτουργικός, αρκετά υγιής. Θα πρέπει να αποδείξετε ότι μπορείτε να φροντίσετε για αυτό το σπίτι και να το συντηρήσετε, τηρώντας τα πρότυπα του επαγγελματία. Θα πρέπει να αποδείξετε τον εαυτό σας άξιο, να μην πίνετε, να μην κάνετε χρήση ναρκωτικών, να έχετε ένα σταθερό εισόδημα - ακολουθώντας τις οδηγίες και δείχνοντας συμμόρφωση με τη «θεραπεία» που κρίνεται σωστή και καλή για εσάς.

Αυτές οι σκέψεις υποδεικνύουν ευθέως ένα γεγονός: όχι μόνο ο επαγγελματίας έχει τρομερή και πολύ πραγματική δύναμη στη ζωή κάποιου, αλλά και η οργανωτική δομή τους ενισχύει τις πεποιθήσεις τους ως δίκαιες, επιτρέποντάς τους να αγνοούν αυτή τη δύναμη. Οι περισσότερες υπηρεσίες για τους άστεγους οργανώνονται με τρόπο που μπορούμε να αναφέρουμε ως «κλιμακωτή» προσέγγιση, «ένα βήμα» προσέγγιση με αποτέλεσμα την πρόσβαση σε συγκεκριμένες «παροχές» όπως το δικαίωμα στη στέγαση. Αρχίζει με τη σκηνή υποδοχής - καταφύγιο, κοινωνικές καντίνες και Κέντρα Ημέρας. Μετά ακολουθεί το δεύτερο βήμα - κοινόχρηστες κατοικίες και προστατευμένα διαμερίσματα· αν κάποιος αποδώσει ανάλογα, μπορεί να φτάσει στο τρίτο βήμα - κανονική κατοικία με περιορισμένο χρονικό διάστημα και συμφωνία βάσει ειδικών συνθηκών· Τέλος, η μόνιμη κοινωνική στέγαση μπορεί να κερδηθεί εάν κάποιος έχει συμμορφωθεί με το έργο, καθιστώντας λειτουργικά τον επαγγελματία ως “αυθαίρετη πύλη” ανάμεσα σε κάθε σκαλοπάτι της σκάλας. Η συγκεκριμένη δυνατότητα ρύθμισης της πρόσβασης στα δικαιώματα είναι η ισχύς στη στρατηγική σχέση.

Εκτός από όλες τις ατομικές προσπάθειες των συμμετεχόντων, η πίεση από ομότιμους, η οργανωτική και πολιτική πίεση είναι κρίσιμη για να είναι αυτή η αλλαγή συστημική και όχι αυθαίρετη και ατομική. Δεν ήταν αυτό το σενάριο για τους συμμετέχοντες του HOOD: είχαν το πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού έργου, διαδικτυακές εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, ατομικές και μεθοδολογικές συναντήσεις, αλλά όχι αποστολή για την προώθηση μιας δομικής αλλαγής στην οργάνωση και στο πλαίσιο.

Για να είναι πραγματικά αποτελεσματικό το HOOD και να είναι συστημικά βιώσιμη η προσαρμογή του, η εργασία με τους επαγγελματίες και ο πειραματισμός της μεθοδολογίας δεν αρκούν. Αυτές οι πτυχές θα πρέπει να βασίζονται σε ένα επίπεδο πολιτικής που να υποστηρίζει μια προσέγγιση «Πρώτα τη στέγαση» στην οργάνωση των υπηρεσιών για τους άστεγους.

Αυτή η προσέγγιση δίνει προτεραιότητα στο δικαίωμα να έχεις ένα σπίτι ανεξάρτητα από κάθε είδους απόδοση. Το σημείο μηδέν δεν είναι καταφύγιο, το σημείο μηδέν είναι η κανονική κοινωνική στέγαση, όχι η περιορισμένη χρονικά διάρκεια ή τα προστατευμένα διαμερίσματα, που μπορούν να αρχίσουν να αποδίδουν, όταν, αν ποτέ, έχουν αυτή τη δυνατότητα.

Μόνο αφού κάποιος έχει πρόσβαση σε ένα σπίτι χωρίς περιορισμούς από ειδικές συνθήκες ή συνθήκες απόδοσης, μπορούν να αρχίσουν να απεικονίζουν ένα ευτυχισμένο μέλλον,

σταδιακά, αναλαμβάνοντας την ευθύνη για την πορεία της ζωή τους, αποκτώντας δύναμη πάνω από την κατεύθυνση της παρέμβασης του επαγγελματία.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί - απογυμνωμένοι από το ρόλο της “πύλης” τους (gateway role) και τη δύναμη που τον συνοδεύει - γίνονται εργαλεία για την υποστήριξη του ατόμου στην κατεύθυνση εξερεύνησης των δυνατοτήτων της ζωής του, βοηθώντας τον να αποκτήσει εμπειρία, αυτογνωσία και να μάθει πώς να ανακαλύψουν το μέγιστο των δυνατοτήτων τους, εξακολουθώντας να αντιμετωπίζει και να διαχειρίζεται τις προσωπικές του δυσκολίες, που μπορεί να μην «λυθούν» ποτέ.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί – απογυμνωμένοι από τον ρόλο της πύλης τους και τη δύναμη – γίνονται εργαλεία για τη στήριξη του ατόμου στην εξερεύνηση των δυνατοτήτων της ζωής του, βοηθώντας το να αποκτήσει εμπειρία, αυτογνωσία και να μάθει πώς να περιηγείται στις δυνατότητες ζωής που μπορεί να φτάσει.

4.3 Τι έπεται;

Η ομάδα UNITO θα διατηρήσει επαφή με τους συμμετέχοντες με τους οποίους συνεργάστηκε κατά τη διάρκεια της πιλοτικής φάσης αυτής της πειραματικής εφαρμογής. Στηρίζοντας τους άμεσα στη διαδικασία διάδοσης της μεθοδολογίας και την εκπαίδευση του προσωπικού στους οργανισμούς τους. Δύο εργαλεία παρακολούθησης είναι τα κύρια μέσα τα οποία συλλέγουν και μοιράζονται πληροφορίες σε αυτή τη δεύτερη φάση. Αυτός δεν είναι ο μόνος τρόπος για να επιτευχθεί, κάθε ένας από τους εταίρους μπορεί να εφαρμόσει οποιαδήποτε εκ των υστέρων τεκμηρίωση μπορεί να παράγει. Αυτά τα εργαλεία προσαρμογής είναι δύο διαδικτυακές φόρμες που είναι τα εξής:

Το έντυπο ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΧΡΗΣΤΗ

Αυτό είναι απαραίτητο για την ομάδα UNITO προκειμένου να μπορεί να συνδέεται εύκολα με έναν κωδικό χρήστη για κάθε νέο έργο με το οποίο εργάζεται ο οργανισμός. Το άτομο που συμπληρώνει τη φόρμα πρέπει να δημιουργήσει τον κωδικό χρησιμοποιώντας τα δύο πρώτα γράμματα του επαγγελματία που εργάζεται με το άτομο και την οργάνωσή του. Αυτή η φόρμα συλλέγει τα βασικά στοιχεία για το όνειρο του ατόμου και ζητά από τον επαγγελματία να συνοψίσει το προσωπικό του έργο: δίκτυο, πλαίσιο και προγραμματισμένες ενέργειες.

Ο επαγγελματίας χρειάζεται να συμπληρώσει αυτή τη φόρμα για κάθε άτομο με το οποίο συνεργάζεται – γενικά μία φορά, αλλά μπορεί να χρειαστεί ενημέρωση εάν εμφανιστεί κάποια δραστική αλλαγή στο ονειρικό τοπίο. Μπορεί να γίνει ατομικά ή ομαδικά, με έναν μόνο συμμετέχοντα να συμπληρώνει τη φόρμα μετά από μια κοινή συζήτηση.

Το έντυπο ΠΕΡΙΟΔΙΚΗΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗΣ

Είναι ένα πιο ευέλικτο εργαλείο. Πρέπει να συμπληρώνεται τουλάχιστον μία φορά το μήνα και μπορεί να είναι μια ομαδική συζήτηση που συνοψίζεται από έναν επαγγελματία ή επίσης μπορεί να είναι η ατομική άποψη του επαγγελματία που εργάζεται άμεσα με το άτομο. Από τους συμμετέχοντες ζητείται να αναφέρουν επεισόδια που σχετίζονται με τον πειραματισμό IO2 και τους καλεί να αναλογιστούν πάνω σε αυτό :

- ήταν μια στρατηγική σχέση ή μια σχέση ενδυνάμωσης;
- πού βρισκόταν η δύναμη σε αυτή την κατάσταση;
- ποιες ενέργειες γίνονται;

Μια περιοδική ανασκόπηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει όλες τις περιπτώσεις μελέτης στις οποίες εργάζεται ο οργανισμός, ή μάλλον μπορεί να αποφασιστεί η συμπλήρωση ξεχωριστής φόρμας για κάθε προσωπικό έργο στο οποίο εργάζεται ο οργανισμός-εταίρος.

Αυτά τα δύο εργαλεία είναι η κοινή βάση που δημιούργησε η ομάδα UNITO για τη συλλογή και την κοινή χρήση των πληροφοριών. Στην πραγματικότητα, τα δεδομένα θα είναι διαθέσιμα σε όλους για έλεγχο μέσω ενός φύλλου Google που συνδέεται απευθείας με τις φόρμες. Επιπλέον, αυτά τα έντυπα δίνουν στην ομάδα UNITO τη δυνατότητα να οργανώσει τις πληροφορίες και να παρακολουθήσει την κατάσταση χωρίς να συνομιλήσει απευθείας με κάθε επαγγελματία που πρόκειται να εμπλακεί σε αυτή τη δεύτερη φάση.

Ενθαρρύνουμε τους συμμετέχοντες να χρησιμοποιήσουν αυτά τα εργαλεία ανάλογα με τις ανάγκες του οργανισμού τους για να τα εφαρμόσουν ομαλά τις ήδη υπάρχουσες ρουτίνες εργασίας τους χωρίς την ανάγκη να αφιερώσουν συγκεκριμένο χρόνο για να συζητήσουν αποκλειστικά το HOOD. Για να διευκολυνθεί αυτή η διαδικασία, οι φόρμες μπορούν επίσης να είναι προσβάσιμες μέσω ενός επαγγελματικού κινητού τηλεφώνου ώστε να μπορούν να συμπληρωθούν ανά πάσα στιγμή.

Τους επόμενους μήνες αναμένεται να βελτιωθεί με τα δεδομένα που συλλέγονται από κάθε συμμετέχοντα: στόχος είναι να σχεδιαστεί ένα φάσμα πρακτικών και οργανωτικών μοντέλων μέσω των οποίων να δοθεί η δυνατότητα κάθε χώρα να μπορεί να αξιολογήσει τον προσανατολισμό στη βάση των δικαιωμάτων, των πρακτικών που εφαρμόζει. Αυτό το κοινό πλαίσιο θα είναι χρήσιμο για την ανταλλαγή γνώσεων και τεχνογνωσίας που θα αποκτηθούν προοδευτικά στο μέλλον.

BIBLIOGRAFIA

- Aaltonen j., Seikkula j., Lehtinen k. (2011), *Comprehensive Open Dialogue Approach i: Developing a comprehensive Culture of Need-Adapted Approach in a Psychiatric Public Health Catchment Area in Western lapland Project*, in "Psychosis", 3, 3, pp. 179-91.
- Arnkil, T. E. (2018). *Dialogical Meetings In Social Networks*. Routledge Arnkil, 2018
- Bakhtin M (1984), *Sulla polifonicità dei romanzi di Dostoevskij*, in Id., *Tolstoj*, a cura di V. Strada, il Mulino, Bologna, pp. 131-41 (ed. or. 1929).
- Bachtin, M. M., Kanaev, I. I., Medvedev, P. N., & Vološinov, V. N. (1995). *Bachtin e le sue maschere: Il percorso bachtiniano fino alla pubblicazione dell'opera su Dostoevskij (1919–29)*, A. Bari: Dedalo.
- Barone, R., Morretta, A., Gulino, E. (2017) *Open dialogue. Un intervento innovativo con la famiglia e la rete sociale nel Dipartimento di Salute Mentale di Caltagirone Palagonia*, in "Nuova Rassegna di Studi Psichiatrici", Vol 14.
- Basaglia F. (1965), *La distruzione dell'ospedale psichiatrico come luogo di istituzionalizzazione*, in "Annali di Neurologia e Psichiatria", 49, 1, pp. 72-85.

- Basaglia F. (1979), *Conversazione con Venturini*, in E. Venturini (a cura di), *Il giardino dei gelsi. Dieci anni di antipsichiatria italiana*, Einaudi, Torino, pp. 00.
- Bateson G. (1972), *Verso un'ecologia della mente*, trad. it. G. Longo, Adelphi, Milano
- Bergström, T., Seikkula, J., Alakare, B., Mäki, P., Köngäs-Saviaro, P., Taskila, J. J., Aaltonen, J. (2018). *The Family-Oriented Open Dialogue Approach In The Treatment Of First-Episode Psychosis: Nineteen-Year Outcomes*, in "Psychiatry research", 270, 168-175.
- Cain, M., & Fanshawe, M. (2021). *From Emotional Crisis to Empowerment: The Journey of Two Mothers*, in "Infants & Young Children", 34(3), 225-240.
- Curto N, Marchisio C (2020), *I diritti delle persone con disabilità*. Carocci Editore.
- Cutolo, Giovanni. (2019). Language and context into the therapy of early psychosis: the post-rationalist approach dialogues with the Open Dialogue. 1. 51-69.
- Dawson, L., Einboden, R., McCloughen, A., & Buus, N. (2021). *Beyond Polyphony: Open Dialogue In A Women's Shelter In Australia As A Possibility For Supporting Violence-Informed Practice*, in "Journal of Marital and Family Therapy", 47(1), 136-149.
- Foucault m. (1996), *Discorso e verità nella Grecia antica*, Donzelli, Roma
- Freeman, A. M., Tribe, R. H., Stott, J. C., & Pilling, S. (2019). *Open dialogue: a review of the evidence*. *Psychiatric Services*, 70(1), 46-59.
- Galbusera L., Kyselo M (2018), *The Difference that Makes the Difference: a Conceptual Analysis of the Open Dialogue Approach*, in "Psychosis", 10, 1, pp. 47-54.
- Gergen k. j. (1999), *An Invitation of Social Construction*, Sage, London.
- Gergen k. j., mcnamee s., barrett f. j. (2002), *Realizing Transformative Dialogue*, in N. C. Roberts (ed.), *The transformative Power of Dialogue*, Emerald, Bingley, pp. 77-105.
- Holquist m. (2003), *Dialogism: Bakhtin and His World*, Routledge, London.
- Lang r. (2009), *The United Nations Convention on the Right and Dignities for Persons with Disability: A Panacea for Ending Disability Discrimination?*, in "Alter", 3, 3, pp. 266-85.
- Marchisio C, Curto N (2019) *Diritto al lavoro e disabilità. Progettare pratiche efficaci*. Carocci Editore.
- Marchisio C, Curto N (2019) *Intermediate Results Of The Application Of An Evidence-Based Method: The Work Intellectual Disability Environment*, in "ITALIAN JOURNAL OF SPECIAL EDUCATION FOR INCLUSION", v. 1, pp. 137-154
- Marchisio C, Curto N (2019) *Lavorare oggi per i diritti nel campo della disabilità*. In Maurizio Colleoni (a cura di) *Immaginabili Risorse. Disabilità, cittadinanza, coesione sociale*. pp.163-173, Milano: Franco Angeli
- Marchisio, C. (2019). *Percorsi di vita e disabilità. Strumenti di coprogettazione*. Carocci.
- Massi, G., Chaves, M. C. M., Wosiacki, F. T., Paisca, A., Lima, R. R., Tonocchi, R., & Hey, A. P. (2019). *Autonomy And Participatory Aging: A Dialogical Practice*, in "Revista CEFAC", 21(6).

- Mezzina, R. (2014). *Community Mental Health Care In Trieste And Beyond: An "Open Door–No Restraint" System Of Care For Recovery And Citizenship*, in "The Journal of nervous and mental disease", 202(6), 440-445.
- Mezzina, R. (2017). *Paradigm Shift In Psychiatry: Processes And Outcomes*, in "Mental Health at the Crossroads" (pp. 97-110). Routledge.
- Olson, M. (2015). *An Auto-Ethnographic Study Of "Open Dialogue": The Illumination Of Snow*, in "Family Process", 54(4), 716-729.
- Olson, M., Seikkula, J., & Ziedonis, D. (2014). *The Key Elements Of Dialogic Practice In Open Dialogue: Fidelity Criteria*. The University of Massachusetts Medical School, 8, 2017.
- Rovatti P (2013), *Restituire la soggettività. Lezioni sul pensiero di Franco Basaglia*, ab, Merano.
- Razzaque, R., & Stockmann, T. (2016). *An Introduction To Peer-Supported Open Dialogue In Mental Healthcare*. BJPsych Advances, 22(5), 348-356.
- Seikkula, J. (2014). *Il dialogo aperto: l'approccio finlandese alle gravi crisi psichiatriche*. Giovanni Fioriti Editore.
- Seikkula, J., & Arnkil, T. (2014). *Open Dialogues And Anticipations. Respecting Otherness In The Present Moment*. Finland: Teema.
- Seikkula, J., & Arnkil, T. E. (2013). *Metodi dialogici nel lavoro di rete. Per la psicoterapia di gruppo, il servizio sociale e la didattica*. Edizioni Erickson.
- Seikkula, J., & Olson, M. E. (2003). *The Open Dialogue Approach To Acute Psychosis: Its Poetics And Micropolitics*. *Family Process*, 42(3), 403-418.
- Seikkula, J., Aaltonen, J., Alakare, B., Haarakangas, K., Keränen, J., & Sutela, M. (1995). Treating psychosis by means of open dialogue. The reflective team in action: Collaborative practice in family therapy, 62-80.
- Toomey, A. H. (2011). *Empowerment And Disempowerment In Community Development Practice: Eight Roles Practitioners Play*, in "Community Development Journal", 46(2), 181-195.
- Ulland, D., Andersen, A. J. W., Larsen, I. B., & Seikkula, J. (2014). *Generating Dialogical Practices In Mental Health: Experiences From Southern Norway, 1998–2008*. "Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research", 41(3), 410-419.

EU project by

